MIGUEL DE UNAMUNO

YAMAN ADAM

Çeviri: BEHÇET NECATİGİL

can

Ve Juana, kocasının karakterinin sene den seneye değiştiğini ve evlilik lerindeki samimiyetin soğumaya yüz tuttuğunu sezdi. Karıkocalıklarının ilk yıllarında, şefkatin kıvılcımlı külü içinden vakit vakit yalazlanan o ihtiras alevleri gittikçe azaldı. Kala kala bir şefkat kaldı, işte o kadar.

Ve saf şefkat, hemen hemen minnettarlıkla karıştırılır; hatta dindarlığa bile dayanır. Ve kocasının öpüşleri Juana'ya, kadını öpüşlerden ziyade, çocukların anasını öpüşler, kendisine böyle güzel ve iyi evlatlar vermiş olmaktan duyulan minnet öpüşleri ve belki de ömrün sona yaklaşması dolayısıyla mütedeyyin öpüşler gibi geliyordu. Fakat Juana'nın Juan'a olan ve minnet yahut şefkat taşıyan sevgisi gibi gerçek ve dürüst bir sevgi yoktur. Aşk ne minnet ne şefkat ister. Aşk, karşılık aşk ister, sevdiği için karşılık verilmesini ister, sebepler ne kadar asil olursa olsun sebepleri aramaz.

MIGUEL DE UNAMUNO

YAMAN
ADAM

Miguel de Unamuno'nun, "Nada menos que todo un hombre", "Dos madres", "El marqués de Lumbría", "El amor que asalta", "La gruta del silencio", "Al correr los años", "El abejorro", "Una visita al viejo poeta", "Del odio á la piedad", "Les tribulaciones de Susín" adlı öykülerinden derlenmiştir.

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayına hazırlayanlar: Serenad Demirhan, Ayşe Sarısayın

1. basım: Varlık Yayınları, 1954
Can Yayınları'nda genişletilmiş 1. basım: Nisan 2016, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-3199-0

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

MIGUEL DE UNAMUNO

YAMAN ADAM

ÖYKÜ

Çeviri

Behçet Necatigil

can

Miguel de Unamuno'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Sis, 2016

MIGUEL DE UNAMUNO, (29 Eylül 1864, Bilbao - 31 Aralık 1936, Salamanca) İspanyol düşünür, yazar. 98 kuşağının önde gelen temsilcilerinden Unamuno roman, deneme, oyun ve şiir türünde eserler vermiştir. Hem monarşiye hem de faşizme karşı durmuştur. Salamanca Üniversitesi'nde üç kez rektörlük görevine getirilmiştir. Diktatör Franco tarafından rektörlükten uzaklaştırıldığı 1936 senesinin son gününde ev hapsinde ölmüştür.

BEHÇET NECATİGİL, 1916'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra 1940-1972 yılları arasında öğretmenlik yaptı. Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye harcadı. Çağdaş Türk edebiyatının en seçkin şairlerinden biri olan Necatigil'in 1945'ten başlayarak yayımlanan şiir kitapları arasında *Eski Toprak*, 1957 Yeditepe Şiir Armağanı'na; *Yaz Dönemi*, 1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'ne değer görüldü. Radyo oyunları da yazan Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* ile *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*'nü hazırladı. Almancadan çeviriler yaptı; sekizi Knut Hamsun'dan olmak üzere otuza yakın kitap çevirdi. 1979'da İstanbul'da öldü. Ailesi tarafından konulan Necatigil Şiir Ödülü, 1980'den bu yana kesintisiz olarak veriliyor.

İçindekiler

Genişletilmiş Yeni Baskı İçin Birkaç Söz 11
Miguel de Unamuno (1864-1936) 15
Yaman Adam 19
İki Ana 71
Lumbria Markisi 107
Aşkın Hücumu 125
Sessizlik Mağarası 133
Vakit Nasıl Geçiyor 143
Eşekarısı 151
İhtiyar Şairi Bir Ziyaret 157
Nefretten Merhamete 163
Susin'in Başına Gelenler 169

Genişletilmiş Yeni Baskı İçin Birkaç Söz

Miguel de Unamuno'nun "Yaman Adam", "İki Ana", "Lumbria Markizi", "Aşkın Hücumu" ve "Sessizlik Mağarası" öykülerinin yer aldığı *Yaman Adam*, Behçet Necatigil'in Almancadan çevirisiyle 1954 yılında Varlık Yayınları'ndan çıkmıştı.

Kitabın bu yeni baskısına, Necatigil arşivinde daktilo edilmiş olarak bulunan "Vakit Nasıl Geçiyor" ile 1941-1943 yılları arasında *Varlık* dergisinde yayımlanan "Eşekarısı", "İhtiyar Şairi Bir Ziyaret", "Nefretten Merhamete" ve "Susin'in Başına Gelenler" isimli öyküler eklenerek Necatigil'in Unamuno'dan çevirdiği öykülerin tamamı bir araya getirilmiş oldu.

Necatigil'in Suut Kemal Yetkin'e yazdığı iki mektuptaki ifadeler, Unamuno'ya duyduğu ilginin nasıl başladığına işaret ediyor:

(...) Pek çok önce *Tan* gazetesinde çıkmış yazılarınızla Unamuno'yu öğrenmiş ve severek, hikâyelerinden bir kısım ile *Sis* isimli romanını Almancasından okuyup tercüme etmiştim (Hikâyelerden bir kısmı *Varlık*'ta çıktı). Gayrı münteşir[1] üç hikâyesini ("İki Ana", "Lumbría Markizi", "Tam Adam") size göndersem acaba kabul eder misiniz? Hiç değilse bu suretle, manzume gönderene kadar, size karşı duyduğum mahcubiyet de hafifler. (...)

(2 Mayıs 1947 tarihli mektuptan)

1. Yayınlanmış. (Y.N.)

(...) İş'arınız[1] üzerine Unamuno'nun *Sis* romanını bir daha gözden geçirerek tebyize[2] başlayacak ve ilerde tetkik edilmek üzere Tercüme Bürosuna göndereceğim.

Size yollamak arzusunu izhar ettiğim, gayrı münteşir üç hikâyesinden ikisini[3] bugün postaya verdim. Üçüncüsü biraz fazla uzun (80 sh.)[4] olduğu için bu arada vakit bulup daktilo edemedim. Bu ve neşredilmişler dahil böylece Unamuno'nun orijinal başlığı (*Tres novellas ejemplares y un prólogo*[5]) olan eserindeki bütün hikâyelerle (*El espejo de la muerte*[6]) kitabındaki bazı hikâyeleri çevirmiş bulunuyorum. Bunları ilerde kitap halinde toplayabilmek için Remzi Kitabevi'nde teşebbüse geçmek fikrindeyim. (...)

(3 Haziran 1947 tarihli mektuptan)

Mektupta adı geçen *Sis* romanı, 1948 yılında MEB Yayınları arasında çıkmış, *Yaman Adam* öyküler toplamıysa ancak 1954'te yayımlanabilmiş. Necatigil Unamuno'nun öykülerini de hayli önemsemiş olmalı ki, *Sis*'i 1969 yılında gözden geçirip tekrar yayına hazırlarken, Bilgi Yayınevi'yle yazışmalarında öykülere de değiniyor:

(...) Unamuno'nun evvelce Varlık Yayınları'nda çıkmış (1954), bir daha da basılmamış hikâyelerini de basmak niyeti vardı Bay Ahmet Küflü'nün. O niyetinden vazgeçmediyse bu kış, birkaç hikâye daha ekleyerek ve *Sis* gibi yeniden yayına hazırlamak isterim. (Neyse, bunu Ankara'da belki kendisi hatırlar, hatırlatır.) (...)

(Cevdet Kudret'e mektup, 12 Eylül 1969)

(...) Unamuno'nun hikâyeleri konusunda da fikirlerini söyledi Cevdet Kudret Bey. Kalınca bir kitap olabilmesi için elimde yeterin-

1. Yazıyla bildirmek. (Y.N.)
2. Temize çekmek. (Y.N.)
3. "İki Ana" ve "Lumbrla Markizi". (Y.N.)
4. "Yaman Adam". (Y.N.)
5. *Tres novelas ejemplares y un prólogo*: (Üç Örnek Öykü ve bir Önsöz) Madrid: Saenz hermanos, 1920. Necatigil, bu ve bir sonraki derlemedeki öykülerin Almanca O. Jahns ve O. Buek çevirileri üzerine çalışacaktır. (Y.N.)
6. *El espejo de la muerte*: (Ölümün Aynası) *Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913. (Y.N.)

ce örnek bulunduğunu bildirdim kendisine. Yalnız, hikâye kitabının basılması *Sis* romanının göreceği ilgiye ve satışa bağlı olduğu için, bu çalışmaya hemen başlamam aşırı bir iyimserlik tabiî. Buna göre, ilerde bir hatırlatmada bulunursanız o işi de bir sonuca bağlarım. (...)

(Ahmet Küflü'ye mektup, 27 Eylül 1969)

Ancak beklenen "hatırlatma" yapılmamış olmalı ki, bu öyküler, onun 1979 yılında ölümüne dek yeniden yayınlanmıyor.

Kitaba adını veren "Yaman Adam" öyküsü ise, Necatigil tarafından radyoya uyarlanarak 1 Haziran 1971 tarihinde İstanbul Radyosu'nda, Selahattin Küçük rejisinde seslendiriliyor.

Behçet Necatigil'in Almancadan ilk çevirisi, Dr. Otto Spies'den: *Türk Halk Kitapları* (Behçet Gönül adıyla, 1941). İzleyen çevirilerin yayın tarihlerinin 1946 ve sonrası olduğu dikkate alındığında, *Yaman Adam*'daki öykü çevirilerinin, Necatigil'in bu alandaki ilk çalışma örneklerini oluşturduğu ve onun çeviri geçmişine dair belgesel bir niteliği olduğu söylenebilir.

Bu öyküleri uzun yıllar sonra okurla buluştururken, günümüz imlasına uyarlamakla yetindik; çevrildiği dönemin dilini, söyleyiş biçimlerini yansıtması açısından olduğu gibi bırakıp gerekli yerlerde küçük notlamalar yapmayı tercih ettik.

Yeni baskıyı yayına hazırlayan Serenad Demirhan'a teşekkürlerimizle...

Ayşe Sarısayın
8 Mart 2016

Miguel de Unamuno (1864-1936)

İspanya'nın yetiştirdiği en büyük yazarlardan biri olan Miguel de Unamuno, 29 Eylül 1864'de Bilbao'da doğdu. 1891'de Salamanca Üniversitesi'ne profesör oldu; Yunan-Latin kültürü, İspanyol edebiyatı okuttu. 1901-1914 yılları arasında aynı üniversitede rektörlük etti. Diktatör Primo de Rivera'nın hükümet darbesi esnasında (1923) siyasi mücadeleye atılarak diktatöre karşı cephe aldığı için profesörlüğünden uzaklaştırılıp tevkif edildi, 1924'de Kuzeybatı Afrika kıyılarına yakın Kanarya Takımadaları'ndan Fuerteventura'ya sürüldü. 1925'de Paris'te yayımlanan *De Fuerteventura* isimli eserinin Avrupa fikir dünyasında derin akisler yaratması, Gabriele D'Annunzio (1863-1938) ve Romain Rolland'ın (1866-1945) protestoları, Fransa'nın aracılığı neticesi 1925'te serbest bırakıldı. Bir yelkenli onu bu taşlık adadan kurtarıp Fransa'ya getirdi. Unamuno, önce Paris'te, sonra Hendaye'de oturdu. Bakışları yurdunun dağlarına çevrili, bu Güney Fransa şehrinde diktatörün düşmesini bekledi. 1930'da beklediği olunca yurdunun davetine uyarak İspanya'ya döndü. Sevgili şehirleri Bilbao ve Salamanca'da şenliklerle karşılandı. 31 Aralık 1936'da Salamanca'da öldü.

Unamuno, sahasında tanınmış bir bilgin olduğu kadar kuvvetli bir şair; deneme, hikâye, roman ve piyes yazarıdır. Avrupa fikir çevrelerinde gerçek değeri asıl siyasi mahkûmiyetinin uyandırdığı meraktan sonra bilinen, yurdunu modern Avrupa'ya bağlamış bir fikir adamı olduğu için büyük bir önem taşıyan Unamuno; bu fikir cephesini bilhassa *Vida de Don Quijote y Sancho* (Don Quijote ile Sancho'nun Hayatı, 1905), *Del senti-*

mento trágico de la vida (Hayatın Uyandırdığı Facia Duygusu, 1913), *Ensayos* (1916-1918, 7 Cilt), *L'agonie du christianisme* (Fransızcası 1925, İspanyolcası 1931) isimli eserlerinde gösterir. Şiir ve hikâye kitaplarıyla romanları arasında *Poesias* (1907), *Niebla* (Sis, 1914), *Abel Sánchez* (1917), *Tres Novelas Ejemplares y un Prologo* (Örnek Olacak Üç Hikâye, 1920), *La Tia Tula* (*Tula Teyze* 1921), *El espejo de la muerte* Ölümün Aynası (1925) isimleri sık sık geçer. İspanya ve Güney Amerika sahnelerinde büyük başarı kazanan dramları arasında "Öteki Adam", *Tulio Montalban, Rachel* isimli üç tanesi için en kuvvetli dramlarıdır deniyor.

Okuyucularımız bu kitaba alınan ilk dört hikâyede Unamuno'nun aşka, kadın-erkek münasebetlerine bakışındaki orijinalliği bulacaklardır. Yazarın şu cümleleri, adeta "Yaman Adam" hikâyesi için söylenmiş gibidir: "Büyük bir aşkın tabii neticesi, ölümdür. Aşk aldanışın kızı, hayal kırıklığının annesidir. Aşk gerçek bir ihtirasla sevilen erkekte, o erkeğin çok uzağında bulunan bir şeyler arar, bulamayınca da ümitsizliğe kapılır."

"İki Ana" hikâyesinin iyi anlaşılması için Ahd-i Atik'teki Hazreti Süleyman'ın kararını bildiren kıssayı hatırlamamız gerekir; orada bu olay şu şekilde anlatılmaktadır (Mülûk-i salis, III: 16-28):

> O zaman iki kadın Melîk'in (Hazreti Süleyman'ın) nezdine gelip huzurunda durdular. Ve bu karılardan biri, aman efendim ben ve bu karı bir hanede sakin olarak ol hanede onun yanında bir çocuk doğurdum. Ve benim doğurmamın üçüncü gününde bu karı dahi doğurdu, biz beraber idik, yanımızda bizden başka kimse bulunmayıp hanede ikimiz yalnız idik. Ve bu karının çocuğu geceleyin öldü zira üzerine yattı. Ve gece yarısı kalkıp cariyen uyur iken oğlumu yanımdan aldı ve kendi koynuna yatırıp kendi ölü oğlunu dahi benim koynuma yatırdı. Ve ben sabahleyin oğlumu emzirmeye kalktığımda işte ölü idi ve sabahleyin ona dikkatle baktığımda işte o doğurduğum oğul değil idi dedi. Lakin öbür karı: Hayır diri çocuk benim oğlumdur ve ölü olan senin oğlundur der iken bu: Hayır ancak ölü olan senin oğlun ve diri benim oğlumdur diyerek Melîk'in huzurunda söylerler idi. Ol vakit Melîk: Bu karı diri çocuk benim oğlumdur ve ölü olan senin

oğlundur diyor ve öbürü: hayır ancak ölü olan senin oğlundur ve diri benim oğlumdur diyor, dedi. Ve Melîk: Bana bir kılıç getiriniz, dedikte Melîk'in huzuruna bir kılıç getirdiler. Melîk dahi: Diri çocuğu iki şak ediniz ve nısfını birine nısfını diğerine veriniz, dedi. O zaman diri çocuğun validesi oğlu için yüreği yanarak Melîk'e hitaben: Aman efendim, diri çocuğu ona veriniz ve onu öldürmeyiniz, dedi ama öbürü: Ne bana ne sana olsun, anı şak ediniz, dedi. Ve Melîk cevaben: diri çocuğu ona veriniz ve öldürmeyiniz, validesi odur, dedi. Ve bütün İsrail, ona Melîk'in verdiği hükmü işittiklerinde Melîk'ten korktular, zira gördüler ki hükmetmek için anda Allah hikmeti vardır.

Sessizlik Mağarası ise Unamuno'nun bir felsefi görüşünü hikâye şeklinde açıklayan bir deneme yazısıdır.

Unamuno'nun *Sis* romanı Behçet Necatigil tarafından çevrilmiş, bu ünlü İspanyol yazarından Türkçede ilk kitap olarak, Millî Eğitim Vekâleti Klâsikler Serisi'nde yayımlanmıştı (1948).

Behçet Necatigil

YAMAN ADAM

Julia'nın üstün güzelliği, tarihî bir şehir olan Renada ve dolaylarında dillere destan olmuştu. Memleketin güzellik kraliçesi gibiydi Julia; daha çok bir anıt, şehrin bunca yapı hazineleri arasında canlı, diri bir anıttı sanki. Civar halkı, "Katedrali ve Julia Yanyez'i görmeye Renada'ya gidiyorum," derlerdi. Hal böyleyken güzel kızın gözlerinde, yaklaşan bir faciayı önceden hissetmeye benzer bir ifade okunuyordu. Onu seyredenlerin hepsi, halinde tavrında ruhu tedirgin eden bir taraf buluyorlardı. Yoldan geçişini, peşi sıra bakışları sürükleyişini gördükçe yaşlılar mahzunlaşıyor, gençler geceleri yataklarında rahatsız, sağa sola dönüyor, uykuya her zamankinden geç dalıyorlardı. Kuvvetini biliyordu Julia; şu var ki ruhunda felaketlere gebe bir kaderin ezici yükünü de hissetmiyor değildi. İçinde, şuurunun ta derinliklerinden kopup gelen hafif bir ses ona şunu fısıldıyordu sanki: Güzelliğin seni mahvedecektir! Ve Julia, bu sesi işitmemek için gönlünü eğlendirmeye bakıyordu.

Bu harika güzelin babası Don Victorino Yanyez, geçmişi bir hayli karanlık bu adam, bütün ümidini kızına bağlamıştı; enikonu bozuk mali durumunu kızının yardımıyla düzeltebileceğini düşünüyordu. Ticaret ajanıydı, işleri de günden güne kötüleşiyordu. Son ve en önemli

işi, elinde kalan son koz, Julia'ydı şimdi. Bir de oğlu vardı ama hayırsız çıkmış, yıllardır kayıplara karışmıştı. Karısına, "Elimizde Julia'dan başka bir şey kalmadı," diyordu. "Her şey onun bulacağı kocaya yahut bizim onu evlendireceğimiz adama bağlı! Bir aptallık etti mi –korkuyorum, eder de hani!– mahvolduğumuzun resmidir."

"Aptallık dediğin ne mesela?"

"Mesela işte şimdi senin yaptığın. Sana şunu söylemeliyim ki Anacleta, sende akıl namına zerre yok!"

"Ben ne yapayım Victorino? Açıkla, anlat bana; burdakiler içinde biraz aklı olan biri varsa o da sensin."

"Bu işin nasıl olması gerektiğini sana belki yüz defa söyledim şüphesiz. Julia'ya dikkat et, gönlünü o sersem sepet âşıklardan birine kaptırmasına mâni ol. Şehrimizin kızları bu gibi oğlanlarla vakit geçirir, ölçüyü kaçırır, itidallerini kaybederler. İşveydi, cilveydi, pencereden bakıp aşna fişnelik etmekti; böyle şeylerden anlamam ben! O beş para etmez talebelerden, kur yapmaktan bahsetme bana!"

"Peki ne yapayım ben bu kızı?"

"Ne mi yapacaksın? Ona şunu hissettir ki bizim istikbalimiz, hepimizin rahatı, senin benim rahatımız, hatta namusumuz, şerefimiz... Anlıyorsun ya!"

"Tabii anlıyorum."

"Yok yok, henüz anlamıyorsun sen beni. Şerefimiz, anlıyor musun, ailemizin şerefi onun yapacağı evlenmeye bağlı. Haline yoluna girmeli, kendine kıymet verdirmenin çarelerini aramalıdır."

"Zavallı çocuk!"

"Zavallı çocuk mu? Kendini derme çatma âşıklara kaptırmaması; boyuna sinirlerini bozmaktan başka bir işe yaramayan, kafasını olmayacak hayallerle dolduran o saçma sapan romanları okumaması lazım."

"Peki, ne yapsın istiyorsun?"

"Aklını başına toplasın, sonunu düşünsün, güzelliğinin imkânlarını hesaplasın, bundan layığıyla faydalanmasını bilsin."

"Ben onun yaşında iken..."

"Yeter Anacleta, saçma sapan konuşma! Ağzını ne zaman açsan aptalca bir laf edersin, işte o kadar... Sen onun yaşında iken... Sen onun yaşındayken... Yani beni tanıdığın sıralarda..."

"Öyle, öyle, ne yazık ki..."

Ve güzel kızın anası babası, aynı konuşmaya ertesi gün tekrar başlamak üzere birbirlerinden ayrılıyorlardı. Beri yanda zavallı Julia çok acı çekiyordu; babasının tasavvurlarındaki bütün iğrençliği, tehlikeli çirkinliği anlıyordu çünkü, "Beni satmak istiyor," diyordu. "Sarsılmış bütçesini düzeltmek için, hatta belki de hapse girmekten kurtulmak için..." Aslında da böyleydi nitekim.

Ve Julia, bir nevi isyan içgüdüsüyle karşısına çıkan ilk gönüllüye olur cevabını verdi. "Yavrum, Allah aşkına!" dedi annesi. "Olup bitenin farkındayım; delikanlının evin etrafında dolaştığını, sana işaret ettiğini gördüm. Ondan bir mektup aldığını, bu mektuba cevap da verdiğini biliyorum..."

"Peki, ne yapayım anne? Bir cariye, bir esir gibi yaşayayım da bir paşanın gelmesini, babamın beni ona satmasını mı bekleyeyim?"

"Böyle söyleme yavrum."

"Başka kızlar gibi benim de bir âşığım olmasın mı?"

"Evet ama uygun birisi."

"Uygun mu, değil mi önceden nasıl bilirim ben? Ne de olsa bir başlangıç yapmak icap etmez mi? Kendini sevdirmek istedi mi insanın, önce birisiyle tanışması, görüşmesi lazım."

"Ah ah, aşk! Aşk..."

"Tabii. Bir müşteri mi bekleyeyim yoksa?"

"Ne seninle ne de babanla doğru dürüst konuşulmaz ki! Siz Yanyez soyu böylesinizdir zaten. Hay evlenmez olaydım!"

"Ben de günün birinde böyle demek istemiyorum işte ya!"

Annesi, sonunda onu kendi haline bıraktı. Julia da göğsünü gere gere, alt katın penceresinden, cumbamsı bir yerden, ilk gönüllüsüne, kendisiyle bir konuşma fırsatı bahşetti. "Babam üstümüze gelecek, bizi basturacak olursa," diye düşünüyordu. "Beni bir güzel pataklar mı, pataklar. Ama daha iyi ya; herkes onun kurbanı olduğumu, benim güzelliğimle işler çevirmek istediğini anlar o takdirde!" Julia pencereden sarkıyor, Renada'nın yeni yetişme çapkınlarından Enrique'ye, ailesinde hüküm süren yüz karası ahlak düşüklüğünü bir bir anlatıyordu. İşte derken o çıkagelmişti: O, kurtarıcısı, halaskârı Enrique! Kendisini kızın güzelliğine kaptırmış olmakla beraber Enrique, cesaretinin sönmeye başladığını hissediyordu. "Bu kızın feci kaprisleri var," diyordu içinden. "Fazla hissî romanlar okuyor." Ve Enrique işi ilerletip de meşhur ve harika güzelin, kendisine, penceresi altına gelmek izni verdiğini Renada'da duymayan kalmayınca, sözünden caymak için bahane aramaya başladı. Derken böyle bir fırsat da çıktı nitekim. Bir sabah Julia kızartılı, ıslak gözlerle deli gibi merdivenlerden indi, ona şöyle dedi:

"Enrique, artık dayanamayacağım. Ne bir baba ocağı ne de bir aile burası... Burası bir cehennem. Babam aramızdaki münasebeti öğrenmiş, ateş püskürüyor. Düşün, bu akşam işi o kadar azıttı ki beni dövmeye kalkıştı; neymiş, kendimi haklı çıkarmaya çalışıyormuşum!"

"Ne de zalim adam!"

"Dur hele, gerisi var. Senin de hesabını görecekmiş. Öyle dedi."

"Benim de mi? Buyursun! Bir bu eksikti!"

Fakat içinden şunları ilave etti Enrique: "Bu işe bir nihayet vermeliyim. En kıymetli elmasının çalınmak üzere olduğunu çakarsa bu haydut herifin elinden bir kaza çıkar mı çıkar. Hem ben onu züğürtlüğünden kurtaramayacağıma göre..."

"Söylesene Enrique, beni seviyor musun?"

"Var git, bu da sorulur mu?"

"Yok, cevap ver, beni seviyor musun?"

"Bütün kalbimle, bütün ruhumla yavrucuğum!"

"Sahi mi?"

"Elbette!"

"Benim için her şeyi göze alır mısın?"

"Hiç şüphesiz, her şeyi!"

"Eh öyleyse, beni buradan al götür, kaçır beni! Uzaklara, çok uzaklara, babamın bizi bulamayacağı yerlere kaçalım."

"Sakin ol, yavrum."

"Hayır hayır, seviyorsan kaçır beni. Babamın hazinesini çal götür de satamasın. Ben satılmak istemiyorum; ben senin beni kaçırmanı istiyorum. Kaçır beni!"

Nasıl kaçacaklarını konuşup sözleştiler.

Kaçmak için kararlaştırdıkları ertesi gün Julia bohçasını bağlamış, gizlice bir araba peylemişti; fakat ortalarda yoktu Enrique.

Julia kendini yataklara atarak, hırsından yastıkları kemirerek, "Ne pısırık!" diyordu. "Pısırıktan da beter! Alçak, rezil; rezilden de beter serseri! Bir de tutmuş, beni sevdiğini söylüyor. Ne gezer, sevdiği mevdiği yok; güzelliğime imrendi, işte o kadar. Bu bile değil! Julia Yanyez, evet, ta kendisi, benimle evlenmeyi vaat etti, diyerek Renada'lılara fiyaka yapmak istedi. Şimdi de gidip orda burda kendisine, beni kaçırmasını teklif ettiğimi söyleyecek. Ah alçak, alçak! Ah alçak namussuz! Tıpkı babam gibi... Bir erkek bundan daha alçak olamaz; alçak, na-

mussuz!" Ve Julia, gittikçe artan bir kızgınlık ve ümitsizlik içinde söylendi durdu.

"Görüyorum ki yavrum," dedi annesi. "Bu iş de böylece bitti, çok şükür. Nasılmış, baban haklı. Eğer böyle gidersen daha çok rezil, maskara olursun."

"Böyle gidersem mi? Ne gibi?"

"Yani yanına her sokulana güler yüz gösterirsen. Adın kötüye çıkar ve..."

"Daha iyi ya anne, daha iyi ya! Allah'ın bana bahşetmiş olduğu bu şirinlik bende oldukça, daha pek çok âşık bulurum ben."

"Evladım, baba ocağını düşün, soyunu sopunu düşün."

Nitekim çok sürmedi, Julia kendisine yeni bir âşık buldu. Enrique'ye yaptığı gibi onun da önünde açılıp saçıldı, önüne düşüp ona da aynı şeyleri yaptırdı. Fakat yeni gönüllü Pedro birincisinden daha sert karakterde, daha dik kafalı çıktı. Yine eski düşüncelerden hareket ederek Julia, bir müddet sonra Pedro'ya kendisini kaçırması teklifinde bulundu.

"Bak Julia!" diye cevap verdi Pedro. "Kaçmaya itirazım yok. Bir itirazım olmadığı gibi tasavvuruna da bayıldım inan ki! Ama burdan kaçtık diyelim, nereye gideriz, sonra ne ile geçiniriz?"

"Bir çaresi bulunur elbet!"

"Hayır, bulunmaz. Bizim bunu şimdiden düşünmemiz lazım. Ben şimdilik ve daha bir müddet için para bulabilirim. Bizim eve almazlar bizi. Bunu biliyorum. Senin babana gelince, malum! Şu halde, de bakalım, kaçarsak ne yaparız?"

"Nasıl? Yoksa sözünden dönüyor musun?"

"Fakat ne yapalım?"

"Cesaretini kaybetmiyorsun ya?"

"Orası öyle ama sen söyle haydi, ne yapalım?"

"Şey... İntihar edelim!"

"Sen çıldırmışsın Julia!"

"Evet çıldırdım... Ümitsizlikten, nefretten, korkudan, beni satmak isteyen babama karşı duyduğum dehşetten çıldırdım... Sen de çıldırmış olsaydın, aşktan çıldırmış olsaydın benimle beraber canına kıyardın."

"Beni dinle Julia, söylediklerini bir düşün. Aşkımdan, sana olan aşkımdan çıldırmamı, seninle birlikte canıma kıymamı istiyorsun. Ama demiyorum ki, sana olan aşkımdan çılgına döndüğüm için seninle beraber öldürmek istiyorum kendimi. Hayır, böyle demiyor; sadece, babama, baba ocağıma duyduğum nefretten çılgına döndüm, diyorsun. İkisi aynı şey değil ki!"

"Maşallah, ne de güzel düşünüyorsun! Aşk düşünmez!"

Birbirleriyle ilişiklerini kestiler. Ve Julia, içinden şöyle dedi: "Bu da beni sevmedi, bu da! Bunlar benim güzelliğime âşık oluyorlar, bana değil. Ben onların çalımları için güzel bir yaftayım sadece." Ve Julia acı acı ağladı.

"Gördün mü," dedi annesi. "Ben sana söylemedim miydi? Sıraya şimdi bir yenisi gelecek."

"Sıraya daha yüzlercesi gelecek; evet, sahiden benim olacak birini, beni sizin elinizden kurtaracak birini bulana kadar daha yüzlercesi. Siz beni satmak istiyorsunuz."

"Bunu babana söyle."

Ve Donya Anacleta, odasına gidip orda bir başına ağladı.

"Bak yavrum!" dedi Julia'nın babası nihayet. "Bu âşıklar dalgasına ses çıkarmadım, sabrettim; tedbir almam gerekirdi, almadım; ama şimdi ihtar ediyorum. Artık bıktım bu divaneliklerinden; fazlasına tahammül edemem. Bunu böylece kafana koy!"

Meydan okurcasına, gözlerini babasının gözlerine dikerek, acı bir alayla, Julia haykırdı:

"Fakat bir suç daha işledim!"

Tehditli bir sesle sordu babası: "Ne suçu?"

"Yeni bir âşık peyledim."

"Yeni bir âşık mı? Kim?"

"Kim mi? Kim olduğunu anlamadın mı? Nasıl?"

"Bırak alayı, yeter! Yoksa sabrım tükeniyor."

"Peki o halde... Don Alberto Menéndez de Cabuérniga'nın ta kendisi."

"Hay Allah!" diye haykırdı annesi.

Don Victorino bir şey diyemedi, sapsarı kesildi.

Don Alberto Menéndez de Cabuéringa müthiş zengin bir çiftlik sahibiydi; gömlek değiştirir gibi kadın değiştiren sefih, uçarı bir adam. Hoşuna giden bir kadını elde etmeyi aklına koydu mu varını yoğunu harcar deniyor, karısından ayrı yaşadığı söyleniyor, avladığı kadınları sonradan evlendirdiği, onlara külliyetli drahomalar verdiği de ilave ediliyordu.

"Ne dersin bu işe baba, susuyorsun?"

"Sen aklını kaçırdın galiba!"

"Hayır, ben ne aklımı kaçırdım ne de kuruntuya kapılıyorum. Sokakta gidip gelip boyuna bizim evin önünden geçiyor. Ona söyleyeyim de gelsin seninle pazarlıkta anlaşsın mı?"

"Ben gidiyorum, yoksa sonu fenaya varacak."

Adam kalkıp evden dışarı gitti.

"Fakat yavrucuğum!"

"Bak sana söylüyorum anne, babam bu işten hoşlanmadı değil. O beni Don Alberto'ya satmaya çoktan hazırdır."

Zavallı kızcağızda arzu, irade kalmamış; Julia hatta satılmanın kendisi için bir kurtuluş demek olduğunu anlamaya başlamıştı. Esas mesele onun bu evden uzaklaşması, babasının elinden kurtulabilmesiydi; kurtulsun da nasıl olursa olsun...

O sıralarda Alejandro Gomez adında zengin bir adam, Renada dolaylarında bir çiftlik satın almıştı; oraların en değerli, en büyük çiftliklerinden biriydi bu. Alejandro Gomez'in nereli olduğu hakkında kimse doğru dürüst bir şey bilmiyor; anası babası, soyu sopu hakkında; doğduğu, gençliğini geçirdiği yere dair bilgi veren birisi de çıkmıyordu. Şu kadarı biliniyordu ancak: Pek küçükken anasıyla babasıyla birlikte önce Küba'ya, sonra Meksika'ya gitmiş; oralarda, ne şekilde olduğu meçhul, muazzam bir servet elde etmişti. Bu servet masallardaki miktarı buluyor, birkaç milyon *duro*'dan dem vuruluyordu. Alejandro Gomez bu parayı daha otuzuna basmadan toplamış, sonra da çift çubuk almak kararıyla İspanya'ya dönmüştü. Dul ve çocuksuz olduğu söyleniyor, hakkında inanılmayacak rivayetler dolaşıyordu. Kendisini tanıyanlar, haris, büyük planlar peşinde, bildiğinden şaşmaz, inatçı, müthiş irade ve azim sahibi bir adam olduğunu söylüyorlardı. Alejandro, kaba saba oluşuyla övünmekten de hoşlanıyordu, "Paran varsa dünyada her şey senin!" diyordu.

Ona, "Her zaman ve herkes için değil!" diye cevap veriyorlardı.

"Herkes için bu böyle. Yani parayı bizzat kazanmasını bilmişler için. Büyük bir mirasa konmuş bir beyzadecik, bir kont parçası yahut bir dükçağız, isterse bir o kadar daha milyonu olsun, olduğu yerde sayar. Ama ben? Ben? Kendime yalnız ellerimin emeğiyle, tek başıma bir servet yapmayı bilmiş olan ben?"

Onun bu "ben" sözünü nasıl söylediğini bir işitmeliydiniz. Kendini anlatırken belirttiği bu vurgularda yaman adamın ta kendisi bulunuyordu.

"Kafama koyduğum şeylerin hiçbiri elimden kurtulmamış, boş çıkmamıştır; hepsini başarmışımdır. İstesem nazır bile olurum. İstemeyeyim yoksa!"

Alejandro'ya, Renada'nın eşsiz güzeli Julia'dan da bahsettiler.

"Bir göreyim hele!" dedi içinden. Görünce de şunu söyledi: "Bu kız benim olmalıdır."

Günlerden bir gün Julia, "Biliyor musun, baba!" dedi. "Hani şu adı dillerde gezen Alejandro var ya... tanırsın canım, son zamanlarda herkesin ağzında onun lafı; hani Carbajedo'yu satın alan..."

"Evet, evet, kimden bahsetmek istediğini anladım. Ee, ne olmuş?"

"Haberin var mı, o da peşimde dolaşıyor."

"Sen benimle eğleniyor musun Julia?"

"Yoo, şaka değil, vaziyet ciddi, peşimi kolluyor."

"Sana söylüyorum, alayı bırak!"

"İşte! İşte yolladığı mektup."

Ve Julia koynundan bir kâğıt çıkarıp babasının yüzüne doğru fırlattı.

"Peki, ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu babası.

"Ne mi yapacağım? Kendisine seni görmesini, pazarlıkta seninle uyuşmasını söyleyeceğim."

Don Victorino, kızma yiyecekmiş gibi baktı, hiçbir şey demeden evden dışarı çıktı. Aradan birkaç gün geçti; bu birkaç gün evin içinde gamlı sükûtlar, dilsiz gerginliklerle yüklü bir hava esti. Julia, yeni gönüllüsüne alaylar, mağrur küçümseyişlerle dolu bir cevap göndermişti. Bir-iki gün sonra kaba bir el tarafından iri iri, köşeli, fakat okunaklı bir yazıyla yazılmış bir mektup aldı; mektupta şu kelimeler vardı sadece: "Eninde sonunda benim olacaksınız. Alejandro Gomez, aklına koyduğu her şeyi elde etmesini bilir." Mektubu okuyunca, kendi kendine şöyle dedi Julia: "İşte erkek dediğin! Acaba o mu benim kurtarıcım olacak, yoksa ben mi onu feraha çıkaracağım?"

Mektubun gelmesinden birkaç gün sonra Don Victorino, kızını çağırdı, onunla bir odaya kapandı; nerdey-

se diz çöküp yalvararak gözleri dolu dolu, onunla konuştu:

"Bak yavrucuğum, şimdi her şey senin kararına bağlı: Hepimizin istikbali ve benim şerefim. Alejandro ile evlenmezsen iflas etmiş olduğumu daha fazla gizleyemeyeceğim; evet, hatta belki de..."

"Söyleme, dur!"

"Yok, hayır, artık gizleyemeyeceğim. Vade günü yaklaşıyor, sonrası hapsi boylamak benim için. Darbeden bugüne kadar kendimi koruyabildimse bu, sana dayanmam sayesindedir. Güzelliğin benim kalkanım oldu. Herkes, çocuğa yazık, diyordu."

"Peki, ben buna olur dersem?"

"O vakit her şey düzelir. Sana bütün hakikati söylemek isterim. Alejandro benim durumumu biliyor, her şeyi öğrendi; ben bugün tekrar eski hürriyetime kavuştum, rahat nefes alabiliyorum. Ona minnettarım, benim bütün borçlarımı ödedi. Ben artık şeyden de kurtuldum, şeyden..."

"Biliyorum, biliyorum, söyleme! Peki şimdi?"

"Şimdi ben ona bağlıyım, hepimiz ona bağlıyız. Ben onun parasıyla yaşıyorum. Sen de, sen de onun parasıyla yaşıyorsun."

"Yani bu demek ki sen beni çoktan sattın öyle mi?"

"Hayır, o bizi satın aldı."

"Demek sen istesen de istemesen de ben çoktan onun oldum, öyle mi?"

"Hayır, onun böyle bir şey istediği yok; o hiçbir şey istemiyor, hiçbir talepte bulunmuyor."

"Ne kadar da âlicenap!"

"Julia!"

"Evet evet, her şeyi anladım. Söyle ona, ne zaman isterse gelebilir; bana göre hava hoş!"

Julia bunları söylerken vücudundan bir ürperme geçti.

Bu sözleri kim söylemişti, kendisi mi? Hayır hayır, bir başkasıydı söyleyen; ruhunda barındırdığı, kendisine zulmeden bir başkası.

"Affet yavrum, affet beni!"

Adam, kızını öpmek için ayağa kalktı, ama Julia onu geri iterek haykırdı:

"Çekil, kirletme beni!"

"Fakat yavrum!"

"Git, git, vesikalarını yahut kâğıtlarının külünü öp daha iyi; o kâğıtlar yüzünden hapsi boylardın ya neyse!"

"Julia; ben size Alejandro kafasına koyduğu her şeyi elde eder, dememiş miydim? Bana karşı gelmeye kalkışmak ha? Bana!"

Amerikalı genç zenginin, Don Victorino'nun evinde, Victorino'nun kızına yaklaşırken söylediği ilk sözlerdi bunlar. Kız bu sözleri dinlerken ürperdi: Ömründe ilk defa hakiki bir erkek görüyor; sonra bu erkek beklediğinden çok daha kibara, çok daha az kaba ve hantala benziyordu. Alejandro'nun üçüncü gelişinde Julia'nın annesiyle babası kızla onu baş başa bıraktılar. Julia titriyor, Alejandro susuyordu. Bu korku ve bu sükût, bir müddet devam etti.

"Galiba biraz rahatsızsınız, Julia!" dedi Alejandro.

"Yo hayır, bir şeyim yok."

"Neden titriyorsunuz ya?"

"Belki soğuktan..."

"Hayır, korkudan."

"Korkudan mı? Ne korkusu?"

"Benden korkuyorsunuz!"

"Sizden ne diye korkacakmışım?"

"Değil işte! Siz benden korkuyorsunuz."

Julia'nın korkusu şiddetli bir ağlama nöbeti halinde dışarıya boşaldı. Julia ağlıyor, gözyaşı seli ruhunun ta derinlerinden dışarı taşıyordu. Canıgönülden ağlıyordu Julia. Hıçkırıklar onu boğuyor, nefesini kesiyordu adeta.

"Yoksa ben bir canavar mıyım?" diye mırıldandı Alejandro.

"Beni sattılar!"

"Bunu da kim söylüyor?"

"Ben, ben söylüyorum. Fakat hayır, ben asla sizin olmayacağım, ölmedikçe sizin olmayacağım!"

"Sen benim olacaksın Julia, benim olacaksın... ve beni seveceksin. Nasıl? Beni sevmek istemiyor musun? Beni? Bu imkânsız!"

"Beni" sözünde öyle bir vurgu vardı ki Julia'nın gözyaşı pınarını kurutuverdi; Julia kalbinin durduğunu hissetti adeta. Alejandro'nun yüzüne baktı, bir ses ona fısıldar gibiydi: İşte hakiki erkek!

"Bana istediğinizi yapınız."

Alejandro, ona sen diye hitap etmekte ısrar ederek, "Bununla ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Bilmiyorum... Ne söylediğimi bilmiyorum."

"Sana istediğimi yapayım, ne demek?"

"Yani ne istersen onu..."

"Fakat ben seni ne mi yapmak istiyorum?" Ben kelimesini tok ve muzaffer bir sesle söylemişti. "Karım olacaksın!"

Julia bir çığlık kopardı. Hayretten ışıldayan o şahane iri gözleriyle uzun uzun erkeğin yüzüne baktı, Alejandro gülümseyerek kendi kendine söyleniyordu: "İspanya'nın en güzel kadını benim olacak."

"Demek şuna inanıyorsunuz ki..."

"İnanıyorum... inanıyorum..."

Ve yeniden, Julia'nın gözyaşları göğsünü paralayacak, nefesini kesecekmiş gibi akmaya başladı.

Derken Julia dudaklarında ansızın bir çift dudak hissetti, bir sesin kendisine şunları söylediğini duydu: "Evet, karım. Nikâhlı karım. Her şey açık, ortada. Kanun

benim arzumu tasdik edecektir. Ah, benim arzum başlı-başına kanundur, kanun."

"Evet, karınım."

Julia yenilmişti, düğünü kutlamak için söz kesildi.

* * *

Bu kaba saba, sımsıkı kapalı adamda ne vardı ki insana korku salıyor, kendini saydırıyordu? İşin en korkunç tarafı, nasıl oluyordu da Julia'yı bir nevi garip ve bambaşka bir aşka zorluyordu? Çünkü erkeğinin milyonlarıyla gösteriş yapsın diye en güzellerden biriyle evlenmeyi aklına koymuş bu macera düşkününe âşık olmamak için dayatıyordu Julia. Böyle bir aşktan korunmaya çalıştığı halde kendini âşıklığa benzer bir teslimiyete mecbur hissediyor; bu hissinde atak, mağrur bir başbuğa karşı bir cariyenin sevgisini andıran bir şeyler bulunuyordu.

"Ama o," diyordu Julia kendi kendine. "O beni sahiden seviyor. Beni seviyor ha?.. Onun söylediği şekilde: Beni? Ya bunu söyleyişi! Beni derken sesindeki o başkalık! Beni seviyor mu? Yoksa sadece benim, güzelliğimle övünmek mi istiyor? Ben onun için sadece nadir ve çok kıymetli bir mobilya mıyım yoksa? Bana sahiden âşık mı? Biraz zaman geçince güzelliğimden bıkmayacak mı? Şu veya bu, yakında evlenmiş olacağım; bu musibet baba ocağından, babamdan kurtulacağım; babam bizim yanımızda oturacak değil ya! Bir gelir sağlarız ona, zavallı anneciğime yapmadığını komayıp uşaklarla çekişmekte devam eder. Biz yalnız tekrar borçlanmamasına göz kulak olalım, kâfi. Bense zengin olacağım, zengin, alabildiğine zengin!"

Fakat bunlar Julia'yı tatmin etmiyordu. Julia, Renada'lıların kendisine gıpta ettiklerini görüyor, herkes onun inanılmaz saadetini konuşup güzelliğinin elde edebile-

ceği en yüksek şeyi elde ettiğini iddia ediyordu. Ama bu adam onu seviyor muydu? Sahiden seviyor muydu? Julia, "Aşkını kazanmam lazım!" diyordu kendi kendine. "Onun beni gerçekten sevmesi, benim için bir mecburiyet. O beni sevmezken ben onun karısı olamam; çünkü kendini satmanın en iğrenç şeklidir bu. Hem ben de onu seviyor muyum acaba?" Julia, Alejandro'ya mağlup olduğunu hissediyor, çünkü ruhunun derinliklerinden gelen esrarlı bir sesin fısıltısını işitiyordu: "İşte erkek dediğin!" Alejandro, "ben" dedikçe aşktan titriyordu Julia. Bunun bir başka sebebi bulunduğunu zannettiği yahut neden böyle olduğunu bilmediği halde aşktan titriyordu.

* * *

Düğün yapıldı, yeni evliler başşehre gittiler. Alejandro muazzam servetine uygun olarak pek çok kimselerle münasebet ve dostluk kurmuştu ama bu biraz da tuhaftı doğrusu. Evine girip çıkan, içlerinde Julia'ya tutkun birçok soydan kişiler de bulunan erkeklerin çoğu; ipotek karşılığı borç para veren kocasına borçlu kimselerdi herhalde. Ama Julia, kocasının işleri hakkında hiçbir şey bilmiyor çünkü kocası hiçbir zaman onunla bu konuda konuşmuyordu. Hiçbir şeyi eksik değildi Julia'nın: Her dileği yerine geliyor, yalnız bir şeyden mahrum bulunuyor, en çok da onu istiyordu. Kendisine ram olduğu, büyüsüne kapıldığını duyduğu erkeğin aşkı değildi derdi; hayır, bu aşktan emin olmak. "Beni seviyor mu, sevmiyor mu? Hediyelere, iltifatlara gömüyor, bana karşı saygılı davranıyor; ama bunu bir hükümdar tavrıyla, gayet hâkim bir şekilde yapıyor. Hatta şımartıyor beni, ama seviyor mu?"

Şu var ki bu adamla aşktan, muhabbetten bahsetmek hiçbir netice vermiyordu.

"Bu gibi şeyleri yalnız aptallar konuşur," diyordu Ale-

jandro. "Ruhum, canım, şekerim, sevgilim... Ben... ben böyle şeyler söyleyeceğim ha? Bana böyle şeyler söylenecek ha? Bana? Bunlar roman palavraları. Bilirim, sen bu gibi şeyleri okumaktan hoşlanırsın."

"Ne yapayım, sahiden hoşlanıyorum."

"Güzel, oku istediğin kadar. Bak, sen bunlara bu kadar kıymet veriyorsan söyle de sana bitişikte kütüphane olarak büyük bir pavyon yaptırayım, Hazreti Âdem'den bugüne kadar yazılmış bütün romanları oraya doldurtayım."

"Daha neler!"

Alejandro öyle basit, kalender, alelade giyiniyordu ki, eh bu kadar olur. Giyimiyle mümkün olduğu kadar az dikkati çekmek, göze batmamak istediğinden değil, aşağı tabakaya bağlı görünmekten zevk aldığı için böyle yapıyordu. Elbise yenilemek onun zoruna gidiyor, evet, hatta eskimiş esvaplarına karşı adeta şefkatli bir muhabbet ve yakınlık gösteriyordu, insanın şöyle diyesi geliyordu: Bu adam yeni bir elbise giydiği gün, hemen o gün, eskice ve giyilmiş görünsün diye aşındırmak için üstünü başını evde, sokakta duvarlara sürtüyor herhalde. Beri yanda, kendinden güzelliği daha da tesirli olsun diye, karısının azami derecede güzel ve şık giyinmesi için gayet titiz davranıyordu. Tutumlu yahut hasis ruhlu bir adam değildi asla; ama ödemekten en çok hoşlandığı, bilhassa zevk duyduğu şeyler; moda mağazalarının, kadın terzilerinin faturalarıyla Julia'nın giyim kuşam masrafları oluyordu.

Sokakta karısının yanında yürümek onu memnun ediyor; ama bu takdirde karıkocanın giyinişleri, halleri tavırları arasındaki ayrılık bilhassa göze çarpıyordu. Yanlarından geçenler karısını seyr için durdukça, karısı işveli işveli, halkın bakışlarını üzerine çektikçe Alejandro keyifleniyordu. Görmezden geliyor, daha doğrusu hiç haberi yokmuş gibi davranıyordu. Karısını arzulu bakışlarla

süzenlere şöyle demek istiyordu adeta: "Hoşunuza mı gidiyor? Buna pek memnun oldum, çünkü o benimdir, yalnız benim. Âlâ, hiçbir itirazım yok, köpürün köpürebildiğiniz kadar, yitirin aklınızı!" Bu düşüncelerden birazını sezinliyormuş gibi, kendi kendine soruyordu Julia: "Bu adam beni sahiden seviyor mu yoksa sevmiyor mu?" Çünkü kendisi hep onu, bu adamı, kocasını yahut daha doğrusu sahibi olan, efendisi olan erkeği düşünüyordu. Ve ruhu zamanla değişe değişe, bir gözde ruhu, efendisinin tek cariyesi olmakla beraber yine de cariye olmaktan bir adım ileri geçemeyen bir odalığın ruhu haline geldi.

En küçük ölçüde bile olsa sırdaşlığa benzer bir şey yoktu aralarında. Julia, efendisini, kocasını ilgilendiren, meşgul eden şeyler nedir hiç bilmiyor, ancak bazan ona ailesini sormak cesaretini gösteriyordu.

"Ailem mi?" diyordu Alejandro. "Şimdi aileden yana sen nasılsan ben de öyleyim; buna da zerre kadar üzüldüğüm yok hani. Benim ailem 'ben'im: Sen ve ben; sen de benimsin çünkü."

"Ya annen, baban?"

"Unutma ki annem babam olmadı benim. Benim ailem benimle başlar. Ben kendi kendimi yarattım."

"Sana bir şey daha sormak istiyorum Alejandro, ama cesaretim yok."

"Niçin yok? Seni yiyecek değilim, korkma! Hiç gücendim yahut bana bir şey söyledin de kırıldım mı sana?"

"Hayır, hiçbir vakit, ben şikâyet etmiyorum ki zaten..."

"Bir bu eksikti sanki..."

"Hayır, şikâyet etmiyorum, fakat..."

"Peki peki, çabuk sor da bitir şunu!"

"Hayır, sormam, daha iyi!"

"Sor!"

Bunu o şekilde söyledi kelimede öyle kuvvetli ve

sınırsız bir bencilliğin yankısı vardı ki Julia, korku ve aşkla; uysal, hakir bir aşkla, bir cariye aşkıyla titreyerek ona şunları söyledi:

"Peki o halde söyle bana, sen dul musun?"

Kocasının alnında bir gölge gibi hafif bir çizgi belirip kayboldu sanki ve Alejandro cevap verdi:

"Evet, dulum."

"Birinci karın ne oldu?"

"Sana bazı şeyler anlattılar galiba!"

"Hayır, fakat..."

"Bazı şeyler anlattılar, söyle haydi!"

"Peki; evet, bazı şeyler işittim."

"İnandın mı?"

"Hayır, inanmadım."

"Elbette, inanamazdın, inanmana müsaade etmezdim."

"Hayır, inanmadım."

"Tabii, beni senin gibi seven, senin gibi benim olan bir kimse, bu şişirme yalanlara inanamaz."

"Ben seni elbette seviyorum!" Julia bu sözü, onun da aşkını açığa vurmasına önayak olurum ümidiyle söylemişti.

"Âlâ, bu hissî roman tabirlerinden hoşlanmadığımı sana evvelce de söyledim; bir insan, sevdiğini ne kadar az söylerse o kadar iyidir."

Kısa bir sessizlikten sonra Alejandro devam etti:

"Sana, henüz pek gençken Meksika'da evlendiğimi anlattılar. Müthiş zengin, yaşlı bir kadınla; yaşı geçkin ve milyoner bir kadınla evlendiğimi anlattılar. Sana, mirasçısı olabilmem için kadını zorladığımı, dileğime kavuşunca da çok geçmeden kadını öldürdüğümü söylediler. Sana buna benzer şeyler anlattılar, değil mi?"

"Evet, bana söyledikleri bundan ibaret."

"Sen de inandın mı?"

"Hayır, inanmadım. Karını öldürdüğüne inanamadım."

"Görüyorum ki zannettiğimden daha iyi muhakemen var senin. Ben karımı nasıl öldürebilirdim; benim olan, benim malım olan bir şeyi nasıl öldürebilirdim?"

Bu sözleri işitince zavallı Julia'yı titreten ne olmuştu? Ürpermesinin sebebini anlayamadı; ama ilk karısından bahsederken kocasının kullandığı "mal" kelimesiydi sebep.

"Hem bu yüzde yüz bir çılgınlık olurdu," diye devam etti Alejandro. "Niçin? Mirasına konmak için mi? Servetinden nasıl olsa faydalanacaktım, nitekim bugün hâlâ faydalanıyorum. İnsanın kendi karısını öldürmesi! İnsanın kendi karısını öldürmesi için en ufak bir sebep yoktur ki!"

"Buna rağmen karılarını öldüren erkekler var," diyerek, Julia itiraz cesaretini gösterdi.

"Ne maksatla? Neden?"

"Kıskançlıktan yahut aldatıldıkları için."

"Bak hele, kıskançlık! Bu sadece aptalların harcıdır. Yalnız ahmaklar kıskanç olabilirler; yalnız bu gibilere karıları ihanet edebilir de onun için. Fakat bana, bana? Benim karım beni aldatamaz. Bunu ne birinci karım yapabildi ne de sen yapabilirsin."

"Böyle sözler söyleme, konuşacak başka şey mi kalmadı?"

"Neden?"

"Senin böyle konuşman karşısında üzüntü duyuyorum, seni aldatmak rüyamda bile olsa aklımdan geçmiş gibi!"

"Biliyorum, sen söylemesen de biliyorum. Senin beni hiçbir zaman aldatmayacağını biliyorum."

"Tabii aldatmam."

"Zaten aldatamazsın ki! Nasıl? Beni aldatmak? Ka-

rım ha? İmkânsız! Birincisine gelince, ilk karım benim öldürmeme hacet kalmadan o kendisi öldü."

Alejandro karısıyla böyle uzunca binde bir konuşurdu; o konuşmalardan biri de buydu işte. Julia bu konuşmadan sonra ürkek ve düşünceli oldu. Bu adam kendisini seviyor muydu, sevmiyor muydu?

* * *

Zavallı Julia! Yeni yuvası, baba evi kadar korkunçtu tıpkı. Hürdü, tamamen hür; istediğini yapabiliyor, gezip tozabiliyor, kadın dostlarını, hatta en çok hoşlandığı erkek ahbaplarını evine çağırabiliyordu. Ama kocası, efendisi seviyor muydu onu? Bu adamın, kendisini sevdiğinden emin olmamak; onu koparılamaz bir şekilde kendi hayal ülkesine zincirliyor, kapıları daima açık bu şahane zindanda onu adeta mahpus tutuyordu.

Günün birinde karnında efendisinden, kocasından bir çocuk taşıdığını anlayınca cariyeleşmiş ruhunun fırtınalı karanlığına, güneşten bir ışın düştü sanki. "Onun beni sevip sevmediğini şimdi öğreneceğim!" dedi içinden.

Sevinçli haberi verdiği zaman Alejandro haykırdı:

"Ben de bunu bekliyordum, şimdi bir mirasçım var, onu tam adam olarak yetiştireceğim, kendim gibi bir adam; ben de bunu bekliyordum."

"Ya çocuksuz kalsaydık?" diye sordu Julia.

"İmkânsız! Başka türlü olamazdı. Ben muhakkak bir evlat sahibi olacaktım. Ben!"

"Ama evlenip de çocukları olmayanlar çok."

"Başkaları için evet. Ama benim için hayır! Ben muhakkak bir oğul sahibi olacaktım. Ben!"

"Neden muhakkak?"

"Çünkü senin bana bir oğul doğurmaman imkânsızdı da ondan."

Ve oğlan dünyaya geldi. Fakat baba, hep aynı kapalı haliyle kaldı. Yalnız çocuğun, annesi tarafından emzirilmesine müsaade etmedi.

"Hayır hayır, benim senin sıhhatinden, kuvvetinden şüphe falan ettiğim yok; ama emziren kadınlar çabuk yıpranırlar; ben senin pek erken çökmeni istemiyorum. İstiyorum ki genç kalasın, mümkün olduğu kadar uzun zaman."

Doktor, çocuğunu kendisi emzirirse Julia'nın yıpranmak şöyle dursun, bundan istifade edeceği, evet, daha da toplanıp daha da güzelleşeceği hakkında teminat verdikten sonradır ki Alejandro, bu işe razı oldu.

Baba, oğlunu öpmeyi reddediyordu. "Öpmek, çocukları taciz etmektir," diyordu. Ama ara sıra çocuğu kollarına alıyor, bir müddet seyrediyordu.

"Hani bir kere bana ailemi sormuştun!" dedi Alejandro, günün birinde karısına. "İşte benim ailem. İşte şimdi ailem var benim. İşte şimdi mirasçım olacak, eserimi devam ettirecek bir kimsem var."

Julia, kocasından, eser dediği şeyin ne olduğunu sormak istediyse de cesaret edemedi. Eserim; bu adamın eseri ne olabilirdi? Julia, işte ikinci defadır ki onun bu kelimeyi kullandığını işitiyordu.

Evlerine en çok gelip giden misafirlerden biri de Kont Bordaviella ailesiydi; başta Alejandro ile mali temasları olan kontun kendisi. Alejandro, konta yüksek faiz karşılığı külliyetli bir para vermişti. Kont, bu oyunun tiryakisi olan Julia ile satranç oynar; alacaklısının karısı olan bu dostuna, kendi evindeki dertleri, geçimsizlikleri anlatıp açılarak içini dökerdi. Çünkü Bordaviella kontunun aile ocağı, içinde yanan ateş pek zayıf olmakla beraber bir küçük cehennemden farksızdı. Kontla kontes anlaşamıyorlar, birbirlerini sevmiyorlardı. Her biri kendi başına buyruk bir hayat sürüyor, kontes akla

gelebilecek her türlü rezalet dedikodularına bol bol fırsat hazırlıyordu. Her zaman için çözülecek bir bilmece vardı ortada: Kont Bordaviella'ların aile dostu olmak sırası, şimdi acaba kimde? Zavallı kont ise satranç oynamak için güzel Julia'nın evine sığınıyor, tesellisini yabancı konaklarda arayarak kendi bedbahtlığını unutmaya çalışıyordu.

Alejandro, "Şu kont yine mi geldi?" diye soruyordu karısına.

"Şu kont, hangi kont?"

"Hani şu. Hem zaten olup olacağı bir kont vardır, bir dük, bir marki... Benim için onların hepsi bir; hepsi birden tek ve aynı şahıs sanki!"

"Evet, yine geldi."

"Seni eğlendiriyorsa memnun olurum. O takdirde hiç değilse bir işe yarıyor, zavallı ahmak!"

"Bende çok anlayışlı, okumuş bir adam tesiri bırakıyor. Çok terbiyeli ve sempatik."

"Öyledir öyle, al sana roman okuyan biri daha. Neyse canım, seni eğlendirsin de..."

"Çok bedbaht."

"Geç, kabahat kendisinde."

"Neden?"

"Salağın biri de ondan. Görünen köy kılavuz istemez. Karısının, kont gibi bir sersemi aldatması pek tabii bir şey. Herif erkek değil ki! Bir kadın, koca diye bu adamla nasıl evlenir, şaşarım. Ama belki de kadın, adamın kendisiyle değil, unvanıyla, evlendi. Kontesin bu biçareye yaptığını, bir kadın bana yapmalıydı!"

Julia, kocasının yüzüne baktı; ne söylediğinin adeta farkında olmaksızın, "Bir kadın sana yapsaydı?" dedi. "Karısının konta yaptığını, karın sana yapsaydı?"

"Saçma!" Ve Alejandro gülmeye başladı. "Hayatımıza kitaplarının tuzundan serpmek istiyorsun galiba? Ama

kıskançlığını uyandırıp beni denemek istiyorsan aldanıyorsun. Ben o tip insanlardan değilim. Bana böyle bir şey yapmak... Bana! Var git, bu Bordaviella serseminin başını döndürerek eğlen eğlenebildiğin kadar!"

"Bu adam, acaba kıskançlık nedir bilmez mi sahiden?" dedi Julia kendi kendine. "Kontun boyuna bize gelişi, bana pervane oluşu, kur yapışı; onu hiç huylandırmıyor mu? Hem kont cidden yapıyor da bunları! Kocam sadakatimden, aşkımdan bu derece emin mi? Üzerimdeki nüfuzuna bu kadar güveniyor mu? Yoksa kayıtsızlık mı bu sadece? Beni seviyor mu, sevmiyor mu?" Ve Julia adeta çılgına dönüyor, çünkü efendisi ve kocası ona müthiş azap çektiriyordu.

Zavallı kadın, kocasının kıskançlığını uyandırabilmekte ille ısrar ediyor; çünkü kocasının aşkını anlamakta kıskançlığın bir mihenk taşı olacağını sanıyordu. Fakat boşuna. Başaramıyordu.

"Seninle kontlara gidelim mi?"

"Ne yapmaya?"

"Çay içmeye!"

"Çay içmeye mi? Hayır, karnım ağrımıyor benim. Benim zamanımda, bizim evde bu bulaşık suyunu kimin karnı ağrıyorsa o içerdi. Allah kolaylık vere, sen git de zavallı kontu teselli et biraz. Kontesle, sıradaki en yeni âşığı da evdedirler herhalde. Ne de güzel bir toplantı. Fakat neticede bunların hepsi..."

* * *

Bu arada kont, Julia'ya musallat olmakta devam ededursun. Kont, Julia'nın merhametini uyandırmak, bu merhametten faydalanıp aşkını kazanmak, Julia'nın gönlünde günahkâr bir sevda yaratabilmek için; kendisine, aile hayatındaki bahtsızlıkları yüzünden, derinden yaralı

süsü veriyordu. Julia'ya, Julia'nın aile hayatına ait mahrem bazı şeyler bildiğini de hissettiriyordu.

"Evet Julia, cidden, evim bir cehennemden farksızdır. Bana acımakta yerden göğe haklısınız. Ne olurdu, birbirimizi önceden tanısaydık! Ben bu uğursuz boyunduruğa girmeden, siz de..."

"Ben de kendi boyunduruğuma, öyle mi?"

"Yo yo, bunu demek istemedim... hayır."

"Ya ne diyecektiniz, bay kont?"

"Siz de kendinizi bu adama, kocanıza feda etmeden önce tanışmış olsaydık..."

"O takdirde kendimi size feda eder miydim acaba? Bunun böyle olacağını zannetmeniz için bazı sebepler mi var yoksa?"

"Ah ah, şüphesiz!"

"Siz erkekler ne kadar da kendinizi beğenmişsiniz!"

"Beğenmiş miyiz?"

"Öyle ya, kendinizi mukavemet edilemez sanıyorsunuz."

"Ben... ben asla!"

"Siz değilseniz kim peki?"

"Size bir şey söyleyebilir miyim, Julia?"

"Ne isterseniz söyleyin!"

"Peki o halde, söyleyeceğim. Mukavemet edilemeyecek olan ben değilim, benim aşkımdır... Evet Julia, aşkım."

"Fakat bu düpedüz bir ilanıaşk, kont cenapları! Benim, kocasını seven evli bir kadın olduğumu unutmayınız!"

"Fakat... şey..."

"Bunda şüpheniz mi var yoksa? Evet, dediğim gibi, seviyorum kocamı, bütün kalbimle seviyorum."

"Halbuki o..."

"Nasıl? Bu da ne demek? Onun beni sevmediğini size kim söyledi?"

"Siz kendiniz..."

"Ben mi? Alejandro'nun beni sevmediğini ben size ne zaman söyledim? Ne zaman?"

"Siz bana bunu bakışlarınızla söylediniz; halinizle, tavrınızla söylediniz."

"Buna göre bana kur yapmaya sizi ben teşvik ettim, öyle mi? Pekâlâ, kont cenapları, evimize bu son gelişiniz olsun!"

"Allah aşkına Julia!"

"Bu son, dedim ya!"

"Ne olursunuz müsaade ediniz de hiç değilse sizi görmeye geleyim; sizi seyredebilmeye, size bakarak gözyaşlarımı içime akıtmaya, kendi kendime sessiz sadasız ağlamaya geleyim."

"Ne hoş!"

"Size söylediğim, sizi bu derece incitmişe benzeyen şeye gelince..."

"Benzeyen mi? Sözleriniz beni hakikaten incitti."

"Ben sizi hiç incitebilir miyim?"

"Kont cenapları..."

"Size söylediğim, sizi bu derece inciten şey sadece şundan ibaret: Ben karıma, siz de kocanıza ebediyen bağlanmadan önce tanışmış olsaydık ben sizi o zaman da bugünkü gibi çılgın bir aşkla severdim. Müsaade ediniz de kalbimi açayım size! Evet, sizi bugünkü gibi çılgınca bir aşkla sever, bu aşkımla gönlünüzü fethederdim. Ben sizi değerim yahut meziyetlerimle değil, sadece aşkımın kuvvetiyle kazanırdım. Çünkü Julia, bir kadına değer ve meziyetleriyle, bulundukları durumla sahip olabileceklerini, hükmedebilecekierini sanan insanlardan değilim ben. Karşılık olarak aşklarını takdim etmeden sevilmek sevdasına düşenlerden değilim. Ben zavallı düşkün aristokratın gönlünde bu gururun zerresi yoktur."

Julia, tatlı zehiri ağır ağır, damla damla içine çekiyordu.

"Çünkü bazıları vardır, sevmedikleri halde sevilmek isterler; kendini feda eden kadından uçsuz bucaksız bir sevgi ve sadakat beklemekte haklı olduklarını sanırlar. Bazıları vardır, meşhur bir güzelle evlenirler; niçin? Onunla böbürlenmek, onu yanlarında bulundurmak, ehlileşmiş bir dişi aslan gezdirir gibi onu beraberlerinde gezdirmek ve – işte benim kraliçem! Bakın, bana ne kadar da itaatli, ne kadar bağlı diyebilmek isterler de onun için. Hiç bu kafada bir insan, kraliçesini sevebilir mi?"

"Kont cenapları, şimdi öyle bir sahaya giriyorsunuz ki... yolunuzu kaybedeceksiniz."

Sözün burasında kont, Julia'ya az daha yaklaştı, ona bir şeyler fısıldadı; dudakları nerdeyse Julia'nın kulağına değiyor, parlak kestane rengi bir saç buklesiyle çevrili gülpembe bir et parçası halinde o güzelim kulak, kontun hızlı soluklarının esintisini hissediyordu.

"Nerde, kimde kaybediyorum yolumu? Sende! Sende, senin ruhunda!" dedi kont hafifçe.

Bu "sen" sözü, günahkâr kulağı bir alev kızılına boyayıverdi. Julia'nın göğsü, kudurmuş poyrazla kamçılanan bir deniz gibi dalgalanıyordu.

"Evet Julia, senin gönlüne, senin ruhuna giriyorum."

"Bırakın beni, Allah aşkına, rahat bırakın beni, kont! Ya içeri giriverse..."

"Ah o şimdi gelmez buraya. Sen onun umurunda mısın? O bizi baş başa bırakıyor. Seni sevmediği içindir ki bizi baş başa bırakıyor... Hayır, o seni sevmiyor. O seni sevmiyor Julia... Seni sevmiyor!"

"Bana karşı tam bir itimadı var..."

"İtimadı sana değil, kendine! Onun kendine karşı asla sarsılmaz bir itimadı var. Basireti bağlanmış bu adam, ben Alejandro Gomez'im diyerek –ne şekilde olduğunu hadi bilmeyivereyim– kendisine büyük bir servet çırpıştırmış olan Alejandro Gomez'in, karısı tarafın-

dan aldatılması imkânsızdır sanıyor. O beni de hor görüyor, biliyorum."

"Evet, sizi hor görüyor..."

"Bunu biliyorum. Ama benim gibi seni de hor görüyor."

"Allah aşkına kont cenapları, sususunuz, beni öldürmek mi istiyorsunuz?"

"Seni öldürecek olan odur. Üstelik sen onun ilk öldürdüğü de olmayacaksın..."

"Bu bir alçaklıktır bay kont, bir alçaklık. Benim kocam, karısını hiçbir zaman öldürmedi; gidiniz, gidiniz, bir daha da asla gelmeyiniz!"

"Gidiyorum, ama yine geleceğim, beni sen kendin çağıracaksın..."

Kont gitti, Julia'yı kalbinde sancıyan bir yara ile derinden incinmiş bir halde bıraktı. "Bu adam haklı mı?" diyordu Julia içinden. "Bu iş sahiden onun iddia ettiği gibi mi? Benim kendi kendime itiraf etmek istemediğim şeyi o bana hatırlattı. Alejandro'nun beni hor gördüğü doğru mu acaba? Doğru mu? Alejandro beni sahiden sevmiyor mu?"

* * *

Julia ile Bordaviella kontu arasındaki münasebetler, sonunda halkın ağzına düştü, bin bir dedikoduya yol açtı. Fakat Alejandro buna zerre kadar aldırmıyor yahut da aldırmaz görünüyordu. Kapalı imalarda bulunmak isteyen bir dostunun sözünü hemen keserek ona şunu açıklamıştı: "Bana ne söylemek istediğinizi biliyorum. Ama söylemeyin daha iyi; elâlemin aptalca bir zevzekliğinden başka bir şey değil bu. Bana? Bu aptallıkları bana yapmak istiyorlar ha? Kendilerini enteresanlaştırmaktan yana kadınlarda romantik bir arzu varsa buna neden mâni olacakmışız? Ben bir pısırık mıyım yoksa?"

Fakat bir akşam gazinoda beylerden biri, cinaslı konuşmaya kalkışıp da boynuz lafı etmeye yeltenince Alejandro şişeyi kaptığı gibi adamın kafasına fırlatıverdi, adamı perişan etti. Bu hadise yaman bir rezalete sebep oldu.

Sesine tamamen hâkim olarak, gayet sakin bir eda ile şöyle dedi Alejandro: "Bana, bu pis nükteler bana ha? Sanki ben hiçbir şey işitmemişim; zavallı karımın romantik hevesleri hakkında o bir sürü budalanın etrafa yaydıkları saçma sapan sözlerden benim hiç haberim yokmuş sanki... Bu zırva dedikoduları susturmak istemeyeyim yoksa..."

Ordakilerden birisi, "Ama hiç de öyle değil, Don Alejandro!" demeye kalkıştı.

"Ya nasılmış? Öyle değil de nasılmış, söyler misiniz?"

"Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, ateşi söndürmelisiniz!"

"Kontu evime sokmayayım mı yoksa?"

"En doğrusu da bu şüphesiz!"

"Bu sadece şom ağızlılara hak vermek demek olur. Hem bir despot değilim ben. Aptalın aptalı olan bu kont karımı eğlendiriyor madem, daha ne? Sizi temin ederim ki o adam, Don Juan rolüne çıkmış biçare bir bunaktır olup olacağı. Bu şaklaban karımı eğlendiriyorsa ben karımı bu zevkinden niçin mahrum edecekmişim; öteki kaçıklar şunu bunu söylüyorlar diye mi? Daha neler! Karım beni aldatacak ha? Beni? Karım... Siz beni tanımıyorsunuz galiba?"

"Fakat Don Alejandro... Görünüşe bakılırsa..."

"Ben görünüşe değil hakikate bakarım."

Ertesi gün Don Alejandro'nun evine asık suratlı iki adam geldi: Hakaret ettiği zat namına ondan tarziye istiyorlardı.

"Ona şunu söyleyiniz," dedi Alejandro. "Bana kendi-

sini tedavi eden doktorun hesabını göndersin. Doktor masrafını verir, gördüğü zarar ve ziyanı öderim."

"Fakat Don Alejandro."

"Daha ne istiyorsunuz?"

"Biz... biz hiçbir şey. Tahkir ettiğiniz şahıs istiyor. Hakareti geri almanızı, kendisine tarziye vermenizi, gönlünü hoş etmenizi istiyor."

"Ne dediğinizi anlamıyorum... anlamak da istemiyorum..."

"Aksi halde sizinle düello etmek arzusundadır."

"Mükemmel, ne zaman isterse... Lütfen söyleyin ona, ne zaman isterse derhal. Fakat bunun için sizler buraya kadar yorulmasanız da olurdu. Şahide hiç de lüzum yok. Lütfen söyleyin ona, kafası düzelir düzelmez, yani yediği şişenin yarası iyi olur olmaz bana haber versin. Nereye isterse gider, bir yere kapanır, yumruk tekme dövüşürüz. Başka silah kabul etmem ben. Alejandro Gomez'in kim olduğunu işte o zaman anlar..."

Şahitlerden biri, "Don Alejandro, siz bizimle eğleniyorsunuz!" dedi.

"Fakat rica ederim, katiyen. Siz başka bir dünyadansınız. Sizin analarınız babalarınız kibar, soyunuz sopunuz asildir. Ama benim? Ne anam var ne babam ne de kendi kurduğumdan başka bir ailem. Ben hiçlikten geliyorum. Bu numaralara, bu şan şeref unvanlarına karnım tok benim. Bunu böyle bilesiniz. Baylar!"

Şahitler ayağa kalktılar, içlerinden biri gayet resmî bir tavır takındı; ne de olsa hakiki bir milyoner ve mazisi karanlık bir adam karşısında bulunduğu için hürmette kusur etmemeye de çalışarak, oldukça azimli, şöyle dedi:

"O halde Bay Alejandro Gomez, müsaade buyurunuz da size şunu söyleyeyim..."

"Ne arzu ederseniz hepsini söyleyin; fakat sözlerinizi iyi tartın, çünkü şurada bir ikinci şişe daha var..."

"Şu halde." Şahit sesini yükseltti. "Şu halde siz bir centilmen değilsiniz, Don Alejandro Gomez!"

"Değilim tabii, değilim tabii. Ben mi centilmen olacağım? Ne zaman? Ne münasebet? Ben bir eşek çobanı olarak doğdum, bayım, centilmen olarak değil. Ben ikindi kahvaltımı almak için, babam dedikleri adama eşek sırtında gitmedim, yayan gittim, yayan. Bir centilmen olmadığım yüzde yüz. Centilmen! Ben kim, centilmenlik kim! Ben... Gidin... Gidin haydi..."

Şahitlerden biri ötekine, "Evet, gidelim!" dedi. "Çünkü burada artık hiçbir işimiz yok. Yakışık almaz hareketinizin neticelerinden bizzat sorumlu olacaksınız, Don Alejandro!"

"Tamamen sizin fikrinizdeyim, kabul! Şu adama, hani şu dilini tutamadığı için kafasına şişeyi yapıştırdığım centilmeninize gelince; lütfen söyleyin ona, tekrar ediyorum, bana doktorunun hesabını göndersin, bir daha da sözlerini tartarak söylesin. Ve siz baylar, bu laf anlamaz adama, bu barbara, centilmenlerdeki izzetinefsin zerresi bulunmayan bu hamhalat milyonere; dünya hali, günün birinde bir işiniz düşerse lütfen derhal geliniz. Şimdiye kadar beylere, centilmenlere yaptığım şekilde sizlere de hizmet etmekten haz duyarım."

Şahitler, "Olur şey değil, gidelim!" dediler ve gittiler.

* * *

Aynı günün akşamı Don Alejandro; karısına, önce adamın başına şişeyi nasıl fırlattığını, sonra da şahitlerle neler konuştuğunu, o sahneyi anlattı; sözleri yaptığı kahramanlığın memnuniyetini ifade ediyordu. Karısı onu korkmadan dinledi.

"Ben bir centilmen ha? Bir centilmen! Ben?" diyordu Alejandro. "Ben, Alejandro Gomez? Asla. Ben bir er-

keğim sadece, ama yaman bir erkek, sapına kadar erkek, işte o kadar."

Bir şey söylemiş olmak için, "Ya ben?" dedi Julia.

"Sen mi? Sen de yaman bir kadınsın. Romanlar okuyan bir kadın. Ona gelince o, kontçağız, satranç oyuncusu, bir hiç, bir sıfır, olup olacağı bir sıfır. Ama seni eğlendiriyor, bir fino köpeğiyle eğlenir gibi onunla oyalanıyorsun madem, onu senden ne diye alacakmışım? Mesela para verip bir köpek satın aldın diyelim, şöyle uzun tüylü bir köpek, anlıyorsun değil mi yahut bir Ankara kedisi yahut bir küçük maymun; tutmuş okşuyorsun, öpüyorsun hatta; hiç ben kalkar da köpekçiğini, kediciğini yahut maymun yavrusunu senin elinden çeker alır, balkondan sokağa fırlatır atar mıyım? Daha neler! Bir kere yoldan geçen birinin başına düşebilir, olur a! Kont da tıpkı böyle; bir minik çomar, bir maymuncağız, bir kedicik. Eğlen istediğin kadar onunla!"

"Fakat Alejandro, söyleyenlerin hakları var; bu adamı evine sokma!"

"Adam ha?"

"Neyse canım, Bordaviella kontunu evine sokma!"

"Bu sana ait bir iş! Sen ona evinin kapısını kapamadığın müddetçe onun, senin kalbini fethettiği söylentileri, rezilce bir dedikodudan ibaret kalır. Çünkü iş o raddeye gelseydi de konta alaka duymaya başlasaydın tehlikeyi önlemek için sen onun pasaportunu çoktan eline verirdin."

"Ya sahiden ona karşı bir alaka duyuyorsam?"

"Peki peki. Bilirim ben. Bilirim kıskandırmak istiyorsun beni. Beni ha? Benim başka erkekler gibi olmadığımı nihayet ne zaman anlayacaksın hatun?"

* * *

Julia, kocasını gittikçe daha az anlıyor; ama beri yanda gittikçe daha çok onun esiri olduğunu, onun hükmü altına girdiğini hissediyor; bu adamın, kendisini sevip sevmediğini öğrenebilmek özlemiyle, bu sıcak duyguyla yanıp tutuşuyordu. Alejandro'ya gelince, karısının sadakatinden emindi gerçi; daha doğrusu karısının, kendi karısının, kendisi gibi bir adamı, yaman adamın ta kendisi olan bir erkeği aldatamayacağına iman etmişti gerçi, ama içinden şöyle dedi: "Şehir hayatı, romanlar okumak, bu kadıncağızı serseme çevirdi!" Böyle düşündüğü için Alejandro, karısını köye götürmeye karar verdi. Çiftliklerinden birine gittiler.

"Bir müddet kırlarda yaşamak, sana iyi gelir," diyordu. "Sinirlerin yatışır. Nonoşsuz sıkılırsan kontçağızı çağırırsın, kalkar yanımıza gelir. Çünkü bilirsin, kıskanç değilimdir ben; sonra senden de yüzde yüz eminim."

Orada, çiftlikte zavallı Julia'nın kahırları daha da çoğaldı. Müthiş sıkılıyordu. Kocası, kitap okumasına izin vermiyordu.

"Ben seni buraya getirdimse kitaplarından ayrılasın, daha da berbatlaşan nevrasteniden kurtulasın diye getirdim."

"Nevrasteni mi?"

"Şüphesiz. Bütün sıkıntıların sırf bu yüzden. Bütün suç kitaplarda."

"Benim artık hiçbir şey okumamı istemiyor musun?"

"Yoo, senden bunu istediğim yok benim... Ben senden hiçbir şey istemiyorum zaten. Bir zalim miyim ben? Benim şimdiye kadar senden bir şey istediğim oldu mu?"

"Hayır, hatta seni sevmemi bile istemiş değilsin benden."

"Elbette! Bir kimseden böyle bir şey istenemez çünkü. Hem ben. senin beni sevdiğini, bir başkasını seveme-

yeceğini biliyorum. Beni tanıdıktan, erkekliğin ne olduğunu benim şahsımda öğrendikten sonra artık bir başkasını sevemezsin; istediğin kadar niyet et, imkânsız! Kalıbımı basarım ben buna. Ama artık kapatalım şu kitaplar bahsini. Söyledim ya, bu romantizme tahammül edemiyorum. Çocukluk bunlar; sıska bir kontla çay içerken konuşmaya yarar olsa olsa."

Kocasının, yüzüne bile bakılmaz, basit bir hizmetçi kızla gönlünü eğlendirmekte olduğunu fark edince zavallı Julia'nın üzüntüsü daha da artı. Bir akşam yemekten sonra baş başa kaldıkları vakit Julia, birdenbire kocasına şöyle dedi:

"Sen zannediyor musun ki Simona ile olan münasebetlerinin farkında değilim ben?"

"Ben de bunu gizlemeye kalkışmadım ki zaten. Ama hiç de mühim değil bu."

"Ne demek istiyorsun?"

"Sana her gün sahip olamayacağım kadar güzelsin."

Julia ürperdi, işte ilk defadır ki kocası onun için örtüsüz, açık, "güzel" diyordu. Fakat... Kendisini sahiden seviyor muydu acaba?

"Ama böyle bayağı bir kızla..." dedi Julia, sırf bir söz söylemiş olmak için.

"Asıl sebep de bu zaten. Hatta onun pis oluşu bile hoşuma gidiyor. Unutma ki ben adeta bir gübre yığını üzerinde büyüdüm; bir dostumun pislikteki rahatlık dediği şeyden var bende. Şimdi bu köy çerezinden sonra senin güzelliğini, şirinliğini, cazibeni daha iyi takdir edebilirim."

"Sözlerin iltifat mı yoksa hakaret mi tayin edemiyorum doğrusu!"

"Âlâ. Bunlar hep sinirden, ben de seni iyileşmeye doğru gidiyor sanıyordum."

"Tabii, siz erkekler canınızın istediğini yapabilir, bizi aldatabilirsiniz."

"Seni aldatan kim?"

"Sen!"

"Aldatmak dediğin şeye bak! Ah bu kitaplar... Simona beş para etmez benim gözümde."

"Şüphesiz! Senin gözünde onun değeri bir köpek yavrusundan, bir kediden, bir maymun parçasından fazla değildir!"

"Bir maymun parçası. Tabii. Ancak bir maymun, maymuna da öyle benziyor ki! İyi söyledin: Bir maymun parçası! Ama bu böyle diye senin kocan olmaktan çıktım mı?"

"Bu böyle diye benim, senin karın olmaktan çıkmadığımı söylemek istiyorsun galiba."

"Görüyorum ki Julia, tekrar akıllanıyorsun!"

"Tabii. Akıl denen şey sâridir."

"Fakat inşallah bunu benden aldın, nonoşundan değil!"

"Elbette senden aldım."

"İyi o halde, bu köy macerası sanmam ki seni kıskandırmış olsun. Sen kıskanacaksın ha, sen? Benim karım? Bu maymunu kıskanacaksın! Şunu da söyleyeyim, kendisine güzel bir hediye verdim mi bayılıyor..."

"Tabii, insanın parası olursa..."

"Düzdüğü çeyiz sayesinde tez elden bir koca bulur; kocasına çeyiziyle birlikte bir oğul da bağışlar. Oğlan yaman adam olan babasına benzediği takdirde damat beyin kazancı iki kat olur."

"Sus, sus, sus!"

Zavallı Julia, ağlamaya başladı.

"Köyde kalmak, seni nevrasteniden kurtarır, diye düşünmüştüm. Hastalığın azmaması için ihtiyatlı olmalıyız."

İki gün sonra şehire döndüler.

* * *

Julia yeniden kendini üzüntülerine, acılarına bıraktı; Bordaviella kontu, bu defa hareketlerine bir parça göz kulak olarak, yeniden ziyaretlerine başladı. Şimdi Julia, kontun telkinlerine kendini bütün bütün kaptırıyor, zehiri içine çekiyordu; her şeyden önce kontla olan münasebetlerini dışarıya vurmaya, kocasına açıktan açığa göstermeye çalışıyor, öyle ki kont ara sıra kendi kendine, "Yine köye gitmeli, tedavi görmeli!" diyordu.

Perişanlığının artık dizgin, sınır tanımadığı bir gün Julia, kocasına sataştı:

"Sen erkek değilsin Alejandro! Sen erkek değilsin!"

"Kim, ben mi? Sebep?"

"Hayır, sen erkek değilsin, erkek değilsin!"

"Söyle, derdini daha açık anlat!"

"Biliyorum beni sevmiyorsun, ben senin umurunda değilim, ben senin için oğlunun annesi değilim, sırf gösteriş için evlendin sen benimle; benimle çalım satmak, güzelliğimle övünmek için evlendin sen..."

"Peki peki, romantik şeyler bunlar. Neden erkek değilmişim?"

"Biliyorum, sen beni sevmiyorsun."

"Sana yüz kere söyledim: Sevmek sevmemek lafları, bütün bu saçmalıklar; kavalyen olacak konttan öğrendiğin tabirlerdir sadece."

"Biliyorum, beni sevmiyorsun."

"Peki sonra?"

"Nonoş adını taktığın kontun, eve her zaman girip çıkmasına hiç itiraz ettiğin yok."

"Buna sesini çıkarmayan biri varsa o da sensin!"

"O benim âşığım olduktan sonra ben ne diye ses çıkaracakmışım? İşittin ya: Âşığım! Nonoş, benim âşığım!"

Alejandro, en ufak bir heyecan eseri göstermeksizin, sükûnetle karısına baktı, bir öfke boşalışı beklemiş olan Julia, buna daha da içerleyerek bağırdı:

"Nasıl? Beni öldürmüyor musun, öteki karın gibi?"

"Ne öteki karını öldürdüğüm doğrudur ne de nonoşun senin âşığın olduğu. Sen beni kızdırmak için yalan söylüyorsun bana. Beni bir Othello yapmak istiyorsun. Evim tiyatro değil benim. Eğer böyle gidersen neticesi şu olur: Çıldırırsın, tımarhaneye korlar seni."

"Çıldırır mıyım? Ben mi çıldıracağım?"

"Hem de şifasız bir çıldırış! Bir âşığın olduğunu sanıyor, buna beni de inandırmak istiyorsun. Sanki benim karım beni aldatabilirmiş gibi! Beni! Alejandro Gomez bir nonoş değildir, yaman adamdır o. Hayır, muradına eremeyeceksin; bana kontunun yaptıklarını yaptıramayacak, beni kulağına roman lafları, sevda tabirleri söylemeye mecbur edemeyeceksin. Benim evim tiyatro değil!"

"Alçak, alçak! Alçak!" diye bağırdı Julia deli gibi. "Alçak!"

Kocası, kendi kendine, "Bu durum karşısında sıkı tedbir almalıyım," dedi ve gitti.

* * *

Bu hadisenin üstünden iki gün geçmişti; Alejandro, karısını iki gün odasında kapalı tuttuktan sonra ansızın yanına çağırdı. Zavallı Julia korka korka içeri girdi. Kocasının çalışma odasında Alejandro, Bordaviella kontu, daha iki erkek; onu bekliyorlardı.

Kocası, ürperten bir sükûnet içinde, "Bak Julia!" dedi. "Bu iki bey, sinir doktorudur. Senin akli durumunu muayene edip gereken tedaviyi yapmak üzere, rica ettim, geldiler. Aklında bir bozukluk var senin; şuuruna sahip olduğun dakikalarda sen de bunun farkına varacaksın."

Julia, kocasına aldırış etmeyerek konta sordu:

"Peki, senin burda işin ne Juan?"

Kocası doktorlara dönerek, "Görüyorsunuz ya,"

dedi. "Sabitfikirleri var, inat ve israr ediyor ki şu bey, kendisinin..."

Julia, kocasının sözünü kesti: "Evet, o bey benim âşığımdır. Değilse söylesin kendi."

Kont, önüne baktı.

"Görüyorsunuz ya, bay kont," dedi Alejandro, Bordaviella kontuna. "Ne kadar da saplanmış bu çılgınca fikre. Karımla aranızda bu çeşit bir münasebet asla olmamıştır, olamazdı da zaten!"

"Tabii!" dedi kont.

Alejandro, doktorlara dönüp ilave etti: "Görüyorsunuz ya, baylar!"

"Nasıl... nasıl olur?" diye bağırdı Julia. "Cesaret ediyorsun ha? Sen, sen Juan, sevgilim, senin olduğumu inkâra cesaret ediyorsun ha?"

Kont, Alejandro'nun soğuk bakışları altında titredi:

"Sakin olunuz sayın bayan, kendinize geliniz. Biliyorsunuz ki yok böyle bir şey. Biliyorsunuz ki ben bu eve gelip gidiyorsam bu işi bir dost sıfatıyla yapıyorum. Hem kocanızın hem de sizin dostunuz sıfatıyla! Sayın bayan, bir Bordaviella kontu, bir dostuna karşı asla böyle bir hakarette bulunmayacağına göre... Bir dostuna karşı..."

Alejandro, kontun sözünü kesti: "Benim gibi bir dostuna karşı," dedi. "Bana, Alejandro Gomez'e karşı hiçbir kont hakarette bulunamaz; hiçbir kadın da beni aldatamaz. Görüyorsunuz ya baylar, bu zavallı kadın aklını kaçırdı."

"Nasıl sen de mi? Juan, sen de mi nonoşum?" diye haykırdı Julia. "Alçak, alçak, alçak! Kocam seni tehdit etti herhalde, sindirdi seni; korkudan, alçakça bir korkudan dolayı hakikati söylemeye cesaret edemiyor, sonunda beni deli diye ilan edip çıkacakları bu rezil komediye boyun eğiyorsun! Alçak, alçak, rezil alçak! Kocam gibi sen de..."

"Görüyorsunuz ya, baylar!" dedi Alejandro doktorlara.

Zavallı Julia'nın gücü kuvveti kesildi, mahvolmuş gibi kendi içine yığıldı kaldı.

"O halde bayım," dedi Alejandro konta dönerek, "biz gidelim de doktor beyleri teşhislerini tamamlamaları için zavallı karımla yalnız bırakalım."

Kont, Alejandro'yu takip etti. Odadan çıktıklarında Alejandro ona şunları söyledi:

"Anladınız ya bay kont, karım çıldırmıştır. Aksi takdirde ikinizin de, hem sizin hem onun, kafanızı parçalarım. Tercihi size bırakıyorum."

"Benim yapacağım şey sadece şudur: Sizinle artık hiçbir alışverişim kalmaması için, size borçlu olduğum parayı ödemek."

"Yoo hayır, sizin yapacağınız şey dilinizi tutmaktır. Demek ki karımın iflah olmaz bir hasta, sizinse bir budala olduğunuzda anlaştık. Şu halde ihtiyatlı olunuz!" Alejandro, bunları söylerken yanında taşıdığı bir tabancayı gösterdi.

Doktorlar, biraz sonra Alejandro'nun odasından çıktıkları vakit aralarında şöyle konuştular: "Korkunç bir facia. Ne yapsak dersin?"

"Kadının deli olduğuna hükmetmekten gayri ne yapabiliriz ki? Aksi takdirde bu adam hem kadını öldürür, hem de şu uğursuz kontu."

"Ya bizim doktorluk vicdanımız?"

"Vicdan bizi bu durumda büyük bir cinayetin önüne geçmekle vazifelendirir."

"Onu yani Alejandro'yu deli diye göstersek daha iyi olmaz mı?"

"Hayır, o deli değil, onunkisi başka türlü. Kendisi de diyor ya, o yaman adamın ta kendisi."

"Zavallı kadın! Sözleri yürekler acısıydı! Benim korktuğum, bu iş kadının sahiden çıldırmasıyla bitebilir."

"Deli raporu verirsek onu belki kurtarabiliriz. Hiç değilse bu evden uzaklaşmış olur."

Nitekim öyle oldu. Julia'ya deli teşhisi kondu; bu teşhis konunca da kocası onu bir deliler evine yatırdı.

* * *

Deliler evinde kendine gelince zavallı Julia'nın ruhu üstüne koyu, karanlık, buz gibi bir gece yayıldı. Ona kalan tek teselli, görsün diye hemen her gün getirdikleri oğlu oluyordu. Sebebini bilmeden çocukçağız da ağlıyordu.

"Yavrum, sevgili yavrum!" diyordu Julia. "Ah, damarlarından babanın bütün kanını çekebilseydim! O neden senin baban oldu?"

Sonra tek başına kaldı mı, çıldırmanın eşiğinde bulunan biçare kadın şöyle diyordu içinden: "Ben burada sonunda sahiden mi delireceğim, sonunda bu alçak kontla olan münasebetlerimin sadece bir hayal, bir kuruntu olduğuna mı inanacağım acaba? Ah alçak, rezil alçak! Beni böyle yüzüstü bıraktı ha! Beni buralarda hapsetmelerine müsaade etti ha! Nonoş! Öyle ya, Nonoş! Kocam haklı. Ya Alejandro? Bizi neden öldürmedi acaba? Ah hayır, pek korkunç bir intikam olurdu bu. Öldürmek mi? O rezil, alçak nonoşu öldürmek mi? Hayır, onu kepazeye çevirmek, onu yalan söylemeye mecbur etmek, ona beni müşkül durumda bıraktırmak! Kocamın karşısında titriyordu, evet, karşısında titriyordu! Bir erkek çünkü benim kocam! Peki beni neden öldürmedi? Othello olsaydı öldürürdü beni! Ama Alejandro Othello değil ki, hayır, Othello'daki o hayvanlık, o hırs yok onda. Gözü dönmüş bir zenciydi Othello, zekâsı az. Alejandro ise o şeytanca, o aşağı tabakaya vergi gururun emrinde tamamen; Alejandro'nun muazzam bir zekâsı var. Hayır,

bu adamın ilk karısını öldürmesine hiç de lüzum yoktu. Alejandro işi o raddeye getirdi ki kadın kendiliğinden öldü. Alejandro'nun korkusundan öldü. Ya ben? Alejandro beni seviyor mu?"

Ve orada, o deliler evinde Julia; yeni baştan ruhuna, zekâsına o yorucu dilemma ile işkence etmeye koyuldu: "Beni seviyor mu, sevmiyor mu?" Sonunda şöyle dedi kendi kendine: "Ben, evet, onu seviyorum! Körcesine, delicesine seviyorum!"

Ve sahiden çıldırmaktan korktuğu için, Bordaviella kontuyla olan münasebetleri dedikodusunun, sadece bir kuruntudan ibaret olduğunu bildirmek suretiyle iyileşmiş göründü. Haberi hemen kocasına ulaştırdılar.

Günlerden bir gün Julia bekleme odasına çağrıldı, kocası orda onu bekliyordu. Julia içeri girdi, hıçkıra hıçkıra kocasının ayaklarına kapandı.

"Beni affet, Alejandro, beni affet!"

"Ayağa kalk, hatun!" Alejandro, karısını ayağa kaldırdı.

"Beni affet!"

"Affetmek de ne? Ne olmuş ki? Niçin? Bana senin iyileştiğini söylediler, seni kuruntularından kurtardıklarını söylediler..."

Julia, kocasının, içine işleyen soğuk bakışlarını korku ile hissetti. Hem korkuyla hem de çılgın bir aşkla. Körlükte korkudan aşağı kalmayan bir aşkla.

"Haklısın Alejandro, haklısın. Çıldırmıştım ben, iflah olmaz bir deliydim; ben sırf seni kıskandırmak için, sırf bu yüzden uydurdum bütün bu masalları. Hepsi uydurmaydı. Ben seni hiç aldatabilir miydim? Seni, Alejandro? Benden bunu umar mısın?"

"Hani bana sormuştun Julia," dedi kocası, gayet soğuk. "Vaktiyle sormuştun, ilk karımı öldürdüğüm rivayetinin doğru olup olmadığını. Ben de bunu bir başka soru

ile cevaplandırmıştım, böyle bir şeye inanabilir misin diyerek. Sen o zaman ne dedindi bana?"

"Hayır inanmıyorum, inanamam demiştim."

"Güzel, işte bugün de ben sana diyorum ki senin kendini o nonoşa kaptırdığına ben hiçbir zaman inanmadım, asla inanamadım. Bu kadarı yeter mi?"

Julia titredi. Kendini çıldırmanın eşiğinde hissediyordu, korku ve aşkla karışık bir çıldırmanın eşiğinde.

"Ya şimdi?" Kocasına sarılarak, kocasının kulağına fısıldayarak devam etti zavallı kadın. "Şimdi Alejandro, söyle, haydi, beni seviyor musun?"

Ve zavallı kadın Alejandro'da ilk defa bir şey keşfetti, evvelce hiç görmediği bir şey...

Bu korkunç, ıssız, kapanık ruhta bir uçurum keşfetti; talihi yaver gitmiş bu adamın o âna kadar kıskançlıkla gizlediği bir uçurum. Parlak bir şimşek, bir an için, bu ruhtaki kara geceyi aydınlatıvermiş, bu ruhun derinliklerini ışığıyla nurlandırmıştı sanki. Julia, bu adamın soğuk gözlerinde iki damla yaş gördü, bu yaşların başka zaman bıçak gibi keskin o bakışları bulandırdığını gördü. Ve Alejandro, konuşmaya başladı:

"Hiç seni sevmez miyim yavrucuğum? Nasıl olur da sevmem ben seni? Bütün ruhumla, bütün kanımla, bütün varlığımla, canımdan fazla seviyorum. Başlangıçta, evlendiğimiz zamanlar... Hayır, o zaman sevmiyordum, ama şimdi, bugün, körcesine, deli gibi. Ben seninim, senin benim oluşundan çok daha fazla ben seninim."

Ve karısını sıtmalı, sıcak, hayvani bir coşkunlukla deli gibi öperken kekeliyordu: "Julia, Julia, benim melek Julia'm, her şeyim benim!"

Kocasının ruhunu olanca açıklığıyla böyle önünde görünce Julia, nerdeyse çıldıracağını zannetti. Başını erkeğinin omuzuna yaslayarak erkeğinin kulağına fısıldadı: "Şu anda ölmek isterdim, Alejandro!"

Bu sözleri duyunca kocası uyandı, derin bir rüyadan kendine geldi sanki. Sanki gözlerinde ışıldayan o iki damla yaşı yutmuşçasına şimdi yine soğuk ve keskin bakıyordu.

"Aramızda böyle bir şey geçmedi değil mi Julia? Anlıyorsun değil mi, söylediklerimi söylememiş olayım... Unut bunları."

"Unutmak mı?"

"Peki, sanki hiçbir şey duymamışsın gibi hepsini kendine sakla."

"Susacağım!"

"Hatta kendinden bile gizle!"

"Olur, fakat..."

"Yeter!"

"Fakat Allah aşkına Alejandro, bırak da bir dakikacık... hiç değilse bir dakika... Beni ben olarak mı seviyorsun? Başkasının olsaydım beni yine sever miydin? Yoksa sadece senin malınım diye mi seviyorsun beni?"

"Söyledim ya, unut bunu. Beni daha fazla sıkma, çünkü bu takdirde seni burada bırakırım. Ben buraya seni almaya geldim, ama burdan iyileşmiş olarak çıkmanı istiyorum."

Julia, heyecan içinde, "İyileştim tabii!" dedi.

Ve Alejandro, karısını alıp eve götürdü.

* * *

Julia deliler evinden kendi evine döndükten birkaç gün sonra Bordaviella kontu, Alejandro'dan, öğle yemeğini birlikte yemek üzere kendisine gelmesini isteyen bir davetiye, daha doğrusu bir emir aldı.

"Öğrenmiş olacağınız üzere bay kont," diye yazıyordu Alejandro. "Karım tamamen iyileşmiş olarak deliler evinden çıkmıştır. Zavallı, hastalığı esnasında, bir tahkir

niyeti gözetmemekle beraber, şahsınıza, bir centilmen sıfatıyla asla elinizden gelmeyecek bir şerefsizlik isnat etmek suretiyle sizi ağır şekilde gücendirmiş olduğundan, size, bir centilmen sıfatıyla hakkınız bulunan tarziyeyi verebilmesi için onun namına ben, sizden öbür gün –perşembe– bize gelmenizi, öğlen yemeğini bizimle birlikte yemenizi rica ediyorum.

Gelmenizi karım rica, bense emretmekteyim. Çünkü alakalı açıklamaları havi bu tarziyeyi kabul etmek üzere o gün gelmeyecek olursanız bu hareketinizin neticelerinden bizzat sorumlu olacaksınız. Nelere muktedir olduğumu pekâlâ bilirsiniz. – Alejandro Gomez."

Bordaviella kontu davete boyun eğdi; sararmış, titrek ve perişan, öğlen yemeğine geldi. Yemek sıkıcı bir hava içinde, kasvetli konuşmalarla yendi. Pek sudan şeyler konuşuldu; Alejandro uşakların önünde en bayağı, en çirkin şakalara girişti. Julia da ondan geri kalmıyordu.

Meyve yendikten sonra Alejandro, uşaklardan birine döndü, "Çayı getir!" dedi.

Kont, şaşırmış, sordu: "Ne çayı?"

"Çay, bay kont!" cevabını verdi ev sahibi. "Karım falan ağrıyor da onun için değil hani; sırf keyfimiz yerine gelsin diye. Centilmenler birbirlerine tarziye verirlerken içilecek en iyi şey, çaydır."

Alejandro uşağa döndü, çıkmasını emretti.

Üçü yalnız kaldılar. Kont titriyor, çaya elini sürmeye cesaret edemiyordu.

Alejandro, Julia'ya, "Önce bana koy!" dedi. "Bay kont, evimde her şeyin müsterih, korkusuz yenip içilebileceğini görmeniz için ben içeyim en önce."

"Ama ya ben..."

"Evet bay kont, ben bir centilmen değilim gerçi, ama henüz o kadar da düşmedim doğrusu. Şimdi karım size bir izahta bulunacaktır."

Alejandro, Julia'ya baktı; Julia yavaş, boğuk bir sesle söze başladı. Bugün olanca güzelliği üstündeydi Julia'nın. Gözleri göz kamaştırıcı bir parıltıyla parlıyordu. Kelimeler ağzından soğuk ve yavaş dökülüyor, ama insan bu sözlerin gerisinde eriyen bir ateşin saklı olduğu kanaatine varıyordu.

"Kocama sizi ben davet ettirdim bay kont," dedi Julia. "Çünkü size ağır bir hakaretin tarziyesini vermeliyiz."

"Bana mı, Julia?"

"Bana Julia demeyiniz. Evet, size. Çıldırınca... kocama olan aşkımdan deliye dönüp de ne pahasına olursa olsun onun beni sevip sevmediğinden emin olmak isteyince, kıskançlığını tahrik için sizi bir alet olarak kullanmaya karar verdim; o çılgınlık içinde sizi, beni baştan çıkarmakla suçlandırdım. Bu benim bile bile yaptığım bir yanlışlıktı; aklım başımda olsaydı benim için bir alçaklık sayılırdı. Mesele böyle değil mi bay kont?"

"Çok doğru Donya Julia!"

Alejandro, kontun sözünü düzeltti: "Senyora de Gomez!"

"Size iftira ettiğim için beni affediyor musunuz? O zamanlar ben ve kocam, size nonoş diyorduk."

"Her şey affedilir."

"O zaman sizi suçlandırdığım hareket, sizin gibi bir centilmene yakışmayacak adi ve alçakça bir hareketti."

"Güzel, çok güzel!" diye ilave etti Alejandro. "Bir centilmene yakışmayacak adi ve alçakça bir hareket. Çok güzel!"

"Her ne kadar –tekrarlamaya mecburum– o vakitki durumum dolayısıyla yaptığım mazur görülebilirse de olsun, sizden beni affetmenizi rica ediyorum. Affediyor musunuz?"

"Elbette, tabii, affediyorum Donya Julia; bu olup bitenler için sizi, sizleri affediyorum," dedi kont. İçini çe-

kerek diriden çok ölü gibi, bu evden kurtulacağı dakikayı iple çekerek böyle söyledi.

"Sizleri mi?" diyerek Alejandro, onun sözünü kesti. "Benim neyimi affedeceksiniz?"

"Doğru, doğru!"

"Fakat sakin olun kuzum!" diye devam etti Alejandro. "Bence siz fazla heyecanlısınız. Bir çay daha içmez misiniz? Julia, kontun fincanına çay koy! Yoksa ıhlamur mu istersiniz?"

"Hayır, hayır."

"Peki o halde. Karım size söyleyeceklerini söyledi. Siz onun deliliğini bağışladıktan sonra benim için yapacak bir şu kalıyor: Ziyaretlerinizle bundan böyle de evimizi şereflendirmenizi rica etmek. Bütün bu hadiselerden sonra münasebetlerimizi kesecek olursak bunun ne kötü bir tesir bırakacağını takdir edersiniz. Hem karım şimdi gayretlerim sayesinde tamamen iyileştiği için, bize gelmenizde bir tehlike de yok artık. Karımın tamamen iyileştiğinden emin bulunduğumu size ispat etmek üzere şimdi ikinizi yalnız bırakıyorum. Olur a, size söyleyeceği, ben varken söylemekten çekineceği yahut benim işitmem yakışık almaz başka şeyler vardır belki."

Alejandro onları karşı karşıya bırakarak odadan çıktı. Bu hareketin, odada kalan iki kişiden hangisini daha çok şaşırttığı söylenemezdi. "Ne adam!" diye düşündü kont; Julia ise, "Erkek dediğin böyle olur!" dedi içinden.

Sıkıcı bir sessizlik başladı. Julia ile kont, yüz yüze bakmaya cesaret edemiyorlardı. Bordaviella kontu, gözlerini kocanın çıkıp gittiği kapıya dikmişti.

"Hayır!" dedi Julia. "Kapıya bakmayınız böyle. Siz Alejandro'yu bilmezsiniz. Kapı arkasına saklanıp da konuşmamızı dinlemez Alejandro."

"Nasıl emin olabilirim, gidip şahit bile getirir."

"Neden böyle söylüyorsunuz bay kont?"

"Siz zanneder misiniz ki ben onun o iki doktoru getirdiği, beni alabildiğine rezil kepaze ettiği, sizin için deli raporu verdirmek soysuzluğunu gösterdiği o korkunç sahneyi unuttum?"

"Ama sahiden de öyle değil miydi, ben hiç delirmemiş olsaydım kont benim âşığım der miydim?"

"Ama..."

"Ne aması bay kont?"

"Siz benim delirdiğimi söylemek mi, yoksa beni delirtmek mi istiyorsunuz? İnkâr edebilir misiniz ki Julia..."

"Donya Julia yahut Senyora de Gomez!"

"İnkâr edebilir misiniz Senyora de Gomez, sonunda benim tekliflerimi kabul etmiş olduğunuzu? Yalnız tekliflerimi değil, hatta aşkımı da..."

"Bay kont!"

"Sade kabul de değil, onları siz kendiniz çağırdınız, hatta iş o raddeye geldi ki..."

"Size evvelce de söyledim bay kont, o zaman delirmiştim ben; bana bunu tekrar ettirmeyiniz!"

"Âşığınız olmak üzere bulunduğumu inkâr mı ediyorsunuz?"

"Bir daha tekrarlıyorum, çıldırmıştım."

"O halde artık bir dakika bile evinizde kalamam."

Kont elini Julia'ya uzattı, Julia bu eli geri çevirir diye korkuyordu, fakat reddetmedi Julia, dedi ki:

"Kocamın size söylediklerini biliyorsunuz. Bize istediğiniz zaman gelebilirsiniz. Çok şükür, Alejandro'nun gayretleri sayesinde hastalığımdan tamamen kurtulduğum, iyileştiğim için ziyaretlerinizi kesmeniz, çok kötü bir tesir bırakır."

"Fakat Julia!"

"Nasıl? Dönüp dolaşıp yine başladığımız noktaya mı geliyorsunuz? O zaman çıldırmış olduğumu söylemedim mi ben size?"

"Sizinle kocanızın daha delirteceğiniz biri varsa o da benim."

"Siz mi? Siz nerde, delirmek nerde? Bu iş bana o kadar kolay görünmüyor."

"Ama tabii, nonoş!"

Julia gülmeye başladı. Kont son derece utanmış, perişan bir halde, bu eve bir daha ayak basmamak kararıyla çıkıp gitti.

* * *

Bu ruhi işkenceler, azaplar; zavallı Julia'nın sıhhatini sarsmıştı. Ağır bir ruh hastalığına tutuldu. Evet bu sefer aklını sahiden oynatıyordu sanki. Sık sık bir sayıklama nöbeti geçiriyor, nöbet başlayınca sıcak, arzulu sözlerle kocasını çağırıyordu, karısının bu ıstıraplı vecitleri kocasına da geçiyor, Alejandro karısını teskin etmeye çalışıyordu.

Karısı boynuna sarılmış, kendisini boğmak istercesine kuvvetle bağrında sıkarken Alejandro, onun kulağına fısıldıyordu: "Ben seninim, senin, tamamen senin; ben yalnız seninim!" Alejandro, köyde düzelir ümidiyle onu çiftliğine götürdü. Ama Julia'nın hastalığı daha da çoğaldı. Julia'nın ruhunda korkunç bir şey cereyan ediyordu.

Talihin servete sâmana[1] gark ettiği Alejandro; ölümün, kendisini, karısını elinden almakla tehdit ettiğini görünce öfkesinden deliye döndü. En iyi doktorları getirtti.

Bunlar ona, "Her şey boşuna!" dediler.

"Kurtarın onu, benim için koruyun onu, ne olursunuz!"

"İmkânsız, tamamen imkânsız Don Alejandro!"

1. Zenginlik. (Y.N.)

"Ne pahasına olursa olsun benim için kurtarın onu! Bütün servetimi, milyonlarımın hepsini onun uğruna, onun yaşaması için veriyorum."

"İmkânsız, Don Alejandro, imkânsız!"

"Hayatımı, onun yerine benim hayatımı alınız. Benim kanımı ona veremez misiniz? Bütün kanımı benden alıp ona naklediniz! Alın benim kanımı, ona verin! Alın benim kanımı!"

"İmkânsız, Don Alejandro, imkânsız!"

"Neden imkânsız? Benim kanım! Benim bütün kanımı alın onun için!"

"Onu ancak Tanrı kurtarabilir."

"Tanrı mı? Nerde Tanrı? Ben onu hiç düşünmedim."

Ve Alejandro, günden güne etrafına daha duru bir güzellik saçan; yaklaşan ölümün daha da nurlandırdığı bir güzellikle parlayan karısı Julia'ya soruyordu: "Nerde Tanrı, Julia?"

Julia gökyüzüne yukarı bakarak, hemen hemen hiç feri kalmamış iri gözlerini kocasına dikerek incecik bir sesle cevap veriyordu: "İşte orada!"

Alejandro yatağın başucuna asılı haça bakıyor, bu haçı tutuyor, iki eliyle sımsıkı yapışarak, "Onu benim için koru, onu bana alıkoy; neyim var, neyim yok hepsini iste benden: Bütün malımı mülkümü, bütün kanımı varlığımı! Al beni!"

Julia gülümsüyordu. Kocasının bu gözü hiçbir şey görmeyen öfkesi onun ruhunu tadına doyulmaz bir nurla dolduruyordu. İşte ne kadar mesuttu nihayet! Bu adamın kendisini sevdiğinden artık şüphe edebilir miydi?

Ve zavallı kadın, hayatını damla damla akıtıyordu.

Mermer gibi beyazlaşıp soğuyordu. Kocası onun yanına uzanıyor, güçlü kollarıyla onu sarıyor, zavallının vücudundan azar azar çekilen hararet yerine kendindeki olanca sıcaklığı onunla paylaşmak istiyordu. Ve kendi so-

luğunu üfleyerek onun vücuduna vermek istiyordu. Aklını bozmuş gibiydiAlejandro, Julia ise gülümsüyordu.

"Ben ölüyorum Alejandro, ölüyorum!"

"Hayır ölmüyorsun!" diyordu Alejandro. "Sen ölemezsin."

"Sanıyor musun ki senin karın ölemez?"

"Evet, benim karım ölemez. Daha önce ben ölürüm. Gelsin hele ölüm, gelsin hele. Ama bana, bana! Gelsin hele!"

"Ah Alejandro, şimdi her şeyi ıstırabım uğruna verebilirim. Ben ki beni sevdiğinden şüphe ediyordum."

"Doğru. Ben seni sevmedim. Aşk denen şey, sana bunu bin kere söyledim, bir aptallıktır Julia, kitap bilgiçliği. Hayır hayır, ben seni sevmedim, hayır hayır! Aşk... aşk... Aşktan dem vuran o sefil korkaklar karılarının ölmesine göz yumarlar. Hayır, aşk değildir bu. Ben seni sevmiyorum."

Gayet ince, ipince bir sesle sordu Julia: "Nasıl olur?" Ve tekrar eski üzüntülerine kaptırdı kendini.

"Hayır hayır, ben seni sevmiyorum Julia. Ben... ben... ben... Ah, bunu ifadeye kelime yok!"

Ve Alejandro kuru bir hıçkırığa; daha çok bir hırıltıyı andıran; korkunç bir acı, çılgın bir aşkla dolu bir hırıltıya benzeyen bir hıçkırığa tutuldu.

"Alejandro!"

Ve bu zayıf seslenişte zaferin olanca acı sevinci bulunuyordu.

"Hayır hayır, sen ölmeyeceksin, sen ölemezsin. Ben ölmeni istemiyorum. Beni öldür Julia, sen yaşa. Hadi öldür beni, öldür!"

"Fakat Alejandro, ölüyorum..."

"Ben de seninle beraber!"

"Ya çocuğumuz, Alejandro?"

"O da ölsün varsın; sensiz ne yapayım onu?"

"Allahım, sen çıldırmışsın!"

"Evet, hakkın var, çıldırdım, çılgıncasına sana tutuldum. Sana Julia! Evet, ben, ben çılgınım! Öldür beni, beni de beraber götür!"

"Elimden gelseydi!"

"Beni öldür de sen yaşa!"

"Ya sen?"

"Ben mi? Ben senin olamadıktan sonra ölümün olayım daha iyi." Ve Alejandro, bırakmamak azmiyle Julia'yı daha kuvvetle bağrına bastı.

"Alejandro! Bana son olarak şunu söyle: Kimsin sen?" diye fısıldadı Julia, kocasının kulağına.

"Ben mi? Sadece senin erkeğin. Senin yarattığın adam."

"Alejandro..."

Karısı tarafından fısıltıyla söylenen ismi; sandal karanlık göl üstünde kayıp giderken, hayatın öte yakasından, ölüm diyarından esip gelen bir mırıltıyı andırıyordu.

Az sonra Alejandro, güçlü atlet kollarında artık sadece cansız bir vücut tutmakta olduğunu hissetti. Ruhunda karanlık gece ile keskin bir soğuk hüküm sürüyordu. Ayağa kalktı, katı ve cansız güzelliği seyretti. Onu hiç bu kadar şahane ve pırıl pırıl görmemişti. Sanki nurlarda yunmus, son gecenin peşindeki ebedî şafağın ışığında yıkanmıştı Julia. Alejandro hatıralarda kaybolarak, soğumuş kendi etine bir buz bulutunun temasını; bu bulutun bütün hayatını, herkesten, bilhassa kendi kendinden gizlediği hayatım örtmekte olduğunu hissetti. Korkunç çocukluğunu, babasının insafsız dayakları karşısında dehşetle irkilişini, babasına lanetler edişini, bir akşam öfkeden kudurmuş bir halde köy kilisesindeki bir İsa tasviri önünde yumruklarını sıkışını düşündü.

Sonra odadan çıktı, kapıyı kilitledi. Oğlunun yanına gitti. Çocuk üç yaşını sürüyordu. Babası onu alıp bir

odaya kapandı; çılgın bir ihtirasla oğlunu bağrına basmaya, öpmeye başladı. Şimdiye kadar babası tarafından hiç öpülmediği için buna ahşık olmayan, bu öpüşleri dolduran hoyrat ihtirastan huylanan çocuk, ağlamaya koyuldu.

"Sus yavrum, sus, sus! Şimdi yapacağım şey için beni affedecek misin? Beni affeder misin?"

Çocuk sustu, babasına korkusuzca baktı; Alejandro çocuğun gözlerinde, ağzında, saçlarında Julia'nın gözlerini, ağzını, saçlarını bulmaya çalışıyordu.

"Beni affet oğlum, beni affet!"

Alejandro, vasiyetlerini yazmak için bir müddet odasına çekildi. Sonra yine karısının yanına, bir zamanlar kendi karısı olan cesedin yanına gitti, kapıyı kilitleyip onunla baş başa kaldı.

Sanki işitiyormuş gibi ona, "Benim kanım senin yoluna feda!" dedi. "Ölüm seni benden aldı, aramaya geliyorum."

Bir an, ölünün yüzünden bir gülümseme geçti sanki, Alejandro öyle sandı, sanki gözlerini kımıldatmıştı Julia. Ve Alejandro, Julia'yı çılgın öpücüklere boğdu, sanki onu böylelikle hayata uyandırmak istiyordu; karısını ismiyle çağırdı, ona dinlemesi korkunç sevda cümleleri fısıldadı. Buz gibi soğuktu Julia.

Bir-iki saat sonra ölünün olduğu oda kapısını kırıp içeri girdikleri vakit Alejandro'yu, kolları karısının vücuduna dolanmış, ölümün soğukluğuyla sarı ve kaskatı, kansız ve kanlar içinde buldular.

İKİ ANA

1

Rachel, zavallı Don Juan'a ne de korkunç yükleniyordu. Kalbi azap içinde bu dul kadın, çocuk doğuramadığını düşündükçe kahrolarak Don Juan'ı kıskıvrak kendine bağlıyor; onu bu hayata, geçip giden değil, sürüp duran hayata perçinliyordu. Don Juan'da arzu ve özleyişle beraber irade de ölmüştü. Rachel'in gözleriyle elleri, onun bütün ihtiraslarını zayıflatmış, uyuşturmuştu. Ve kanun sınırları dışında birleşip kurdukları bu ıssız yuva, sevdalı bir çifti barındıran bir manastır hücresiydi adeta.

Sevda mı? O, Don Juan; Rachel'e tutkun muydu gerçekten? Yoo, hangi tutkunluk; onunla doluydu, ona kaptırmıştı kendini; ona gömülmüş, bu dul kadında, kadının dulluğunda kaybolup gitmişti. Çünkü Rachel, Don Juan böyle düşünüyordu, her şeyden önce ve birinci planda bir duldu; hem de çocuğu olmamış bir dul. Rachel sanki dul gelmişti dünyaya. Rachel'in aşkı; aslında ölümün de lezzetini taşıyan, Don Juan'daki benliğin sınırlarını aşarak onun ruhunun ta derinlerinde, bu hayatın ötelerine ait bir şeyler arayan bir kudurganlıktı bir nevi. Ve Don Juan, Rachel tarafından daima daha derine, toprağa çekildiğini hissediyordu. "Bu kadın beni öldürecek!" diyordu ikide bir, böyle derken de şunu düşünü-

yordu: Rachel gibi bir dul yüzünden öldükten sonra toprağın koynunda ebediyen istirahat edebilmek, kim bilir ne tatlıdır!

Uzun zamandır Rachel, Don Juan'ın evlenmeye karar vermesi için çabalıyor, evlenmesi için Don Juan'ı adamakıllı sıkıştırıyordu; şu var ki kendisiyle değil; buna dünden razıydı Don Juan.

Rachel – Benimle mi evleneceksin? Ama bu pek saçma bir şey yavrucuğum. Niçin? Biz birbirimizle, kilisenin ve medeni kanunun emrettiği şekilde evleneceğiz de ne olacak sanki? İlmihal kitaplarında bize öğretmiyorlar mı; evlilik denen şey, insanlar evlensinler, Tanrı'nın rızasını alsınlar, Tanrı'ya evlat yetiştirsinler diye kondu. İkimiz evlenelim ha? Ne de güzel bir çift olurduk hani! Tanrı ne de hoşnut olurdu yok mu! Ah, benim küçük sevgilim... (Bu sözleri söylerken bir iğ gibi ince o sağ elinin o gayet narin, zarif parmaklarını Don Juan'ın burnu üstünde gezdiriyordu.) Ne senin ne de benim üzerime hiç kimse, takdis dilekleriyle Tanrı inayetini indiremeyecektir. Tanrı'ya evlat yetiştirmek... Tanrı'ya evlat yetiştirmek!

Bu sözleri söylerken sesi kısılıyor, kirpiklerinde siyah gözbebeklerinin dipsiz gecesini yansıtan gözyaşı incileri titreşiyordu.

Don Juan – Ama sana söyledim Quelina. Bizim için tek çare, tek çıkar yol; Tanrı, insan kanunlarının istediği şekilde birbirimizle evlenmemizdir.

Rachel – Tanrı'nın himayesine mi sığınıyorsun yavrucuğum?

Don Juan – Şüphesiz. Kanun dairesinde bir izdivaç yapıp bir evlatlık alalım.

Rachel – Evlatlık almak... Evlatlık almak! Piçler yurdundan bir çocuk alalım demediğin kaldı.

Don Juan – Ne münasebet canım! Senin küçük yeğenini mesela!

Rachel – Sana evvelce de söyledim Juan, daha bundan bahsetme. Bir daha asla bunun lafını etme... Çünkü kız kardeşim... Ne de olsa zenginiz, tabii kız kardeşim...

Don Juan – Mükemmel, bak, zenginiz, dedin...

Rachel – Orası öyle, yalan mı? Yoksa kendin ve bütün varlığın gibi servetinin de benim olduğunu, tamamıyla benim olduğunu bilmiyorum mu sanıyorsun?

Don Juan – Evet, hepsi senin Quelina, her şey senin.

Rachel – Kız kardeşim oğullarından birini bize verir vermesine, bunu biliyorum; sevine sevine verir şüphesiz; ondan bunu almak bana hiçbir şeye mal olmayacağı için böyle bir çocuğa ben kendi çocuğum gözüyle bakamam asla. Ah Juan, dünyaya bir çocuk getirememek, kısır olmak, doğururken ölememek öyle korkunç ki!

Don Juan – Üzme kendini sevgilim.

Rachel – Hayır Don Juan, yapma böyle. Bir evlatlık, evlat diye dışardan alınmış bir çocuk; daima sokağa bırakılmış bir çocuk olarak kalır. Sen baba olmalısın Juan. Beni anne yapamadın madem, sen baba olmalısın. Beni anne yapabilseydin evlenirdik, beni anne yapsaydın nikâh kıydırabilirdik; o zaman olurdu. Neden başını önüne eğiyorsun? Utanıyor musun yoksa?

Don Juan – Daha ileri gidersen ağlayacağım.

Rachel – Ya ben?

Rachel – Evet evet, biliyorum; senin bir suçun yok ki! Kocamın da suçu yoktu, bir başka erkeğin de...

Don Juan – Bir başka erkek, yine bundan bahsediyorsun.

Rachel – Sen bana bir evlat verebilirsin. Nasıl mı? Bir başka kadına doğurtmak suretiyle. Kadın istesin, istemesin bunu hemen yapmalısın. Ben istiyorum ya, kâfi.

Don Juan – Ama sen benden bir başka kadını sevmemi nasıl isteyebilirsin?

Rachel – Sevmek mi? Sevmek de nesi? Bir başka

kadın sev diye sana kim söyledi? Sen istesen bile artık başka hiçbir kadın sevemeyeceğini ben çok iyi biliyorum. Yoksa daha mı açık konuşayım? Sen onu anne yapacak, bana bir evlat vereceksin...

Don Juan – Buna razı olacak kadın, olsa olsa...

Rachel – Servetimizi düşün!

Don Juan – Ben hangi kadına böyle bir teklifte bulunabilirim?

Rachel – Ne teklifi?

Don Juan – İşte bu teklif.

Rachel – Ona teklif edeceğin şey, kendisiyle evlenmek olacaktır.

Don Juan – Rachel!

Rachel – Sen ona karın olmasını teklif edeceksin; senin evlenmen lazım, ben senin için bir kadın bulurum, planımı gerçekleştirme ihtimali yüksek olan birisini bulurum... Hem de bana benzeyen birisi, ne dersin?

Bu sözleri söylerken güldü Rachel, bu gülüş bir ağlayışı andırıyordu.

Rachel – O senin karın olacak, karını kıskanacak değilim ya; bu belli bir şey.

Don Juan – Ama o seni kıskanır.

Rachel – Tabii, bu da işimizin başarılmasına yarar. Siz evleneceksiniz, Allah'ın inayeti yağacak üzerinize, bir çocuk yapacaksınız, en azından bir tane. Bir çocuk yapacaksınız... benim için; ben de onu dürüst bir insan olarak yetiştireceğim...

Don Juan – Günaha girme.

Rachel – Bilir misin cennet nedir? Bilir misin cehennem nedir? Bilir misin nerdedir cehennem?

Don Juan – Arzın merkezinde diyorlar.

Rachel – Ah, kısır bir vücudun merkezinde demek belki daha doğru.

Don Juan – Rachel, Rachel...

Rachel – Gel, gel bana.

Ve Don Juan, onun kalın dizlerine oturmak zorunda kaldı, Rachel onu bir çocuk gibi bağrına bastı, kuru dudaklarını kulağına yaklaştırarak hafifçe fısıldadı:

Rachel – Ben senin için bir kadın buldum zaten... Çocuğumuzun annesi olacak kadını buldum... Benim bu anneyi arayışım kadar dikkatli, hiç kimse yavrusuna bir sütanne aramamıştır.

Don Juan – Kimmiş bu?

Rachel – Matmazel Berta Lapeira... Ama sen neden titredin? Memnun olursun sanmıştım. Nasıl, hoşuna gitmedi mi? Neden sarardın böyle, niçin ağlıyorsun? Eh, ağla, ağla yavrum... Benim zavallı Don Juan'ım...

Don Juan – Fakat, Berta...

Rachel – Berta can atar! Paramız için değil haa! Berta sana âşıktır, deli gibi âşık. Sonra, sevdalı bir tazenin cesur kalbini taşıdığı için Berta, bu rolü sevine sevine kabul eder. Seni kurtarmak, seni benden kurtarmak bir vazifedir onun için; çünkü ona göre ben senin felaketinim, cehenneminim ben senin. Ben bunu biliyorum, biliyorum, Berta'nın sana ne kadar acıdığını biliyorum; ona ne şekilde bir dehşet verdiğimi, benim için neler dediğini biliyorum.

Don Juan – Fakat sanmam ki annesi, babası...

Rachel – Ah, anası babası, sofu Hıristiyandır onlar. Makuldürler. Sendeki servetin ne demek olduğunu bilirler.

Don Juan – Bizdeki servetin...

Rachel – Herkes gibi onlar da sanıyor ki bu servet senindir... Hem kanunen senin değil mi zaten?

Don Juan – Öyle ama...

Rachel – Evet, fakat bunu da halletmemiz lazım. Onlar, senin ne derece benim olduğunu bilmezler, yavrucuğum; senin ve sana ait her şeyin benim malım oldu-

ğunu, yalnız bana ait bulunduğunu bilmezler. Kızlarına kazandıracağın çocuğun benim çocuğum, benim kendi çocuğum olacağını da bilmezler. Çünkü sen ona bir çocuk bağışlayacaksın elbet. Sevgilim, bu işi nasıl olsa yapacaksın, değil mi?

Konuşurken soluğu, zavallı Don Juan'ın kulağının ta içerilerine işliyor, duyma sinirlerini gıdıklıyor, Don Juan'ın beyninde bir baş dönmesi yapıyordu.

Rachel – Ondan bir çocuğun olmasını isteyeceksin değil mi; ondan bir çocuğun olacak, değil mi?

Don Juan – Sen beni öldüreceksin Rachel.

Rachel – Kim bilir, ama önce sen bana bir çocuk bağışlamalısın. İşitiyor musun? Al onu, al bu meleği, Berta Lapeira'yı al... Evet al bu meleği, ha ha ha.

Don Juan – Ah, sen bir ifritsin!

Ağzından bu sözler dökülürken Don Juan ayağa kalktı, fakat ayakta durabilmesi kolay olmadı.

Rachel – İfrit de bir melektir delikanlım.

Don Juan – Fakat düşmüş bir melek...

Rachel – Sen de Berta'yı düşmüş bir kadın yap... Düşür onu.

Don Juan – Beni öldürüyorsun Quelina, beni mahvediyorsun...

Rachel – Ya benim halim, ölmüşten de beter değil mi?

Sonra Rachel yattı. Çok geçmeden Don Juan onun yanına yatıp da dudaklarını sahibi ve hâkiminin dudaklarıyla birleştirdiği zaman onları çöl kumları gibi kuru ve kızgın buldu.

Rachel – Şimdi rüyanda beni değil, Berta'yı gör... Yahut hayır... hayır... çocuğumuzu gör.

Şu var ki zavallı Don Juan, rüya göremedi.

2

Don Juan'a, Berta Lapeira'yı nikâhlayıp almasını teklif etmek; Rachel'in aklına nasıl da gelmişti? Berta'nın Don Juan'a âşık olduğunu değil de, Don Juan'ın; uyuyup Rachel'in iradesinden kurtulunca, rüyalarında bu melek kızın, kendi yardımına koşmasını, kendisini kurtarmasını düşündüğünü Rachel nasıl da keşfetmişti. Yoksa bu düşüncede yakın bir aşkın tohumunu buluyor da, Rachel, Berta'nın kendi hesabına, kısır dul hesabına anne olmasını sağlamak için, onları birbirleriyle evlendirmek suretiyle bu tohumu ezmeyi mi kuruyordu?

Berta'yı çocukluğundan beri tanırdı Don Juan. İki aile birbirlerine gidip gelir, görüşürlerdi. Küçük yaşta öksüz, yetim ve hayatta bir başına kalmış olan Don Juan'ın anası babası; Don Pedro Lapeira ve karısıyla canciğer dosttular. Lapeira'lar Don Juan'a daima göz kulak olmuşlar, onun macera düşkünü kadınlarla düşüp kalktığını gördükçe bundan üzüntü duymuşlardı. Bu yüzdendir ki aşkta değil, aşk ticaretlerinde gemisini kayalara oturtan zavallı Don Juan, kısır dulun açtığı emin limana demirleyince pek sevinmişler, bu limanın bir azap limanı olabileceğini hatırlarından bile geçirmeyerek bunu, dostlarının oğulları için bir büyük bahtiyarlık diye karşılamışlardı.

Çünkü Don Juan'ın kendi görüşü aksine Lapeira'lar, izanlı, soğukkanlı anlayışlarıyla Don Juan'la Rachel arasındaki bağın evliliğe benzer bir durum yarattığını, Don Juan'ın irade zayıflığını adeta telafi için kendisine söz geçirecek kuvvetli bir iradeye muhtaç olduğunu, hele bir de çocukları olursa dostlarının oğlunun kurtulacağını düşünmüşlerdi.

Sofrada, gündelik konuşmalarda; kızlarını, melek Berta'yı hiç düşünmeden hep bundan, şehrin bu acıklı-

gülünç olayından bahsetmişler, böylelikle Berta'nın Don Juan'a karşı bir alaka duymaya başlamasına zemin hazırlamışlardı.

Ve sonra Berta, Don Juan'ın Rachel'e çocuk yaptıramadığından; bu tesadüfi birleşmenin nerdeyse Tanrı ve toplum kanunlarının, daha doğrusu teokratik ve demokratik kanunların takdisinden geçecek ebedî bir bağlılık haline gelmek üzere olduğundan; annesinin, babasının sızlandıklarını işittikçe, gönlünde böyle bir işe mâni olmak arzusunun uyandığını hisseder olmuştu. Yalnız kaldıkça aşk ticaretinde gemisini kayalara çarpmış bu kazazedenin kurtarıcı meleği olmayı, onu azap limanından çekip çıkarmayı hayal ediyordu.

Nasıl oluyordu da Don Juan'la Berta, aynı hayale aynı zamanda dalıyorlardı? Nitekim Don Juan'ın, Lapeira'ların evine sık sık yaptığı ziyaretlerde; Don Juan'la Berta'nın bakışları karşılaştıkça yahut el sıkışırlarken; arada bir bu gizli arzu, onların gönlünde uyanıyordu. Daha öyle pek gerilerde kalmamış bir zamanda Berta, çocukluğunun oyun arkadaşını kabul eder, büyükler neden sonra gözüktükleri için ikisi bir müddet tek başlarına kalırlardı.

Don Juan tehlikeyi önceden gördü; tamamen, sözde kendi iradesi olan Rachel'in iradesine tabi bulunduğu için, Lapeira'ların evine gittikçe daha seyrek uğramaya başladı. Karıkoca Lapeira'lar bu çekilmenin sebebini sezdiler. Don Juan'ı amma da avucunun içine almıştı bu kadın! Dünyadan ayırıyor tamamen, diyorlardı. Ve kızları melek Berta, gökten düşmüş o küçük melek; gecenin sessizliğinde olsun, uyurken olsun, kalbinin derinlerinden hafif bir sesin kendisine şunları fısıldadığını duyuyordu: "Don Juan senden korkuyor..."

Şimdiyse Don Juan'ı Berta'nın kucağına iten Rachel oluyordu, Rachel'in ta kendisi... Kucağına mı acaba?

Zavallı Don Juan, geçmişteki o gelgeç aşk maceralarının vahşi dalgalarını adeta özlüyor; çünkü Rachel'in, kendisini ölümün kollarına ittiğini şimdiden seziyordu. İçinde zerre kadar baba olmak arzusu duymadığına göre dünyaya niçin, çocukluğundaki kendisi gibi bir ikinci yaratık getirecekti?

Fakat ne yapabilirdi?

Ve Rachel tarafından sıkıştırıldığı, onun tesirinden kurtulamadığı için Lapeira'ların evine tekrar gitmeye başladı. Bu ziyaretleri; hem Berta'da hem kızın annesiyle babasında büyük bir sevinç, bir memnunluk yarattı; Don Juan'ın niyeti sezilince bu memnunluk daha da çoğaldı; çünkü içinde yaşadığı büyülenmişlikten ötürü ona acımaya başlamışlardı. Don Pedro ile Donya Martha ikide bir bunu konuşuyorlardı.

Don Pedro – Zavallı genç! Ne acılar çektiği halinden belli.

Donya Martha – Boşuna da değil Pedro, az şey mi bu!

Don Pedro – Hatırlar mısın Martha bizim Tomasa olsaydı, işin içinde sevda iksiri var, derdi mutlaka.

Donya Martha – Evet, sevda iksiri lafından pek hoşlanırdı. Biçare, bir kere aynaya bakıverseydi...

Don Pedro – Bakıverseydi de görseydi dokuz çocuk doğurduktan, o zor işlerde yıprandıktan sonra ne hale girdiğini. Bir de ötekine alıcı gözüyle baksaydı...

Donya Martha – Böylesinizdir siz erkekler. Domuzsunuz hepiniz.

Don Pedro – Hepimiz mi?

Donya Marhta – Pardon Pedro, sen değil. Sen...

Don Pedro – Ama olup bitenlere bakarsan anlaşılıyor ki bu dulun sevda iksiri...

Donya Martha – Seni gidi çapkın seni, yani demek istiyorsun ki...

Don Pedro – Ama gözlerim ne güne duruyor Martha, hem gözler daima genç kalır...

Donya Martha – Bizden çok daha genç...

Don Pedro – Peki, ya bu delikanlı ne yapacak şimdi?

Donya Martha – Bekleyelim hele, zira görüyorum ki galiba yakında...

Don Pedro – Ben de öyle hissediyorum. Ya Rachel?

Donya Martha – Ben kendisine gider, onu bu işe hazırlarım; çünkü olur a...

Don Pedro – Ya aralarındaki münasebet?

Donya Martha – Ama görmüyor musun ki Don Juan bu münasebeti kesmeye can atmaktadır? Farkında değil misin?

Don Pedro – Şüphesiz. Fakat böyle bir ayrılma, kurban vermeden de olur mu ya?

Donya Martha – Farz et ki öyle... Don Juan çok zengindir, servetinden bir kısmını gözünden çıkarması gerekse bile bu onun için...

Don Pedro – Ha ha, haklısın...

Donya Martha – Onu kurtarmalıyız Pedro; anası babası bizden bunu ister...

Don Pedro – Kızımızın da bizden bunu istemesini sağlamalıyız.

Ama beri yanda kızları, Don Juan'ı kurtarmaktan daha şiddetli bir istek duymuyordu ki zaten. Don Juan'ı mı, yoksa kendini mi acaba? Berta şöyle diyordu içinden: "O kadının elinden bu adamı çekip almak, bu adamın onun erkeği olduğunu, Don Juan'ın ruhuyla, vücuduyla Rachel'in kulu kölesi olduğunu bilmek, Don Juan'ı bu hale sokan kadının Rachel olduğunu bilmek... Rachel ona neler öğretmemiştir ki! Benim zavallı Don Juan'ım neler bilmez neler! Don Juan, beni de o kadın gibi yapacaktır."

Berta'nın âşık olduğu, varsa yoksa deli divane olduğu insan, Rachel'di. Rachel'e tapıyordu Berta.

3

Juan'lığını nerdeyse kaybetmek üzere olan zavallı Don Juan; iki kadın arasında, kurtarıcı meleğiyle ifriti arasında, birinden öbürüne titreyip sallanıp duruyordu. Arkasında Rachel vardı, önünde Berta; ikisi de onu ileri itiyor, kakışlıyor, mahmuzluyorlardı. Nereye? Hangi istikamete? Don Juan onların, kendisini felakete sürüklediklerini, uçurumdan aşağı yuvarlamak istediklerini seziyordu. Don Juan onlarda yok olacak, onlarda mahvolacaktı. İkisi tarafından bir o yana, bir bu yana çekiştirildiğini hissediyor, ellerinde parçalanmaktan korkuyordu. Hazreti Süleyman'ın tahtı önünde birbirleriyle çekişen iki ana arasında kalmış çocuk gibiydi sanki. Yalnız bilmiyordu, ikisinden hangisi, Rachel mi Berta mı, onu sağ salim almak, öbürünün elinden kurtarmak, ikisinden hangisi onu parçalatmak, ölüsünü görmek istiyordu. Berta'nın dipsiz, bucaksız bir denize benzeyen duru mavi genç kız gözleri onu derinlere çekiyor; Berta'nın gerisinde yahut daha doğrusu yanında, daima bitişiğinde Rachel'in, dulun, uçsuz bucaksız, yıldızsız bir gece gibi kendisini kuşatan, aynı uçuruma doğru iten karanlık, siyah gözlerini görüyordu.

Berta – Fakat neyin var Juan? Bana derdini döksene! Ben senin arkadaşın, çocukluğunun oyun arkadaşı, adeta kardeşin değil miyim?

Don Juan – Kardeş... Kardeş...

Berta – Nasıl? Yoksa bu söz hoşuna gitmiyor mu?

Don Juan – Benim hiç kardeşim olmadı, ben annemi de bilmedim gibi bir şey. Ben, kadının ne olduğunu biliyorum bile diyemem.

Berta – Nasıl, imkânı mı var?

Don Juan – Kadınları belki, ama kadını? Kadın denen şeyi bilmiyorum, hayır!

Berta – Ya şu dul kadın Rachel'i?

Berta; bu kelimenin, sesi hiç titremeden böyle kolay ve mukavemetsiz, ağzından çıkıvermesine, Juan'ın kendisini böyle sakin dinlemiş olmasına pek çok hayret etti.

Don Juan – O kadın Berta, beni kurtardı. Beni kadınlardan kurtardı.

Berta – Sana inanıyorum, ama şimdi...

Don Juan – Şimdi mi? Şimdi de ben kendimi ondan kurtarmalıyım.

Bu sözleri söylerken Don Juan, Rachel'in bakışlarını üzerinde hissetti; dulun siyah gözlerinin üzerinde durduğunu hissetti ve o kadın tarafından her zamankinden daha zorlu ve kuvvetli ileri itildiğini sandı.

Berta – Sana bu işte benim de bir yardımım dokunabilir mi?

Don Juan – Ah Berta, Berta!

Berta – Bak, bana öyle geliyor ki sen adeta benim açılmamı bekliyorsun...

Don Juan – Fakat Berta!

Berta – Ne zaman nihayet erkek olduğunu duyacaksın Juan; bir irade sahibi olduğunu ne zaman göstereceksin?

Don Juan – Peki öyleyse, beni kurtarmak ister misin?

Berta – Bunu ne şekilde yapabilirim?

Don Juan – Benimle evlenerek.

Berta – Yani karın olmamı istiyorsun öyle mi?

Don Juan – Öyle ya!

Berta – Bu iş bana pek karanlık göründü. Yani benimle evlenmek mi istiyorsun?

Don Juan – Evet.

Berta – Bu senin kendi isteğin mi?

Juan önünde, kızın o duru mavi gözlerinde açılan siyah uçurumları düşündükçe titriyordu. "İşin içyüzünü sezmiş olmasın sakın?" diyordu içinden ve geri çekilmek

istiyordu; fakat dulun siyah gözleri onu sanki ileriye itiyor, ona sanki şöyle diyordu: "İçinden ne geliyorsa onu söyle, yalanı bırak."

Don Juan – Evet, benim kendi isteğim.

Berta – Fakat senin de kendi iraden var mı Juan?

Don Juan – Seninle evlenmek istediğime göre var herhalde.

Berta – Peki? Sonra?

Don Juan – Sonra mı? Ne sonrası?

Berta – Ötekini bırakmaya da hazır mısın?

Don Juan – Berta! Berta!

Berta – Eh, madem istemiyorsun, daha bundan bahsetmeyelim. Çünkü bütün bunlar, bu kadından kurtulabilmen için senin kendini gayet âciz hissettiğini, seni ondan benim kurtarmam gerektiğini gösterir. Yoksa acaba yanılıyor muyum?

Don Juan – Yok, haklısın, doğru.

Ve Don Juan başını önüne eğdi.

Berta – Sana, sende bulunmayan iradeden biraz vermemi istiyorsun demek ki...

Don Juan – Evet, öyle...

Berta – Ve onun iradesiyle çarpışmamı...

Don Juan – Evet.

Berta – Kabul, öyle olsun!

Don Juan – Ah Berta, Berta...

Berta – Sakin ol, yüzüme bak, fakat dokunma bana. Annemle babam, her an gözükebilirler.

Don Juan – Ya Rachel, Berta?

Berta – Fakat Juan, bu kadar saf mısın sen? Bütün bunları bizim önceden görüp aramızda konuştuğumuzu anlamıyor musun?

Don Juan – Sonra?

Berta – Sonrası hepimiz sana yardıma gelecek, seni kurtaracağız.

4

Berta ile evlenme hazırlıkları, zavallı Don Juan'ın ruhunu en derin noktalarına kadar zehirliyordu. Berta'nın ailesi Lapeira'lar; kızlarının istikbalini garantilemek, hesapta olmayan durumlara karşı onu mali bakımlardan emniyet altına almak için canla başla çalışıyorlardı. Ama bu noktada biraz da kendilerini düşünüyorlardı ihtimal. Çünkü Berta, bazılarının zannettiği gibi, onların biricik evlatları değildi; genç yaşta Amerika'ya gitmiş, adı sanı hatta baba evinde bile pek anılmaz olmuş bir de oğulları vardı onların. Lapeira'lar, Don Juan'dan, evlenmeden önce Berta'ya bir drahoma vermesini istiyorlar; ama beri yanda kendileri servetleri hakkında müstakbel damatlarına bir açıklamada bulunmayı reddediyorlardı. Fakat Don Juan da güçlükler çıkarıyor, isteklerini yerine getirip Berta'ya böyle bir servet devretmeye hiç de yanaşmıyordu. Daha çok, düğünün hemen peşinden bir vasiyetname hazırlayacağını, Rachel'e küçük bir servet ayırdıktan sonra –müstakbel kaynana, kaynata buna tamamen razıydılar– karısını tek mirasçısı olarak göstereceğini söyleyip duruyordu.

Rachel böylelikle ne Lapeira'lar ne de kızları için bir engel teşkil etmiyordu. Onunla, Don Juan'ın kurtarılmasına bir bakıma emeği geçmiş tanıdık ve zeki bir kadınla görüşür gibi görüşmekte devam etmeye karar verdiler. Çünkü Berta da anasının babasının düşündüğünü düşünüyor, kocasının kalbini tatlılık ve kurnazlıkla bütün bütün kendine bağlayacağına, Rachel'in ise karıkoca saadetlerini pekiştirmekte faydalı olacağına emin bulunuyordu. Tabii, dulun durumunu paraca sağlamak, ona kibar dürüst kimselere gösterilen saygıyı göstermek şartıyla. Çünkü netice itibarıyla Rachel, ne rasgele bir ma-

cera düşkünüydü ne de vücudunu artıranlara satan bir kadın. Don Juan'la olan aşk macerası şüphesiz temiz bir ihtirasa dayanıyordu, hatta belki de bir merhametten doğmuştu; hiç değilse Lapeira'lar böyle düşünüyor yahut da kendilerini buna inandırmaya çalışıyorlardı.

Bu çatışmanın asıl ağırlık noktası; ne melek Berta'nın ana ve babasının ne de şehirde bir başka kimsenin bilmediği taraf –bir de dulu bildiklerini iddia ederlerdi– Rachel'in Don Juan'a bir senet imzalatmış olmasıydı. Bu senette Don Juan bütün gayrimenkul mallarını para karşılığında Rachel'e sattığını tasdik ediyor, bu senede göre Don Juan'ın tekmil diğer serveti de Rachel'in üstüne geçmiş bulunuyordu. Zavallı Don Juan şimdilik Rachel'in mümessili, vekili rolünü oynuyordu. Kurnaz kadın bunu herkesten gizlemesini bilmiş; ama beri yanda Lapeira'ların mali durumları hakkında herkesten daha iyi bilgi edinmişti.

Rachel – Bak Don Juan, yakında, belki de hatta evlenmenizden önce, olmazsa evlenmenizin hemen peşinden, Berta'ların, müstakbel zevcenin... zevcen, öyle ya, karın değil zevcen... müstakbel zevcenin annesinin, babasının küçük serveti benim... yani bizim olacak.

Don Juan – Bizim mi olacak?

Rachel – Evet, yani çocuğumuzun; zevcenin bize bir çocuk doğurması şartıyla... Doğurmadığı takdirde...

Don Juan – Sen beni öldürüyorsun Quelina.

Rachel – Sus, sakin ol yavrucuğum. Ben bu servete çoktan el koydum. Onların borçlarını ve ipoteklerini üstüme çevirteceğim... Ah, senin Rachel'in her şey bir yana mert bir kadındır, tepeden tırnağa kibar bir kadındır; kızımızın kocasını, ihtiyarlığımızın yoksulluk ve mihnetlerinde kurtarıcımız olacak adamı düşünür de ondan. Ve böyle de olacak, dikkat et, olacak. Hem niçin olmasın?

Don Juan – Rachel, Rachel!

Rachel – Böyle ah vah etme Juan, kesilmeye götürülen bir kuzu gibi ne inlersin?

Don Juan – Ama tıpkı öyle değil mi?

Rachel – Yoo, hiç de değil. Ben seni adam etmek istiyorum. Evet, seni evlat sahibi edeceğim.

Don Juan – Sen mi?

Rachel – Evet ben Juan, ben, Rachel...

Juan olanca kuvvetini yitirdiği hissine kapıldı.

Don Juan – Söyle bana Quelina, söyle haydi... (Bunları söylerken sanki hıçkırmak istiyordu.) Sen niçin yalnız bana âşık oldun? Kemiklerimdeki bütün iliği, benim bütün irademi neden sömürdün? Neden beni böyle aptal bir âciz haline koydun? Neden beni eski hayatımı yaşamaya bırakmadın?

Rachel – Mahvolurdun, sefalet ve yoksulluk içinde ölüp giderdin.

Don Juan – Daha iyi olurdu Rachel. Daha iyi olurdu. Bu sefalet değil mi, sanki bu yoksulluk değil de başka bir şey mi? Sanki ben kendime sahip miyim? Sanki bir insan mıyım ben, bir varlık, bir şahsiyet miyim? Niçin vücudumu, ruhumu çaldın benim?

Zavallı Don Juan sarsıla sarsıla hıçkırıyor, nerdeyse boğulacak gibi oluyordu.

Evvelce çok kere yaptığı şekilde Rachel onu yine bir anne gibi kollarına aldı, dizlerine oturttu, kucakladı; bağrına, kızıl kanla dolu, ak süt olamayan kanla dolu kısır memelerine bastırdı. Başını Don Juan'ın başına eğerek; dağınık, karışık saçları Don Juan'ın kulaklarına dökülmüş, ona yaslanarak şiddetli hıçkırıklarla ağladı. Ve ona şöyle dedi:

Rachel – Oğlum, oğlum, sevgili oğlum. Seni ben çalmadım, seni ben kaçırmadım; sen benim ruhumu çaldın, sen, sen, sen; benim vücudumu benden sen kaçır-

dın. Oğul, oğlum, sevgili oğul... Gördüm ki mahvolmuşsun, mahvolmuş, bitmişsin. Gördüm ki olmayan bir şeyi arıyorsun... Bense bir oğul özlüyordum... Onu senin şahsında bulduğumu sandım, hasretiyle yanıp tutuştuğum bu çocuğu bana sen vereceksin sandım... İşte şimdi onu bana vermeni istiyorum.

Don Juan – Fakat Quelina, o senin olamaz ki!

Rachel – Hayır, benim olacaktır, benim, benim, benim... Tıpkı senin benim olduğun gibi. Ben senin karın değil miyim?

Don Juan – Elbette karımsın.

Rachel – Berta ise senin zevcen olacak... Zevce! Ah, yalnız kundura tamircileri böyle der, zevcem... Zevcem... Ben senin annen olacağım, çocuğunuzun annesi olacağım... Çocuğumun annesi.

Don Juan – Ya çocuğumuz olmazsa?

Rachel – Sus Juan, sus! Çocuğunuz olmaz mı, Berta bize bir çocuk doğurmazsa mı? Ah, o zaman ben bilirim yapacağımı...

Don Juan – Sus Rachel, sus! Sesinin sert edası beni ürpertiyor.

Rachel – Evet, o zaman benim yapacağım şey, seni bir başkasıyla evlendirmektir.

Don Juan – Ya o benim bileceğim bir şeyse?

Rachel sert bir hareketle Don Juan'ı itti, bir darbe yemiş gibi yerinden fırladı, delip geçen bir bakışla gözlerini Don Juan'a dikti; kollarını açtı, erkeğe seslendi:

Rachel – Hayır, gel, gel Juan, gel benim oğlum, benim sevgili oğlum. Senden gayrı bir evlat benim neme gerek? Sen benim oğlum değil misin?

Ve Rachel, baygın ve ateşler içindeki Don Juan'ı götürüp yatağına yatırmak zorunda kaldı.

5

Hayır, Berta ile Berta'nın ana ve babasının arzuları hilafına Rachel düğünde bulunmak istemiyor, gerçekten hasta olduğu için de bir hastalık bahane etmeye lüzum görmüyordu.

Rachel – Onların buna dünden razı olacakları aklıma gelmezdi Juan. Gerek kızın gerek anasıyla babasının ne kadar onurlu, kendilerini beğenmiş olduklarını bilmez değildim; ama toplum geleneklerini hiçe saymak ellerinden gelmez sanırdım. Aramızdaki bağlılık, hiç de edebe aykırı değildi şüphesiz; çünkü elâleme görünmedik, hayatımızı teşhir etmedik. Ama yine de bütün şehrin bildiği bir şey. Şayet Lapeira'lar, senin beni düğüne çağırmanda ısrar ediyorlarsa bu yalnız bir tek istekten doğar: Kızlarının zaferini ele güne göstermek. Ne aptal şeyler! Ya Berta ne yapıyor, zevcen?

Don Juan – Allah aşkına Rachel, anlamıyor musun...

Rachel – Neyi? Nasılsınız, aranız nasıl? Teklifsizlik başladı mı bari? Kadınlardan öğrendiklerini öğrettin mi ona? Çünkü benim öğrettiklerimin hiçbirini, ona nasıl olsa öğretemezsin. Söylesene, karın ne âlemde? Çünkü sen, sen onun değilsin.

Don Juan – Doğru, ben kendimin bile değilim.

Rachel – Benimsin sen, benim; sen benim sevgili yavrumsun... Ve şimdi biliyorsun değil mi, beraberce ne yapacağınızı? Makul olun, bizim eve mümkün mertebe az uğrayın.

Don Juan – Fakat Rachel!

Rachel – Artık Rachel bir tarafa; sen şimdi karına borçlu olduğun şeyi düşün. Artık ona hizmet edeceksin.

Don Juan – Fakat o kendisi, ara sıra sana uğramamı söylüyor.

Rachel – Biliyorum, o aptal hatta beni taklide yelteniyor, değil mi?

Don Juan – Tabii; her hususta, giyinişinde, saç tuvaletinde, halinde tavrında, elinden geldiği kadar sana benzemek istiyor.

Rachel – Evet, ilk resmî ziyareti yapmak üzere beraberce bize geldiğiniz vakit, beni etüt ettiğinin farkına vardım zaten.

Don Juan – Hatta diyor ki, aslında pek yakın, adeta komşu oturuyoruz ama birbirimize daha sık, daha teklifsiz gidip gelelim.

Rachel – Bu onun taktiği. Benim yerimi tutmak istiyor; istiyor ki sen kendisini ve beni mümkün mertebe çok, yan yana göresin de ikimizi mukayese edesin.

Don Juan – Bence iş başka türlü.

Rachel – Ne gibi?

Don Juan – O sana âşık, onu tamamen hükmün altına aldın sen.

Rachel gözlerini yere eğdi, birdenbire bembeyaz kesildi, göğsünde nefesini kesen bir saplanış duyuyormuş gibi ellerini memelerine bastırdı ve dedi ki:

Rachel – Bütün bunlardan istifade etmek lazım.

Ve Don Juan, bir ayrılış öpücüğü almak üzere kendisine yaklaşınca Rachel, yavaş bir hareketle, dolgun ıslak dudaklarını Juan'ın ağzına yapıştırarak onu tekrar tekrar öptü. Ama sonra dul kadın, Juan'ı geri itti ve haykırdı:

Rachel – Hayır, yeter artık, bu öpüşleri ona vermeni istemiyorum, onu bundan mahrum edeceğim!

Don Juan – Kıskanıyor musun?

Rachel – Kıskanmak mı? Ah, seni gidi budala! Ben ki senin karınım; benim, senin zevceni, nikâhlını kıskanabileceğime sahiden inanıyor musun? Evleniniz, izdivacınız mübarek olsun, çocuk yapınız, çocuklarınızı büyütünüz; Tanrı için, benim için...

Don Juan – Sen benim cennetimsin...

Rachel – İkide bir cehennemin olduğumu söylüyordun.

Don Juan – Doğru!

Rachel – Gel, gel buraya oğul, bak...

Rachel, Don Juan'ın başını avuçlarına aldı; alnına sıcak, kuru bir öpücük kondurdu; ayrılırken şunu söyledi:

Rachel – Hadi şimdi git de ona olan vazifeni yap, ikiniz bana olan vazifenizi yapınız. Aksi takdirde, bilirsin elimden neler gelir...

6

Sahiden de Berta, Rachel'den, onun, kocasını elde etmekte kullandığı usulü; aynı zamanda kendi şahsiyetini bulmak, tamamen kendi kendisi, tamamen kadın olmak sanatını etüt ediyordu. Böylelikle Don Juan'a hâkim kadının bütün bütün esiri oldu; kendi benliğini o kadında, o kadın vasıtasıyla keşfetti. Günün birinde Berta, Rachel'in kuvvetine artık daha fazla karşı koyamaz oldu. Bir gün Rachel'le Berta, ikisi de Don Juan'ı başlarından savmışlar, bir av partisine gitmesine sebep olmuşlardı ki genç zevce Berta, dul Rachel'in evine çıkageldi.

Berta – Beni böyle karşınızda tek başıma görmek, sizi sıkar belki de...

Rachel – Yoo, neden sıkılayım! Gelmenizi bekliyordum hatta!

Berta – Bekliyor muydunuz?

Rachel – Evet, bekliyordum. Ne de olsa, kocanıza, Juan'cığımıza benim de emeğim geçmiştir, buna inanıyorum; hatta belki de bu evlenme...

Berta – Biliyorum, biliyorum. Eğer siz onu, dostluk gösterip kadınlardan kurtarmamış olsaydınız...

Rachel – Ha ha, kadınlardan...

Berta – Sizin âlicenaplığınızı takdir etmesini de biliyorum.

Rachel – Âlicenaplık mı? Niçin? Ne gibi? Ah, öyle ya, evet, anlıyorum ama yok canım! Ben onu hiç kendime, kendi kaderime bağlayabilir miydim? Çünkü hakikaten, o muhakkak benimle evlenmek istiyordu...

Berta – Bunu anlıyorum.

Rachel – Ama biz deneme kabilinden evli gibiydik zaten. Nikâhımızı kıyacak, izdivacımıza Tanrı'nın inayetini niyaz edecek bile olsa papazın takdisi; bizi çocuk yetiştirecek, bu çocukları dürüst insanlar olarak büyütecek duruma sokamazdı ki... Niçin yüzünüz kızardı, Berta? Dertleşmemiz, hiç çekinmeden konuşmamız için gelmediniz mi?

Berta – Evet evet Rachel, konuşalım!

Rachel – Ben onu kendi benciliğime feda edemezdim ki! Benim erişemediğim şeye varsın o erişsin!

Berta – Ah, teşekkür ederim, size çok teşekkür ederim.

Rachel – Teşekkür mü? Ne teşekkürü; ben bunu onun için yaptım.

Berta – Ben de onun için yaptınız diye teşekkür ediyorum. Sağ olun.

Rachel – Ah!

Berta – Bu sizi üzüyor mu?

Rachel – Hayır, üzmüyor. Ama şunu da öğrenmeniz gerekir ki...

Berta – Neyi? İkiyüzlü olmayı mı?

Rachel – Hayır, samimi olmayı.

Berta – Ben samimi değil miyim sanıyorsunuz?

Rachel – İkiyüzlülüğün bir çeşidi vardır ki gayet samimidir. Evlilik işte bize bunu öğreten bir okuldur.

Berta – Siz nasıl olur da...

Rachel – Ben de evliydim vaktiyle!

Berta – Ha, öyle ya, siz duldunuz!

Rachel – Dul... dul... Daima duldum ben. Şuna inanıyorum ki ben dul olarak doğdum... Benim asıl kocam daha ben doğmadan öldü... Fakat bırakalım bu saçmaları... Peki, Juan'la anlaşıyor musunuz?

Berta – Erkekler...

Rachel – Hayır... Erkek, tek erkek! Juan bana kendisini kadınlardan kurtardığımı söylediği zaman ben omuz silkmiştim. Şimdiyse size şunu söylüyorum Berta, erkeğe, erkeğinize dikkat ediniz; onun benliğindeki erkeği keşfetmeye çalışınız.

Berta – Uğraşıyorum, ama...

Rachel – Aması ne?

Berta – Onda irade namına bir şey göremiyorum...

Rachel – Yoksa bu iradeyi burada bende bulmak üzere mi bana geldiniz?

Berta – A, yoo, yoo, fakat...

Rachel – Böyle şayetli, fakatlı konuşursanız olduğunuz yerde kalırsınız.

Berta – Nereye gitmem lazım?

Rachel – Nereye mi? Söyleyeyim mi, nereye?

Berta sarardı, ürpermeye başladı, Rachel'in çelik gibi sert gözleri sessizliği deliyordu sanki. Nihayet konuştu Berta:

Berta – Söyleyin, nereye?

Rachel – Anne olmaya doğru gitmelisiniz. Bu sizin vazifenizdir. Ben olamadım madem, siz olun!

Yeniden başlayan ezici sessizliği Berta yüksek sesle parçaladı:

Berta – Evet, olacağım!

Rachel – Çok şükür! Buraya Juan'ın arzusunu öğrenmek üzere mi geldiniz, diye sordumdu değil mi? İşte

söylüyorum, Don Juan'ın, kocamızın arzusu, baba olmaktır.

Berta – Bu onun arzusu mu?

Rachel – Evet, onun arzusu. Onun... Çünkü benim arzumdur.

Berta – Âlicenaplığınıza şimdi her zamankinden çok hayranım.

Rachel – Âlicenaplık mı? Yoo, hayır... Benim kuvvetli ve sadık dostluğuma her zaman güvenebilirsiniz çünkü ben size henüz faydalı olabilirim.

Berta – Bunda şüphem yok.

Rachel onu kapıya kadar götürdü, ayrılırken ona dedi ki:

Rachel – Annenize, babanıza yakında kendilerini ziyarete gideceğimi söyleyin.

Berta – Annemle babama mı gideceksiniz?

Rachel – Evet, bir iş dolayısıyla... Dulluğumda oyalanmak için paralı işlere girişiyorum...

Ve kapıyı kapadıktan sonra mırıldandı: Zavallı zevce!

7

Nihayet bir sonbahar sabahı Berta, kocasına, yakında baba olacağını haber verdiği zaman Don Juan, kendisini saran zincirlerin, işkence çeken ruhu üstündeki etleri kesmekte olduğu hissine kapıldı.

Ve ölü iradesinin bütün ağırlığını duymaya başladı. Büyük savaş başlıyordu. Bu çocuk sahiden kendisinin olacak mıydı? Çocuğun babası kendisi mi olacaktı? Ne demekti baba olmak?

Beri yanda Berta, uzaklarda kaybolmuş gibi bir his

duyuyordu içinde. Rachel'i yenmişti! Ama bir yenilmeye benziyordu bu yenme. Dul kadının sözlerini, bu sözleri söylerkenki, bir sfenkse benzeyen bakışlarını hatırlıyordu.

Juan bu sevinçli haberi verdiği vakit Rachel sapsarı oldu. Nefesi kesildi, sonra yüzü alev alev yandı, soluduğu duyuluyordu, alnında ter damlaları belirdi, oturmak zorunda kaldı, sonra bir rüyada gibi mırıldandı:

Rachel – Nihayet tamamen benimsin Juan!

Ve Juan'ı kucakladı, onu titreyerek ve azgın bir ihtirasla bağrına bastı, gözlerinden ağzından öptü, sonra onu biraz geri itti, bir parça uzağında durdu, ellerini onun yanaklarına koydu, gözlerine baktı, minicik hayalini aksettiren gözbebeklerinde kendini seyretti, sonra yeni baştan onu sıcak öpücüklere boğmaya başladı. Juan'ın gözlerindeki kendi küçük hayaline merakla bakıyordu; deli gibi ve kısık bir sesle mırıldandı: "Öpeyim seni!" Ve Juan'ın gözlerini ateşli öpüşlerle örttü. Juan, aklım Allah'a emanet, diye düşündü.

Rachel – Şimdi, şimdi eskisinden daha sık gelebilirsin... Artık ona o kadar ihtiyacın kalmadı.

Don Juan – Evet ama asıl şimdi, mümkün olduğu kadar çok yanında durayım istiyor.

Rachel – Olabilir... Evet, evet, her şey yoluna girdi demektir. Doğru, zavallıyı şefkatinle sarıp sarmalaman lazım... Fakat senden bıkacaktır yakında... Ayağına dolaşacaksın onun.

Rachel'in dediği çıktı. İlk aylarda Berta, onu hep yanında görmek, Don Juan tarafından el üstünde tutulmak istedi. Don Juan'ıyla baş başa sakin saatler geçiriyordu. Elleri onun ellerinde dinleniyor, gözlerini kocasından ayırmıyor, durup dururken ona Rachel'den bahsediyordu.

Berta – Bu işe Rachel ne diyor?

Don Juan – Öğrenince çok sevindi.

Berta – Sen buna inanıyor musun?

Don Juan – Neden inanmayayım?

Berta – Ben inanmıyorum. Bu kadın ifritin biri, seni büyülemiş bir iblis.

Don Juan – Seni de büyülemedi mi sanki?

Berta – O sana, sevda iksiri olarak ne içirdi Juan?

Don Juan – Bırak bu lafları.

Berta – Ama artık benim olacaksın, yalnız benim.

Don Juan düşünüyordu: "Benim... benim! İkisi de bunu söylüyor."

Berta – Gidip onu ziyaret edelim mi?

Don Juan – Şimdi mi?

Berta – Evet şimdi, neden olmasın?

Don Juan – Biz onu görmeye mi, yoksa o seni görsün diye mi gidiyoruz?

Berta – Onu görmeye mi? O beni görsün diye! Bana nasıl bakacağını görmek için.

Ve Berta, Juan'ını beraberinde sokağa çıkarıyor, koluna girip caddelerde yürüyor, gelip geçenlerin bakışlarını üzerine çekmeye çalışıyordu. Ama birkaç ay sonra kolay, rahat yürümek zorlaşınca Rachel'in dediği çıktı: Juan, Berta'yı sıkmaya, Berta yalnızlık aramaya başladı. Berta, kadınların baş dönmesi, korku, mide bulantısı duydukları devreye girmişti. Bir gün Don Juan'a şöyle dedi: "Ne yaparsın bilmem ki herif, işin ne burada? Git, çık sokağa, beni yalnız bırak. Ah ah, bütün bu dertler siz erkeklerin başına gelmiyor, ne yazık! Gözüm görmesin herif, git, sıkıyorsun beni! Sen hiç rahat duramaz mısın? Bırak o sandalyeyi elinden! Hiç beni halime komaz mısın sen? Git, çık git, hemencecik de dönüp gelme; yatmak istiyorum. Git, çık git, ona git, çektiğim acıları git konuş onunla... Biliyorum, onunla evlenecektin sen; onun seni kocalığa neden kabul etmediğini de biliyorum..."

Don Juan – Neler söylüyorsun Berta?

Berta – Ama bana bunu kendisi söyledi, neticede o da benim gibi bir kadın...

Don Juan – Senin gibi mi? Nerde!

Berta – Benim gibi değil, hayır. Benim çektiğim acıları o çekmedi ki... Siz erkekler toptan domuzsunuz. Git, çık git, duluna git!

Ve Juan, Rachel'e gidip de karısının söylediklerini bir bir anlattığı vakit dul kadın, sevinçten yarı çılgına dönüyor, Don Juan'ın gözlerini tekrar tekrar öpücüklere gömüyordu. Juan'ı evinde alıkoyuyor, bazan bütün gece yanından bırakmıyor, sabahleyin sahvermek üzere kapıyı açınca onu son bir defa daha öperek şöyle diyordu: "O artık seni beklemiyor, ama sen git de güzel sözlerle kendisini teselli et... Ona de ki: Kendisini unutmadım ve ümit ediyorum..."

8

Juan, evinin odalarını deli gibi dört dönüyordu. Öldürücü bir boşluğun kafasına ve kalbine yüklendiğini, kendisini ezdiğini hissediyordu. Berta'nın iniltileri, sızlanışları bir başka dünyadan gelir gibi ona kadar geliyordu. Karanlık bir köşede oturmuş, torununun doğmasını bekleyen kaynatası Lapeira'yı gözü görmüyordu. Ve zavallı Don Juan rüya gördüğünü sandığı için, kapı açılıp da içeri Rachel'in girdiğini fark ettiği vakit, hayret etmedi zerre kadar.

Don Pedro, "Siz ha?" diye bağırıp yerinden fırladı.

Rachel – Evet, benim. Burada herhangi bir şekilde yardımım dokunamaz mı, öğrenmeye geldim.

Don Pedro – Siz, siz, siz mi yardım edeceksiniz? Bu durumda mı?

Rachel – Evet, olur a birisini, bir şeyi alıp getirmek

icap eder... Ne bileyim... Benim bir dul olduğumu unutmayın Don Pedro!

Don Pedro – Dul! Şüphesiz, fakat...

Rachel – Fakatı ne? Geldim işte.

Don Pedro – Peki, şu halde gidip karıma haber vereyim.

Az sonra Rachel'in Donya Martha ile konuştuğu duyuldu.

Donya Martha – Ama Allah aşkına senyora...

Rachel – Nasıl, yoksa ben aile dostu değil miyim?

Donya Martha – Şüphesiz, ama Berta'nın bilmesi, duyması doğru değil...

Rachel – Duyarsa ne çıkar?

Donya Martha – Allah aşkına senyora, yavaş; sesinizi duymamalı, yavaş konuşun.

O dakikada yürekler paralayan bir çığlık duyuldu. Donya Martha kızının yatağına koştu, bu çığlığı takip eden sessizlik boyunca Rachel merakla kulak kabarttu.

Sonra oturdu. Oturmuştu ki Juan içeri, yanına geldi; Rachel onun koluna sarıldı, bu kolu sımsıkı tuttu, korkuyla sordu: "Ne haber?"

Don Juan – Bir kız...

Rachel – İsmi Rachel olacak!

Ve dul kadın, çıktı gitti.

9

Kaynana ve kaynatasını, yeni doğmuş küçük kızın ninesiyle dedesini ziyareti esnasında Juan; dul kadının, sırtından doğru kalbini deliyor gibi olan bakışlarının takibi altında ve korka korka, kızına Rachel isminin kon-

masını çıtlattığı vakit Lapeira'ların buna zerre kadar itiraz etmediklerini görünce adamakıllı şaşırdı. Lapeira'lar çok perişan görünüyorlardı. Bunlara ne olmuştu böyle?

Donya Martha – Evet evet, bu kadına çok şey borçluyuz. Hem ne de olsa o sana ikinci bir anne oldu.

Don Juan – Doğru...

Donya Martha – Bana kalırsa daha fazlasını yapmalıyız. Ondan, küçüğün vaftiz annesi olmasını da rica etsek...

Don Pedro – Çok münasip, hem böylelikle halkın dedikodusuna bir nihayet vermiş oluruz.

Don Juan – Artık çenelerini kaparlar... İyidir...

Don Pedro – Yok canım, halkın dedikodusuna dayatmak lazım, hele bu dedikodu yalan yanlış tahminlere dayamyorsa! Sen yoksa sokakta başın dik, düzgün yürüyemiyor musun?

Don Juan – Ne münasebet, bunda şüphen mi var?

Don Pedro – Şu halde insanın vicdanı müsterih olsun, kâfi!

Don Pedro derin bir hikmet yumurtlamış, kendisini en iyi tanıması gereken bir şahsın nazarında yücelmesine yarayacak bir vecize söylemiş biri gibi karısına baktı.

Fakat doğurduğu çocuğun ismini koymak, vaftiz annesi olmak işini Rachel'e havale teklifine, karısı Berta'nın, sadece mahzun mahzun, "Nasıl isterseniz öyle olsun!" diye cevap vermesi karşısında Don Juan'ın duyduğu şaşkınlık –öyle bir şaşkınlık ki nerdeyse korku şekline giriyordu– son derece büyük oldu. Ama biçare Berta, fazla kan kaybetmek yüzünden bir rüya âleminde uzaklara çekilmişti sanki. Başında sürekli bir uğultu duyuyor, her şeyi sanki bir sis içindeymiş gibi görüyordu.

Çok geçmeden vaftiz annesi Rachel eve yerleşti, evi dilediği gibi çekip çevirmeye başladı. Genç anne onun geldiğini gördü, ona bir başka dünyadan gelmiş bir hayale bakar gibi baktı. Dul kadının gözleri bir yeni ışıkla

parıldıyordu. Rachel yavrunun üzerine eğiliyor; ona, yavaşlığına rağmen bütün evde yankıyan bir öpücük konduruyordu. Berta, uykularında işkencelerle dolu bir rüyanın parça parça ölümlerini yaşadığını sanıyordu. Dul kadının bir amir, bir despot sesiyle kuvvetli ve emin konuştuğunu duyuyordu:

Rachel – Şimdi bir sütanne bulmalıyız. Çünkü bu durumda çocuğu sizin emzirmeniz, bence sakat bir iş. Bu, iki kişinin hayatını tehlikeye sokmak demektir...

Berta'nın gözleri yaşla doldu.

Rachel – Evet anlıyorum, bu gayet tabii. Bir annenin ne demek olduğunu bilirim, ama her şeyden önce makul olmak lazım. İnsan kendini başka fırsatlar için korumalıdır...

Berta – Fakat Rachel, ya ölürse...

Rachel – Kim? Çocuk mu? Quelina'm mı? Hayır, hayır...

Ve Rachel, kızın yanına gidiyor, bebeği kollarına alıyor, kundaklamaya başlıyor, sonra vahşi, çılgın bir ihtirasla öpüyor, öylesine öpüyordu ki genç anne, göğsünde kalbinin eridiğini sanıyordu. Ve artık bu kâbusa tahammül edemez olduğu için içini çekiyordu.

Berta – Yeter, yeter, Rachel, yeter! Çocuğu hırpalama. Çocuğun ihtiyacı şimdi uykudur... Uyku...

Rachel, bebeği pışpışlamaya, kucaklamaya; Berta'nın, ailesinin, Juan'ın hiç bilmedikleri bir dilde o garip ninnilerini söylemeye başlıyordu. Neler söylüyordu çocuğa? Ve çepçevre her şeyin üzerine, uzak bir âlemden, rüyanın sislerinde kaybolan uzak bir âlemden geliyora benzeyen bu ninnilerin etrafına derin, ezici bir sessizliktir çöküyordu. Ve Juan bu ninnileri işittikçe bir uykuya, öldürücü bir uykuya tutulduğu hissine kapılıyor, çoraklaşmış kalbini çılgınca bir korku dolduruyordu. Neydi bu? Neydi bütün bunlar? Neydi bütün ömrünün manası?

10

Bir müddet sonra Berta iyileşerek doğum yapmanın ıstıraplı rüyasından uyanmaya başlayıp da Rachel'le Rachel'in bulup getirdiği, her hususta Rachel'e itaat eden sütannenin, kendisini, yavrusundan, Quelina'sından ayırdıklarını görünce savaşa hazırlandı. Nihayet işte şimdi içine düştüğü uçurumu apaçık görüyor, işte şimdi kime ve niçin feda edildiğini anlıyordu. Bu demekti ki yine de her şeyi görmüyordu, çünkü her şeyi göremezdi ki! Dul kadında öyle uçurumlar vardı ki Berta bunların içine inemezdi... İnmeye de kalkışmıyordu zaten; çünkü eğilmesiyle bir baş dönmesine yakalanması bir oluyordu. Üstelik şu tamamen yabancısı olduğu dildeki bu ninniler...

Berta – Nedir sizin bu söylediklerniz?

Rachel – Ah onlar benim çocukluğuma ait hatıralar...

Berta – Ne gibi?

Rachel – Fazlasını öğrenmek istemeyiniz Berta...

Hem neye yarardı? Hayır, Berta fazlasını bilmeyi istemezdi. Fazlasıyla biliyordu zaten. Ah ne olurdu, bu kadar çok şey bilmeseydi! Yılanın ayartmalarına uymasaydı da iyiyi kötüden ayırt etme ağacının meyvesinden yememiş olsaydı! Anası babası, o zavallılar, evden büsbütün kaçmış, kayıplara karışmış gibiydiler. Görsünler diye küçük torunlarını ayaklarına götürmek gerekti. Küçüğü onlara sütanne götürdü.

O vakit Berta, göğsünde kocası, zavallı Don Juan'ı için mahvedici bir merhametin yanıp tutuştuğunu duydu. Onu gizli bir düşmandan, korkunç bir tehlikeden korumak istiyormuş gibi zayıf kollarına aldı; saçları darmadağın, terli başını kocasının omuzuna dayadı ve ağladı, ağladı, durmadan ağladı. Göğsü şiddetli hıçkırıklarla

sarsılıyor, kalbi zavallı Don Juan'ın acıyla çırpınan kalbine karşı hızlı hızlı atıyordu. Bir zevce ve bir anne sıfatıyla birden, "Oğlum, oğul, oğul!" diye inleyince, Don Juan'ın ölü beyazlığındaki yüzünde ürperen müthiş azap karşısında öldürücü bir korkuya kapıldı.

Berta – Bu halin ne oğul? Neyin var?

Don Juan – Sus, Quelina, sus, beni öldürüyorsun...

Berta – Fakat benim yanımdasın Juan, benim yanımda, Berta'cığının yanında...

Don Juan – Nerdeyim, bilmiyorum...

Berta – Fakat ne oldu sana, yavrucuğum?

Don Juan – Böyle konuşma, benimle böyle konuşma...

Berta kocasını eriten azabı tamamen anlamıştı. Şimdi onu sırf kendisi için elde etmeye, onu kurtarmaya ahdetti. Bu iş ona çocuğunu bırakmaya, gözden çıkarmaya mal olsa bile! Kocasını seviyordu! Kocasını!

Beri yanda kocası, Don Juan, kendisini gitgide daha çok koca, babadan ziyade bir koca olarak hissediyordu. Hissediyordu ki Rachel için sadece bir alet, bir vasıta olmuştur. Bir vasıta... Neyin vasıtası? Rachel'deki, anneliğe karşı olan vahşi açlığı gidermenin vasıtası mı? Yoksa daha çok, acayip bir intikam, bir başka âleme ait bir kısasa kısas susuzluğu muydu bu? Rachel'in bilinmeyen bir dille Quelina'sına evlatlığına değil evladına, kendi öz çocuğuna, yani dulun çocuğuna söylediği o garip ninniler; belki tatlı bir öç almanın, bizi uyutan bir zehir gibi hoş ve gevşetici bir telafinin dilini konuşuyorlardı. Ya şimdi Rachel'in Don Juan'a karşı tavrı! Rachel artık eskisi gibi Don Juan'ın yanında olmasını istemiyordu.

Don Juan'a gelişleri, Don Juan'la karşılaşmaları, eski buluşmalardan farklı değildi gerçi; ama bunlar şimdi gitgide daha üzüntülü, daha ıstıraplı bir hal alıyordu.

Rachel bir gün Don Juan'a şöyle dedi:

Rachel – Sen artık daha çok karının, Berta'nın olmalısın; kendini ona vermelisin. Ona bir evlat bağışlamalısın, bunu hak etti. Çünkü beriki, Quelina, benimdir, benim, benim. Bilirsin ki ben onu kendime borçluyum, bizzat kendime. Berta'yı, Berta'mızı, Kitab-ı Mukaddes'te yazılı olduğu gibi dizlerimde, kucağımda doğurtuyordum az daha. İşte böyle, hadi git, kendini Berta'ya vakfet, yavrucuğum!

Don Juan – Beni öldürüyorsun Rachel!

Rachel – Bak Juan, bu kaçıncı oluyor, hep bu teraneyi tekrarlıyorsun. Eminim ki aynı şeyi karına da söyledin. Eğer sen kendini öldürmek istiyorsan var git, öldür; ama lütfen bundan biz sorumlu olmayalım. Fakat bence sen yaşamalısın, çünkü Berta'nın sana çok ihtiyacı var, burda, bu dünyada...

Ve Juan olanca kuvvetini toplayıp kendini Rachel'in güçlü kollarından kurtarmaya çalışırken beriki, onu daha sıkı kavrıyor, şöyle diyordu:

Rachel – Evet, farkındayım... Varsın bizi bir arada görsün, ne çıkar?

O anda Berta odaya girdi.

Rachel – Seni gördüm Berta. (Seni kelimesini vurgulu söylemişti.) Geldiğini gördüm.

Ve elini bir boyunduruk gibi Don Juan'ın ensesine koydu, biraz geri çekildi, sonra devam etti:

Rachel – Sen ise... Ben seni kocana, onu da sana kazandırmak istedim. Kocana diyordum ki Berta'nın ol, tamamen onun ol. Onu sana bırakıyorum, çünkü o beni anne yaptı, şimdi aynı şekilde seni anne yapması lazım. Ona hiç çekinmeden, açıkça oğlum diyebilirsin. Böyle diyoruz diye zannettiği gibi onu öldürecek değiliz ya! Hazreti Süleyman'a başvuran, ikisi de ondan aynı çocuğun kendisine teslim edilmesini isteyen iki ananın hikâyesini bilirsin. İşte çocuk, öteden beri bildiğimiz Don

Juan! Ben onu iki parça etmemiz, yani kendisinin dediği gibi öldürmemiz fikrinde değilim. Don Juan'ı olduğu gibi sen al.

Berta – Yani bu demektir ki sen...

Rachel – Burada hakiki anne benim. Ben.

Berta çılgına döndü, ses çıkarmayan kocasını kolundan kavradı, kocasının ensesinden Rachel'in boyunduruğunu indirdi, Rachel'in önüne dikildi ve bağırdı:

Berta – Hayır, asla! Benim anne, ben, ben... Çocuğum da olduğu gibi benimdir, ona senden çok ben sahip olmak istiyorum. Sen istersen al Juan'ı, öldür! Ama bana kızımı ver, kızımı bana geri ver!

Rachel – Hangi kızını?

Berta – A... a... a...

İsim, Berta'nın dudaklarını yakıyordu.

Rachel – Quelina'm! Öz varlığım, kendi benliğimdir o benim... Kendine benzetesin, bir ikinci Berta Lapeira, sizinkilerden biri yapasın diye mi Quelina'mı, kendimi, Rachel'i sana teslim edeceğim? Kendiniz gibi, siz namuslu karıkoca gibi birisi yapasınız diye mi? Ah, vaktiyle ben de bir zevceydim, zevce, ben de pekâlâ bilirim ki...

Berta – Şurdaki şu adamın benimle, benim onunla başardığımız şeyi ne kocan ne de daha sonra Juan seninle yapamamışlarsa bundan ben mi suçluyum?

Rachel – Peki, ya sen Juan, yavrucuğum, kendini iki parça ettirmek mi istersin, yoksa yalnız karının mı olmak?

Juan ikisini de orda bırakıp kaçtı.

11

Juan iki kadını da bırakıp kaçtı, hatta daha da fazlasını yaptı. Bu iş nasıl olmuştu? Sadece otomobile atlayıp dağlara bir gezintiye gittiği, onu ölüm halinde eve getirdikleri, bir daha da kendine gelemeden ruhunu teslim ettiği öğrenildi. Ne şoför ne de kendisine yol arkadaşlığı eden bir dostu bu işin nasıl olduğunu izah edemiyorlardı. Bir tepeyi döndükleri sırada Juan'ın arabadan birdenbire kayıp gittiğini görmüşlerdi –düşmüş müydü, yoksa kendini dışarı mı atmıştı; bilemiyorlardı.– Hâsılı, bir bayırdan aşağı yuvarlandığını, aşağı inip de kaldırdıkları zaman paramparça olduğunu görmüşlerdi, o kadar. Kafatası parçalanmış, tekmil vücudu şekilsiz bir yığın haline gelmişti.

Juan'ın sapsarı, hareketsiz, kaskatı uzanmış cesedi önünde titreyerek karşı karşıya geldikleri vakit Rachel'le Berta'nın birbirlerine nasıl baktıklarını görmeliydi.

Berta – Şimdi çocuğun, kızımın ne olacağı meselesi var, ama belli bir şey ki...

Rachel – Belli mi? Peki, ne ile yaşayacak? Ona kim, hangi para ile bakacak? Onu kim büyütecek? Ne şekilde? Sen mi? Ya sen ne ile geçineceksin? Annen baban ne ile geçinecekler?

Berta – Juan'ın serveti?

Rachel – Juan miras bırakmıyor. Burda gördüklerinin hepsi benim malımdır! Şayet bilmiyorsan öğren işte!

Berta – Hırsız! Hırsız! Hırsız!

Rachel – Boş laf bunlar; burda kimin kimden ne çaldığını bilmiyorsun sen. Belki de sensin hırsız... Siz hırsızsınız, siz ve sizin soyunuz... İstemiyorum benim Quelina'mı da kendiniz gibi bir hırsız yapmanızı... Sen şimdi git de annenle babanla güzelce düşün bu işi. Düşünün,

bir dilenci hayatı mı yaşamak istersiniz, yoksa hırsızla birlikte rahatça bir ömür sürmek mi?

Berta – Rahatça mı?

Rachel – Ele güne karşı hiç değilse. Rahatça...

Berta durumu anasıyla babasıyla, Lapeira'larla uzun uzun, inceden inceye görüştü. Her üçü çok tanınmış, itibarda bir avukatla beraber Don Juan'ın vasiyetnamesini tetkik ettilerse de umduklarını bulamadılar. Don Juan'ın bütün servetinin Rachel'e geçmiş olduğu anlaşıldı. Böylece, sonunda, yapılan teklife boyun eğdiler. Rachel onların geçimini temin edecek, buna karşılık Lapeira'lar çocuğu Rachel'e bırakacaklardı.

Berta'nın bir ikinci defa anne olmak ihtimali, biricik tesellilerini teşkil ediyor; Rachel'in, Juan'ın, babasının ölümünden sonra doğacak oğul veya kızına küçük bir servet ayırması ümidine bel bağlıyorlardı. Fakat bu bahtsız yavru nasıl büyüyecek, onu kim yetiştirecekti?

Rachel – Eğer yeniden evlenecek olursan Berta, çeyizini sana ben veririm; düşün bu işi. Dul kalmak, iyi değil.

LUMBRÍA MARKİSİ

Lumbria markizinin malikânesi veya gamlı, kasvetli Lumbria şehrinin verdiği isimle "konak"; dilsiz, esrarlı hatıralar dolabını andırıyordu. İçinde oturanlar olduğu halde, sokağa bakan pencere ve balkonları hep kapalı dururdu. Çok eski Lumbria soyunun armasını taşıyan cephe; güneye barok tarzında muazzam katedralin yükseldiği bir meydana bakıyordu. Ama, bina hemen hemen bütün gün, güneşin kızgın ışıklarıyla yıkandığı ve Lorenzo'da sisli günler pek olmadığı için, tekmil kapı ve pencereler kapalı bulunurdu; ve sonra Lumbria Markizi Don Rodrigo Suárez de Tejada cenapları, gün ışığı ve temiz hava karşısında gerçek bir dehşet hissediyordu. "Sokağın tozu ve güneşin ışığı," derdi, "sadece mobilyaları sararttır, odayı harap eder, üstelik sinekler..." Az önce belki hırpani bir dilenciye, hatta belki bir cüzamlıya konmuş sineklerden, markinin ödü kopuyordu. O türlü türlü ve ayaktakımı hastalıkları, markiyi titretiyordu. Lorenza şehri ve civarı halkı, öyle pisti ki! Konak arkada, ırmağa hâkim, kocaman, sarp bir yamaca bakıyordu. Bu yüzde bir sarmaşık örtüsü, konağın muazzam duvarlarını kaplıyor ve sarmaşıklar, fareler ve diğer küçük kemirici hayvanlar için bir barınak olsa da, bir soy geleneği teşkil etmelerinden ötürü marki, bu sarmaşıklara dokun-

muyordu. Ve ne güneşin ne sineklerin girebildiği bu loş konakta marki, balkona çıkar; dar yatağında gürleyerek akan ve azgın azgın köpürüp yamacın kayaları arasından kendine bir yol açmaya savaşan ırmağın şırıltılarını tatlı tatlı dinler, okumakla vakit geçirirdi.

Lumbria markizi cenapları; konakta, büyüğünün ismi Carolina, küçüğünün adı Luisa olan iki kızıyla ve eğer uyumuyorsa daima bir şeyden, hele en başta gürültüden şikâyet eden uyuşuk ve donuk ruhlu ikinci karısı Donya Vicenta ile birlikte oturuyordu. Marki nasıl güneşten korkuyorsa, karısı da gürültüden öyle korkardı; ve marki, yaz ikindilerinde sarmaşıklarla örtülü loş balkonunda, ırmağın yüz yıllık şarkısını dinleyerek okumasına dalarken karısı, ötede salonda kalır; eski, atlas kaplı, hiçbir güneş ışığının değmediği bir koltukta Katedral Meydanı'nın sessizliğiyle okşanarak istirahat ederdi.

Lumbria markizinin erkek evladı olmamıştı ve hayatının en ıstıraplı noktası da buydu işte. Karısı ölür ölmez, ikinci defa, bu sefer, şimdiki karısı Donya Vicenta ile, sırf bu yüzden evlenmişti zaten; ama Donya Vicenta kısır çıkmıştı. Markinin ömrü kayaların dibindeki ırmağın şırıltısı gibi, kilisede rahiplerin ibadeti gibi monoton ve harcıâlem, nasıl alışıldıysa öyle, biteviye geçiyordu. Kimi zaman şöylece uğrayıverdiği emlak ve arazisini idare ediyor ve akşamları ailenin dostu ve danışmanı olan bir günah çıkarıcıyla, kilise iradıyla geçinen bir başka zatla ve bir emlak müfettişiyle bir parti *préférence*[1] oynuyordu. Hepsi, üstünde İsa'nın kutsal kalbinin resmini ve bildiğimiz, "Ben İspanya'da hüküm süreceğim ve her yerden ziyade orada tebcil edileceğim"[2] ibaresini taşıyan bir tabelanın bulun-

1. Üç kişiyle oynanan bir kart oyunu. (Y.N.)
2. Tebcil etmek: Yüceltmek. (Y.N.)

duğu büyük kapıdan geçerek belli saatte gözüküyorlardı. Küçük bir masa, kışın hep hazır bir mangalı bulunan açılır kapanır bir masa dolayına oturuyorlardı. Saat onu çalınca kurulu bir saat intizamıyla kalkıyorlar ve oyun daha bitmemiş olsa bile, ertesi gün yine buluşmak üzere misafirler evlerine gidiyorlardı. Bütün bunlar olurken markiz uyuklar, markinin kızları elişi işlerler ve imanlarını kuvvetlendirecek yahut gizli gizli ele geçirdikleri başka kitaplar okurlar ve çekişip dururlardı.

Daima kapalı salondan, güneşe, sineklere hatta, sarmaşık kaplı duvarlara geçen tiksinti ve bıkkınlıktan kurtulmak ister gibi, Carolina ve Luisa, birbirleriyle hep kavga halinde bulunurlardı. Büyüğü, Carolina; babası gibi güneşten nefret ediyor, sert davranıyor ve konağın geleneklerine titizlikle göz kulak oluyordu. Küçüğü Luisa ise şarkı söylemekten hoşlanır, pencereye dayanır, balkonlardan eğilir ve özel bir sevgiyle balkonlara çiçek saksıları dizerdi: Markinin fikrince adi insanlara mahsus bir meşguliyetti bu. Binde bir uğradıkları, konağın küçük bahçesini göstererek, "Bahçe ne güne duruyor?" derdi. Ama Luisa, Katedral Meydanı'na yakın bir sokağa bakan yatak odasının balkonuna saksılar sıralamaktan, onlara bakmaktan ve bu arada parmaklığa dayanıp aşağıda geçen olayları seyretmekten ayrı bir zevk duyuyordu. "Ne fena tabiat, bizi ilgilendirmeyen şeyleri merak etmek," derdi babası, ve ablası Carolina bilhassa ilave ederdi: "Hayır, bilakis, havadis avına çıkmak." Onun da bu laflarını Luisa'yı küplere bindiriyordu.

Ve balkondan sarkmak ve çiçekleri sulamak, boşuna olmadı. Lorenza şehrinin en kibar ve en eski ailelerinden birine, eski bir soya mensup Tristán Ibáñez del Gamonal, kuvvetli bir temayülle Lumbria markizinin küçük kızına gönlünü kaptırdığını hissetti. Kızın, yatak odasındaki balkonun çiçekleri gerisinden, menekşe gözleriyle ve ya-

kut ağzıyla kendisine gülümsediğini gördü. Ve derken günün birinde Tristán, sokaktan geçtiği sırada, sulanan çiçeklerden taşmış bir parça su, gencin üzerine döküldü. Ve Luisa, "Ah, affedersiniz, Tristán," diye seslendiği zaman beriki, büyülü bir sarayda hapsedilmiş ve kendisini imdada çağıran bir prensesin acıklı sesini duyuyorum sandı.

"Bu kabil şeyler ciddi görüşülür ve mutlak halledilir," dedi babası, "çocukluklara tahammül edemem."

"Fakat bu da ne demek baba!" dedi Luisa.

"Carolina sana söyler."

Luisa ablasına baktı ve ablası izah etti.

"Bana öyle geliyor ki kardeşim, biz, Lumbria markizinin kızları, kendimizi seyre çıkarmaktan; delikanlılarla balkondan doğru işvebazlık etmekten, işçi kadınları gibi kendimizle flört ettirmekten başka şeyler yapmalıyız. Çiçeklerin hikmeti buydu demek."

Babaları, "Delikanlı bize buyursun," kararını verdi. "Şahsen onda bulduğum bir kusur yok. Mesele niçin memnunluk verecek bir şekilde neticelenmesin? Bu hususta fikrin nedir Carolina?"

"Buna benim de bir diyeceğim yok," dedi Carolina.

Ve Tristán'a, markinin konağını ziyaretle, kendisini Luisa'nın talibi olarak takdim etmesi imkânı hazırlandı. Evin hanımını, olup bitenlerden ancak neden sonra haberdar ettiler.

Préférence partileri seyrinde devam ederken markiz, salonun bir köşesinde uyukluyor; Carolina ile Luisa, onun yanı başında oturmuş tentene işliyorlar, örgü örüyorlar ve Tristán'la hafiften fısıldaşıyorlardı; Tristán'ın Luisa ile hiç yalnız kalmamasına inceden inceye önem veriliyordu: Ablası, hep yanlarında bulunmalıydı. Bu noktada babaları, sıkıcı bir uyanıklık gösteriyordu. Evet, hatta Carolina'nın, enîştesini yalnız başına kabul etmesi-

ne müsaade ettiği halde – çünkü Carolina, konağın âdet ve geleneklerine onu daha iyi alıştırabilirdi.

* * *

Tristán, küçük kızın nişanlısı sıfatıyla konağa alındıktan az sonra, konaktaki sır yüzünden tedirgin, *préférence* partisi oyuncuları, konağın hizmetçileri, hatta halk; hiyeratik ailedeki manevi havanın fark edilir derecede ağırlaşıp karardığını gördüler. Markinin sessizliği daha da çoğaldı, markiz gürültüden her zamankinden ziyade şikâyet eder oldu, çünkü iki kız kardeş arasındaki gerginlik ve geçimsizlikler, şiddet ve amansızlıktan yana artmakla beraber gürültülü boşalmalar, evvelkine nispet binde bir patlak veriyordu. Koridorda karşılaştılar mı biri ötekinin kolunu çimdikliyor yahut incitici laflar söyleşiyorlardı; ama hepsi fısıltı halinde. Her sesli feryat ve şikâyet, baskı altına girmişti. Yalnız bir seferinde ihtiyar oda hizmetçisi Mariana, Luisa'nın bağırdığını işitti: "Varsın, bütün şehir duysun, evet bütün şehir duysun. Katedral Meydanı'na bakan balkona çıkıp bunu dünyaya haykıracağım." Mariana, markinin sesinin "sus" diye inlemesine kulak verdi ve sonra bu odalarda hiç işitilmedik şekilde öyle bir söz söylendi ki Mariana, durup dinlediği kapının önünden, korkup kaçtı.

Bundan birkaç gün sonra marki, büyük kızı Carolina ile birlikte Lorenza'dan ayrıldı. İkisinin de yok olduğu günlerde Tristán, konakta gözükmedi. Sonra marki, tek başına geri döndüğü vakit, *préférence* arkadaşlarına izahat vermeye kendini mecbur hissetti. Sırdaşına dikkatle bakarak, "Zavallı kız, kendini iyi bulmuyor," dedi. "Midesi bulanıyor. Ne olacak, sinir. Kardeşiyle arasındaki şu bitmez tükenmez çekişme ve anlaşmazlıkların neticesi olmalı, kardeşi onun için deli olur halbuki. Bu yüzden

bir parça düzelsin diye onu buradan uzaklaştırdım." Bunun üzerine kimse ağzını açmadı.

Bundan birkaç gün sonra tam bir sessizlik içinde ve en dar bir aile çemberinde Lumbria markizi cenaplarının küçük kızıyla Tristán Ibáñez del Gamonal'in düğünleri yapıldı. Dışardan davetli olarak yalnız annesiyle *préférence* partisine gelen erkekler çağrılmıştı.

Tristán, bundan böyle kaynatası yanında oturuyordu ve konaktaki hava, şimdi daha bulanık ve yeisli bir hal almıştı. Yeni evli kızın yatak odası balkonundaki çiçekler, artık bakan eden kalmadığı için solmaya başladılar. Markiz evvelkinden daha çok uyukluyordu ve konağın efendisi sımsıkı kapalı duran ve içine hâlâ hiçbir gün ışığının girmediği salonda sessiz ve başı eğik, bir hayalet gibi geziniyordu. Marki, hayatının azar azar sızıp aktığını duyuyor ve hayata hırsla sarılıyordu. *Préférence* partilerini tamamıyla bıraktı ve bu, şayet eski hayatına yaşamak denirse, dünyadan el etek çekmek demek oldu. Sırdaşına, "Manevi kuvvetlerim, artık iskambil oyununa kâfi gelmiyor," diyordu. "Ben hep dalgınım ve oyun şimdi beni ilgilendirmiyor. Yapacak tek şeyim kaldı: efendice ölüme hazırlanmak."

Günün birinde bir inme ile uyandı. Bir şeyi güçbela hatırlayabiliyordu. Ama tekrar iyileşince hayata büsbütün hırslı ve ümitsiz sarıldığını zannetti.

"Hayır, hayır, meselenin nasıl çözüleceğini görmeden ölemem." Ve yemeğini yatağına getiren kızına, korkarak sordu: "Ne haber, uzun sürecek mi?"

"Hayır, baba, uzun sürmez."

"Küçük markiyi görmeden ölemem. Mutlak oğlan olmalı! Oğlan! Buraya bir erkek lazım, Suárez de Tejada olmazsa bari bir Rodrigo ve bir Lumbria markizi olsun."

"Bu, benim elimde değil, baba."

"Bir bu eksikti, kızım," –ve bunu söylerken sesi titri-

yordu– "bu düşüncesiz adamı evimize aldıktan sonra bize bir marki bahşetmemesi eksikti. Elinden gelir ve..."

Zavallı Luisa ağlıyordu. Ve Tristán bir suçlu, aynı zamanda bir uşak rolü oynar gibiydi.

Kızının doğurmak üzere olduğunu haber alınca biçare markinin heyecanı, en yüksek dereceyi buldu. Yaklaşan olayı düşünürken, bütün varlığını ateşli bir telaştır kaplıyordu.

"Bakım ve gözetmeye anadan ziyade marki muhtaç," fikrini öne sürdü doktor.

Marki, damadına, "Luisa doğurursa," diyordu, "oğlan olursa, bir marki olursa hemen bana getir, göreyim de rahat rahat öleyim. Sen kendin getir."

Sonra marki, malum çığlığı duyduğu zaman yatağa uzandı ve sakin bir merak ve bekleyiş içinde gözlerini kapıya dikti. Çok geçmeden Tristán, bitkin içeri girdi. İtinayla kundağa sarılmış çocuğu kollarında taşıyordu.

İhtiyar, "Marki mi?" diye seslendi...

"Evet."

Ve marki, biraz doğruldu ve yavruyu iyice görebilmek için vücudunu bir parça öne eğdi, titrek ve anlaşılmaz sözler kekeleyerek çocuğa bir öpücük – ölüm öpücüğü kondurdu ve damadına bir kere bile bakmaya tenezzül etmeden ağır ağır yastıklara yıkıldı. Kendisini terk eden şuuruna bir daha kavuşamadan birkaç gün sonra öldü.

Konağın önyüzündeki armayı kara bir yas tülüyle örttüler. Ama tülün koyu siyahlığı, rengini çabuk atmaya başladı; çünkü güneş, yakıcı ışıklarıyla onu bütün gün kavuruyordu. Ve yeni doğan çocuğun bile bir sevinç ışığı sokamadığı bu evin üstüne bir yas bulutu alçalıyor gibiydi.

Doğum, anne olan zavallı Luisa'yı çok sarsmıştı. İlkin çocuğa kendisi meme vermeyi düşündü ama hemen vazgeçmek zorunda kaldı. "Ah, bu esirlik," diye sızlanı-

yor, kocasına, boyuna, "şimdi bu markiyi büyütmeli, Tristán," diyordu.

Tristán, anlaşılabilir bir üzüntüye kapılmıştı ve müthiş ihtiyarladığını duyuyordu. "Bu evin sadece bir eşyasıyım sanki, adeta bir mobilyası," diyordu içinden. Ve sokaktan, Luisa'nın yatak odasına ait ve artık hiçbir çiçek saksısının süslemediği balkona bakıyordu.

Bir gün karısına, "Balkona yine çiçek koysak," demeye kalktı. "Burada markiden başka çiçek olmaz," cevabını aldı.

Zavallı adam, oğlundan ancak marki kelimesiyle bahsedilmesine çok üzülüyordu. Evden kaçıyor, sık sık katedrale sığınıyordu. Yahut nereye gideceğini bilmeden sokağa çıkıyordu. Ve karısının, nereye gittiğini sormayı bir kere olsun aklına getirmeyişi, ona en fazla azap veren şey oluyordu. Luisa, ölüme mahkûm olduğu ve hayatının damla damla aktığı hissi içindeydi.

"İncecik bir su şeridi gibi ömrüm akıyor," diyordu, "kanımın hafiflediğini duyuyorum, hep beynim uğulduyor; eğer hâlâ yaşıyorsam, azar azar eriyorum da ondan. Bundan acı çekiyor ve buna esef ediyorsam, sırf onun için, küçük için... Bu güneşsiz evde yaşamak ne de üzüntülü. Tristán, bana güneş, hürriyet ve sevinç getireceksin, diye düşünmüştüm, ama hayır, bana küçük markiden başka bir şey bahşetmedin. Gel, ver onu bana."

Ve çocuğu öpücüklere boğuyor, uzun uzun, ateşli ateşli öpüyor ve bu sırada bütün vücudu titriyordu. Ve birbirleriyle konuşuyorlardı, ama karıkoca arasına buzdan bir sükût duvarı inmişti. Kalplerini ve ruhlarını en ziyade kıvrandıran ve işkenceye sokan şeyden bahsetmiyorlardı hiç.

Luisa son saatinin çalmak üzere olduğunu hissedince buz gibi elini çocuğun, küçük Rodrigo'nun alnına koydu ve çocuğun babasına, "Markiye iyi bak. Kendini

marki için feda et. Kardeşime de söyle onu affediyorum," dedi.

Tristán, "Ya beni?" diye inledi.

"Seni mi? Seni affetmeye lüzum görmüyorum!" Kelimeler, korkunç bir idam hükmü gibi, zavallı Tristán'ın üzerine çöktü. Konuşmalarından az sonra Tristán'ın karısı öldü.

* * *

Karısından genç yaşında dul kalmış, oğlu markiye ait önemli bir servetin sahibi ve güneş ışığının hiç girmediği bu kasvetli evin bir mahpusu Tristán ancak birkaç sene öncesine gittiği halde, kendisine sonsuz uzaklarda bulunduğu hissini veren hatıraların takibine uğradı. Ölü saatlerini, konağın arka tarafındaki balkonda, sarmaşıklığa dalarak, kendini ırmağın şırıltısına bırakarak geçiriyordu. Çok geçmeden tekrar *préférence* gecelerini açtı; söylendiğine göre ölen markinin evrakına bakmak ve bıraktığı vasiyetnameyi gözden geçirmek için aile sırdaşıyla birlikte uzun zaman bir odaya kapanıp kalıyordu.

Derken günün birinde bütün Lorenza şehrinin hararetle konuştuğu hadise; Tristán'ın birkaç günlük bir kaybolmadan sonra ansızın baldızı ve artık yeni karısıyla birlikte konağa dönüşü oldu. Baldızı için rahibe oldu dememişler miydi? O halde bu dört yılı nerede ve nasıl geçirmişti?

Carolina pek küstahlaşmıştı şimdi. Bakışlarında çok vakit anlaşılmadık bir mana parlıyordu, meydan okuyan bir şey vardı. Gelir gelmez ilk önce armanın üstündeki siyah tülü kaldırttı.

"Güneş görsün," diye bağırıyordu, "güneş görsün. Sineklerin gelip üstüne konması için bal sıvatmayı pek isterim."

Çok geçmeden sarmaşıkları da söktürdü.

Tristán, "Ama Carolina," diye yalvarıyordu, "bu eski şeylere dokunma."

Çocuk, küçük marki, yeni annesinin şahsındaki düşmanı hemen hissetti. Babasının bütün ricalarına rağmen ona "anne" demeye bir türlü karar veremiyordu. Hep "teyze" diyordu, Carolina, "Teyzesi olduğumu ona kim söyledi?" diye soruyordu. "Acaba Mariana mı?"

Tristán, "Bilmiyorum, hanım bilmiyorum," cevabını veriyordu. "Burada, bu evde, bilinmez nasıl, her şey aşikârdır."

"Her şey mi?"

"Evet, her şey. Bu ev, bütün sırları açığa vurur."

"Eh, öyleyse susalım."

Konağın içindeki hayat, muazzam ve doymuş bir gerginlikle doluydu. Carolina'nın Tristán'ı alıkoyduğu odadan karıkoca, binde bir dışarı çıkıyorlardı. Bu aralık küçük marki, hizmetçilerin ve okuyup yazmanın temellerini öğretmek üzere her gün eve gelen ve çocuğa dinî bir terbiye vermeye gayret eden bir öğretmenin eline bırakıldı.

Ve yine *préférence* akşamları başladı; Carolina kocasının yanına oturuyor, oyununa yakından gözcü oluyor ve onu idare ediyordu. Ve oradakiler, elini kocasının eli üstüne koymak için onun, nasıl daima bir fırsat kolladığını ve nasıl boyuna kocasının koluna dayandığını görüyorlardı. Doğurmasına az kala Carolina ona, "Tristán," dedi, "vakit geldi." Artık yalnız erkeğiyle beraber dışarı çıkıyor, meydan okuyan bir bakışla sokaklarda gezinirken kocası, onu koltuğundan tutuyordu.

* * *

Carolina'nın doğurması gayet azaplı oldu. Olaya karşı isyan eder gibiydi. Çocuk doğunca görmek isteme-

di. Bir kız, biçare, cılız bir mahluk olduğunu söyledikleri vakit, gayet hissiz, "Evet, bu bizim, cezamız," dedi sade. Zavallı mahluk, çok geçmeden ağır hastalanıp da ölüm döşeğine düşünce annesi, "Evet, evet, yaşayacağına!" dedi.

Bundan birkaç sene sonra Carolina, yeğeni küçük markiye, "Pek yalnızsın," dedi. "Sana bir arkadaş lazım, seni çalıştıracak birisi lazım. Bunun için babanla ben eve bir yeğen, anasız babasız bir çocuk, bir yetim getirmeye karar verdik."

Bu sırada artık on yaşında bulunan ve olgunluğunu erken idrak etmiş melankolik ve mariz bir çocuk olan marki, düşüncelere daldı.

Sonra öteki, o rahatını kaçıran yetim, sahneye çıkınca küçük marki, derhal müdafaaya geçti ve bütün Lorenza şehri, uzun zaman bu olağanüstü olaydan başka bir şeyin lafını etmedi. Herkes, dünyaya erkek evlat getiremeyen Carolina'nın öbür çocuğu, kardeşinin çocuğunu ezmek ve üzmek için bir evlatlık aldığı kanatini besliyordu.

İki çocuk, ilk andan itibaren birbirlerini düşman bildiler, çünkü biri, sesini biraz yükseltti mi öbürü, ondan aşağı kalmıyordu. Pedrito, Rodriguín'e, "Yoksa markiyim diye benden çok hükmün olacağını mı sanıyorsun?.. Daha canımı sıkarsan giderim, yalnız kalırsın," diyordu.

"Beni yalnız bırak, ben de bunu istiyorum zaten, kendi evine git."

Ama bu anda Carolina içeri giriyor ve ikisinin de susması, sessiz sessiz birbirlerine bakışmaları için, "Çocuklar!" demesi kâfi geliyordu.

Bir gün Pedrito, Tristán'a, "Dayı," dedi (ona hep dayı diyordu), "buradan gitmek istiyorum, teyzelerime gideceğim, Rodriguín'e artık tahammül edemiyorum. Bana hep, uşağı olmam için burada bulunduğumu duyurmak istiyor."

"Sabret, Pedrin, sabret, bak, ben de sabırlı olmalıyım değil mi?" Ve çocuğun başını ellerine aldı, dudaklarına götürdü ve ağladı, içinden uzun uzun ve sessiz sessiz ağladı.

Çocuk, bu yaşların merhamet yaşları olduğunu galiba hissetti ve o da küçük markinin zavallı babasına, biçare adama derin bir acıma duydu.

Ağlamayan biri varsa Carolina'dır.

* * *

Ve günün birinde karıkoca, birbirlerine yaslanmış birbirlerine sarılmış, sedirde oturdukları ve odanın loş boşluğuna daldıkları bir sırada, dışarıda bir kavgadan çıkmışa benzeyen bir gürültü duydular. Derken iki çocuk, heyecan ve kan ter içinde odaya girdiler. Pedrito, "Gidiyorum, gidiyorum," diye bağırıyordu.

"Git, git, gelme bir daha evime," diyordu Rodriguín.

Carolina, Pedrito'nun kanayan burnunu görünce dişi bir arslan gibi yerinden fırladı ve, "Oğlum oğlum!" diye haykırarak ona doğru koştu. Sonra küçük markiye döndü ve yüzüne tükürür gibi, "Kardeş katili!" diye bağırdı.

Olanca kuvvetiyle gözlerini açarak küçük marki, "Kardeş katili mi? O benim kardeşim mi?" diye sordu.

Carolina bir an durakladı, sonra eliyle kalbini tuttu ve kısık bir sesle, "Benim oğlum," dedi.

Kocası, "Carolina," diye inledi.

"Öyle ya," diye küçük marki devam etti, "oğlun olduğunu sezmiştim. Zaten herkes de bunu söylüyor. Bilmediğimiz şey babasının kim olduğu, hem acaba babası var mı?" Bu sözleri duyunca Carolina doğruldu, gözleri alev saçıyor, dudakları titriyordu. Oğlu Pedrito'yu kolundan tuttu, kendine çekti, dizleri arasına aldı, hızla bağrına bastı, kocasına sert sert baktı ve haykırdı:

"Babası mı? Markinin babası olan sen, söyle, Luisa'

nın oğluna, kardeşimin oğluna, Lumbria markizi Don Rodrigo Suárez de Tejada'nın torununa söyle; Pedrito' nun babasının kim olduğunu söyle. Söyle ona,-duyuyor musun, söyle ona, çünkü bunu ona sen söylemezsen ben söylerim. Ona söyle."

Tristán, gözlerinde yaşlar, yalvarırcasına, "Carolina," dedi.

"Ona söyle, asıl Lumbria markizinin kim olduğunu ona söyle."

"Bana söylemesine lüzum yok!" dedi çocuk.

"İyi öyleyse, işte budur marki, sen değil bu; senden evvel doğan, hakiki vâris olan, benim doğurduğum ve senin babanın, evet senin babanın dölü bu çocuk, kendi çocuğum... Armaya gelince, armayı indirteceğim, marki olarak kendi oğlumu kabul ettireceğim."

Sonra hizmetçilere seslendi ve yerinde oturup ikinci bir çocukluğun uyuşukluğunda yaşıyor gibi uyuklayan markizi de çağırdı ve hepsini karşısına toplayınca ikişer ikişer bütün balkon kapılarını açtırdı ve sonra yüksek bir sesle emin ve sakin konuştu:

"Marki budur, asıl Lumbria markizi, hakiki vâris. Benim oğlumdur, kız kardeşimle evlenmelerinden bir ay sonra Tristán'dan, şimdi saklanarak ağlayan Tristán'dan olan oğlum. Pederim Lumbria markizi cenapları, beni prensiplerine kurban etti; benim gibi belki kardeşimin de şerefi lekelendi."

"Carolina!" diye inliyordu kocası.

"Sus, çünkü bugün her şey açığa çıkmalıdır. Senin oğlun, sizin oğlunuz, oğlumuzun mavi kanını, hayır, kırmızı kanını[1] – oğlumuzun, kendi oğlumun kırmızı kanını çaldı."

1. Mavi kan asalet manasına gelir. Kırmızı kan tabiriyle de asaletsizlik, soysuzluk kastediliyor. (Ç.N.)

Odanın bir köşesinde bir koltuğa büzülü kalmış markiz, şikâyetli bir sesle, "Allah aşkına, bu ne gürültü!" dedi.

"Ve şimdi," hizmetçilere dönerek, Carolina devam etti, "şimdi gidin de burada olup bitenleri bütün şehre anlatın; bütün meydanlarda, avlularda, çeşme başlarında burada işittiklerinizi ilan edin. Bunu herkes bilsin, herkes armamızın üstündeki lekeyi öğrensin."

"Şehir biliyor zaten..." diye Mariana mırıldandı.

"Nasıl?" Carolina, bağırdı.

"Evet hanımcığım, elbette, herkes bundan bahsediyor..."

"Bilinen bir sırrı saklamak, hiç kimse için muamma olmayan bir muammayı gizlemek, zevahiri kurtarmak için mi böyle yaşadık, Tristán? Ne sefalet, ne büyük sefalet, işte olup olacağı. Çabuk açın bu balkonları, ışıklar, sokağın tozu ve sinekler içeri dolsun; yarın da armayı kaldırsınlar. Tekmil balkonlar çiçek saksılarıyla süslensin, büyük bir eğlenti tertip edelim de bütün şehir halkını, asıl halkı çağıralım. Ama durun – asıl günah öbür çocuğu senin oğlun kabul etmek olduğu halde, babamın sırdaşının günah çocuğu adını taktığı kendi oğlumun, senin oğlunun, yani bizim oğlumuzun Lumbria markizi tanınacağı günde olsun bu eğlenti."

Zavallı Rodriguín'i, salonun bir köşesinde yerden kaldırdılar. Sıtmadan sarsılmış gibi solgundu gayet ve babasıyla kardeşini görmek istemedi.

"Onu bir okutma yurduna koyalım," diye karar verdi Carolina.

Bütün Lorenza şehrinde yalnız, Carolina'nın planlarını gerçekleştirmesini mümkün kılan cidden erkekçe enerjisi konuşuluyordu. Carolina, her gün kocasının kolunda sokağa çıkıyor ve kocasını yanında bir esir gibi sürüklüyordu. Öbür tarafında, elinden tuttuğu, gençliğinin çocuğu gidiyordu. Konaktaki bütün balkon kapılarının

ardına kadar açık olmasına dikkat ediyordu ve güneş, koltukların atlasını solduruyor ve ışıkları, hatta duvarda asılı ecdat tablolarına düşüyordu. Her akşam, davetini reddetmeye cesaret gösteremeyen *préférence* partisi misafirlerinin ziyaretlerini kabul ediyor ve kocası Tristán'ın yanında oturarak onun kâğıtlarıyla oynuyordu. Ve misafirlerin yanında onu okşuyor, yavaşça yanağına vuruyor ve, "Ne biçare adamsın, Tristán!" diyordu. Ve ötekilere dönerek devam ediyordu: "Zavallı kocam, yalnız oynayamaz ki!" Ve onlar gidince kocasına, "Tristán," diyordu, "şu fena... günah çocuğu oydu asıl, Pedrin'imiz değil... ama ne yapalım, Pedrin'e bir marki terbiyesi vermeliyiz."

Carolina işi o kadar ileri götürdü ki kocası, Pedrin'i, evlenmeden önce yaptığı bu çocuğu hakiki oğlu olarak kabul etti ve Carolina, daha da ileri gitti, oğlu Pedrin'e marki unvanını verdirdi. Bütün bunlar olurken Rodriguin, öbür çocuk, bir okuma yurdunda acı ve hiddetten kendini yiyip bitiriyordu.

"En iyisi," diyordu Carolina, "rahiplik mesleğine girsin. Hiç bunu düşündün mü Tristán? Çünkü sen daha ziyade rahiplik için yaratılmışsın gibime geliyor adeta."

Kocası, yalvaran bir sesle, "Bunu da söylüyorsun, demek Carolina?" diye itiraza kalkıştı.

"Evet, elbet, söylüyorum, Tristán. Bu hadiseyi, babamın sırdaşının günahımız, marki pederimin armamızın lekesi dediği şeyi düşünüp de kahretmeye kalkma."

"Günahımız mı diyorsun?"

"Senin günahın değil, Tristán, senin günahın değil. Seni baştan çıkaran ben oldum, ben. O, ıtırlarıyla, saksılarının suyuyla şapkanı ıslatan o, seni bu eve getirdi; ama seni bendeden[1], ben oldum. Düşün hele, markinin anası

1. Bend eden: Bağlayan. (Y.N.)

ben olmak istedim; yalnız, ötekini hesaba katmamıştım. Ve öteki kuvvetliydi, benden daha kuvvetli. İstedim ki ona karşı kendini müdafaa edesin, ama yapamadın, ona karşı kendini koruyamadın..."

"Fakat Carolina..."

"Evet, evet, hadisenin nasıl cereyan ettiğini biliyorum; biliyorum: Etin çok zayıftı daima. Ve senin günahın kendini, onunla evlenmeye terk etmek oldu. Günahın buydu senin. Ne acılar çektim senin yüzünden! Ama biliyordum ki Luisa, kardeşim, senin ihanetini, senin rezaletini kaldıramayacaktır. Ve bekledim – oğlumu büyütürken sakin, bekledim. Çocukla benim aramda bu korkunç sır varken çocuğu büyütmek ne demektir, bilirsin. Evet, onu öç almak için büyüttüm. Ve onun, sana, babasına..."

"Lanet etmesi için."

"Hayır, lanet değil, acaba ben sana lanet mi ediyorum?"

"Başka ne yapıyorsun?"

"Sana acıyorum. Sen benim etimi, onunla beraber bende veraset hakkına sahip olmanın gururunu uyandırdın. Ve bir erkek, düpedüz, babamın aracılığı olmadan bana yaklaşamadığı için... çünkü ben, kardeşim gibi balkona dayanamaz ve gülümseyerek sokağa bakamazdım ki... Ve eve kaba saba köylü ve çiftçilerden, kalpleri bakımından keza köylü olan şu *préférence* partisi efendilerinden başka erkek gelmediği için... ve sen gelince sana duyurdum ki ben, kardeşim değil ben, dişiyim. Nasıl düştüğümüzü sana hatırlatayım mı?"

"Hayır, Carolina, Allah aşkına, hayır!"

"Evet, sana bunu hatırlatmamak, galiba daha iyi; çünkü sen düşmüş bir adamsın. Neden rahiplik için yaratılmış dediğimi anlıyor musun şimdi? Ama yok, sen beni, Don Pedro Ibáñez del Gamonal Suárez de Tejada'nın anası yapmak için yaratıldın. Bu çocuktan ben, bir adam

yaratacağım. Ve ben, taştan değil, bronzdan bir anma yaptıracağım. Taş olanı indirtip bronzdan bir başkasını koyduracağım. Üzerinde kırmızı bir leke olacak; kardeşinin üvey kardeşinin, senin ikinci oğlunun, zillet çocuğunun, günah çocuğunun akıttığı al kan gibi kırmızı bir leke, akıttığı kan gibi benim kendi kanım gibi, senin akıttığın kan gibi kırmızı. Üzülme," – ve bunu söylerken elini kocasının başına koydu – "kahırlanma, Tristán, kocacığım... Buraya bak, babamın tablosuna bak ve söyle, onu ölürken görmüştün sen; babam, ikinci torununu, markiyi görseydi, ne derdi acaba? Ve sana oğlumu, Luisa'nın oğlu yerine kendi oğlumu buraya getirttim. Ve bronz anmaya bir yakut koyduracağım; güneşte parıldayacak bir yakut. Bu evde taze kan, kızıl kan olmaz mı sanıyordunuz, yalnız mavi kan mı olur? Şimdi, Tristán, oğlumuz marki kızıl kanıyla uyusun, biz de yatalım, haydi."

Tristán, yüzyılların yükü altındaymış gibi başını önüne eğdi.

AŞKIN HÜCUMU

Bu kadar lafı edilen, şairlerin hemen biricik konusu olan aşk nedir acaba, diye düşünüyordu Anastasio. Çünkü o, âşıkların aşk dediklerine benzer bir şey hissetmemişti ömründe. Sadece bir kuruntu muydu aşk, yoksa zayıf kimselerin hayatlarındaki boşluğa veya kaçınılmaz can sıkıntısına karşı korunmak için kullandıkları itibari bir yalan mı? Anastasio'nun duygusuna göre hayattan daha boş, daha sıkıntılı, daha manasız, daha saçma bir şey olamazdı çünkü.

Zavallı Anastasio acınacak bir hayat sürüyordu; bomboş ve gayesiz bir hayat sürüyordu ve içinde zayıf bir ümit, zayıflığına rağmen bütün hayal kırıklıklarına meydan okuyan bir ümit taşımayıp da sonunda elbet bir gün aşkın kendisine geleceğinden emin olmasaydı şimdiye kadar yüz kere canına kıyardı şüphesiz. Ve Anastasio boyuna seyahate çıkıyor, aşkı aramaya yollara düşüyor, bir yol kavşağında ansızın aşkın hücumuna uğrayacağına inanıyordu adeta.

Mütevazı ama ona yetip de artan bir servetin sahibi olduğu için ne para ne şöhret, ne şeref hırsı taşıyor ne de mevki, ikbal peşinde koşuyordu. İnsanları, kuvvetlerinin geliştirilmesine sevk eden amillerden hiçbiri ona kendi enerjisini dağıtmaya değer görünmüyor; ne iklimde, sa-

natta ne de siyaset hayatında öldürücü can sıkıntılarına en ufak bir teselli buluyordu. Ve Anastasio, geçireceği son tecrübeyi, aşkı beklerken "Davud oğlu Vaiz'in Sözleri"ni okuyordu.

İsim yapmış erotik yazarların hepsini, seksüel aşk çözümleyicilerini incelemek gelmişti aklına; aşk romanı namına her ne varsa cümlesini okuduktan sonra henüz tam erkek olmamışlarla, bir bakıma artık erkek olmaktan çıkmışlar için yazılmış o pek biçare eserlere kadar indi; baldır bacak edebiyatının en azgın örneklerine kadar alçaldı. Tabii bütün bunlarda aşk adına bulduğu şey, hemen hemen bir hiçten ibaret kaldı.

Ve Anastasio'nun eti kanı günahta yüzde yüz bir erkekten başka türlü olduğu da sanılmasın hani! Başka erkekler nasılsa o da öyleydi işte; ama aşkı hissetmemişti, aradaki fark işte buydu sadece. Heyecanın temeli olan kadına ait hemen hiçbir hatıranın kalmadığı gelip geçici bir kan tazyikine aşk diyebilmek imkânsızdı doğrusu. Bu heyecandan korkunç bir intikam tanrısı, bir hayat teselisi, her şeye kadir bir gönül tanrıçası yaratmak Anastasio'ya bir cürümden farksız görünüyordu. Ona göre oburluğa bir kutsiyet vermekten ayrı bir şey değildi bu. Hazım hakkında bir şiir, küfür değil de nedir?

Hayır, zavallı Anastasio için şu dünyada aşk yoktu hâsılı. Anastasio, Tristán'la Isolde efsanesini okudu, bir daha okudu. Portekizli Camilo Castelo Branco'nun o korkunç romanı *A mulher fatal*[1] Anastasio'yu derin derin düşündürdü. "Ben de mi böyle olacağım?" diye düşündü. "Meşum kadın, aşkı hiç düşünmediğim bir anda peşinden mi sürükleyecek beni?" Ve Anastasio, bu kaderi aramaya seyahat üstüne seyahate çıktı.

1. Famfatal. (Y.N.)

"Bir gün gelecek ki," diyordu içinden. "Aşkı bulacağım diye beslediğim o cılız ümit de sönüp gidecek bir gün! Ya gençliğimi yahut hiç değilse olgunluk çağımı anlayıp tadamadan ihtiyarlık gelip çatarsa nice olur benim halim? Ya gün gelip de ne yaşadım ne de bundan sonra yaşayabileceğim demem gerekirse? Ben korkunç bir şanssızlığın mı kurbanıyım, yoksa bütün insanlar birlik olmuşlar da yalan mı söylüyorlar?" Ve Anastasio, kötümser oldu.

O güne kadar ne bir kadın onun gönlünde aşkı uyarmıştı ne de o bir kadının gönlünde bir aşk uyandırmış olduğunu biliyordu. Ona göre işin asıl korkunç tarafı, sevilmemiş olmaktan ziyade sevememiş olmaktı şüphesiz; aşk şairlerin terennüm ettikleri şeyse şayet! Peki, Anastasio, o güne kadar bir kadın kalbinde bir gizli sevda ateşi tutuşturmamış olduğunu nerden biliyordu? Güzel bir heykel de aşkı tahrik edebilirdi pekâlâ! Bir heykel olarak bakılırsa cidden güzeldi Anastasio. İçlerinde esrarlı bir ateş yanan o siyah gözleri, arzuyla dolu bir can sıkıntısının bezgin derinliklerinden bakıyor gibiydi. Acıklı bir susuzluk duyuyormuşçasına hafif aralıktı ağzı. Halinde tavrında korkunç kaderine karşı bir ürperiş vardı adeta.

Ve Anastasio ümitsiz, perişan boyuna seyahat ediyor, ordan oraya kaçıyordu. Tabiatın, sanatın harikalarına bir göz atıp geçiyor, sanki şöyle demek istiyordu: "Bütün bunlar neye yarar?"

Sonbaharda aydınlık, sessiz bir öğleüstü. Sararmış yapraklar ağaçlardan kopup ılık, hafif rüzgârda çayırlardaki çimenlerin arasına düşüyordu. Güneş yavaş yavaş kopup parçalanan bir bulut kümesi gerisine gizlenmişti. Anastasio, pencereden kayıp giden tepeleri seyrediyordu. Trenin bir öğlen yemeği yemeye yetecek kadar oyalandığı Aliseda'da vagondan indi; bavullar, valizlerle dolu istasyonun yemek salonuna gitti.

Dalgın dalgın oturdu, çorbayı bekledi. Başını kaldırıp da bakışlarını yolcu dizilerinde üstünkörü gezdirince bir kadın gördü; kadın o sırada büyücek, terütaze ağzına bir elma dilimi götürüyordu. İkisi de göz göze geldi ve sarardılar. Karşılıklı sarardıklarını görünce daha da sarardılar. Göğüsleri kalkıp kalkıp iniyordu. Anastasio, vücudunun ağırlaştığını duyuyor, uzuvlarını saran soğuk bir karıncalanmadan rahatsız oluyordu.

Kadın, başını sağ omzuna dayamıştı, bir baş dönmesine tutulmuş gibiydi adeta. Çevresinde olan şeyler içinde artık bir onu gören, yemek salonunda başka her ne varsa gözlerinden silinip gittiğini hisseden Anastasio ayağa kalktı, titreyerek ona yaklaştı; kurumuş, susuzluktan kavrulmuş, titrek bir sesle kadının kulağına fısıldadı:

"Neniz var? Rahatsız mısınız?"

"Bir şeyim yok, hayır, teşekkür ederim... Bir şey değil!"

"Müsaade buyurun!" Ve Anastasio, titreyen parmaklarıyla, nabzına bakmak için, genç kadının bileğini tuttu.

O anda birinden ötekine bir ateş seli boşandı sanki. Birbirlerinin sıcaklığını hissettiler. Yanakları alev gibi yanıyordu.

"Ateşiniz var..." diye kekeledi Anastasio ancak işitilebilir bir fısıltı halinde.

Bir başka dünyadan, maveradan geliyora benzeyen bir sesle, cevap verdi kadın: "Ateş bana senden geçti!"

Anastasio oturmak zorunda kaldı. Çılgınca çarpan kalbinin ağırlığı altında dizlerinde derman kalmamıştı.

Adeta otomatik bir sesle, "Yolculuğa devam edemezsiniz," dedi Anastasio.

"Evet, ben burda kalacağım!" cevabını verdi kadın.

"Biz burada kalacağız!" diye düzeltti Anastasio.

"Evet, biz... Ve ben sana anlatacağım! Her şeyi anlatacağım!" diye ilave etti kadın.

Valizlerini aldılar, bir arabaya bindiler, istasyona beş kilometre uzaktaki Aliseda'ya gittiler. Ve arabada karşı karşıya oturmuş, diz dize sıkışmış, bakışları iç içe geçmiş bir halde kadın, Anastasio'nun ellerini avuçlarına aldı ve ona kendi hikâyesini anlattı. Bu, Anastasio'nun kendi hikâyesiydi, tıpatıp aynı hikâye! Kadın da aşka seyahat ediyordu. Kadın da aşkı itibari bir yalan, hayatın sıkıntısını gidermek için bulunmuş bir çare olarak görüyordu.

Karşılıklı itiraflarda bulundular; birbirlerine içlerini döktükçe kalpleri o nispette sükûna kavuştu. İlk ânın acıklı perişanlığını kurtuluşa benzer bir büyük gönül rahatlığı takip etti. Birbirlerini çoktan beri, daha doğmadan önce tanıyorlardı sanki; ama bir taraftan da geçmiş günlere ait bütün hatıralar hafızalarından silinmişti; zamansız, ebedî bir "şimdi" içinde yaşıyor gibiydiler.

"Ah ben seni neden daha önce görmedim, Eleuteria!" dedi Anastasio.

"Niçin böyle söylüyorsun Anastasio?" diye cevap verdi Eleuteria. "Birbirimizi daha önce görmemiş olmamız, daha iyi!"

"Ya kaybettiğimiz zaman?"

"Birbirimizi aramakta harcadığımız, beklemekle, özlemekle geçirdiğimiz zaman, sence kaybolmuş bir zaman mı?"

"Ben seni bulmaktan yana bütün ümidimi kesmiştim artık..."

"Hayır! Ümidini sahiden kesmiş olsaydın intihar ederdin."

"Doğru!"

"Ben de aynı şeyi yapardım."

"Ama şimdi Eleuteria, bugünden itibaren..."

"Gelecekten bahsetme Anastasio, sana şimdi kâfi değil mi?"

İkisi de sustu. Sarıldıkları büyü içinde dipsiz derin-

liklerde akan suların garip şırıltısı işitiliyordu. Acıklı, durgun satıhta yüzen şey ne bir sevinçti ne de bir haz.

"Geleceği düşünmeyelim!" diye söze başladı kadın, yeniden. "Geçmişi de keza. İkisini de unutalım daha iyi. Birbirimizi bulduk, aşkı bulduk, bu yeter bize. Eee Anastasio, şairler hakkında düşüncen nedir şimdi?"

"Onlar yalancıymışlar Eleuteria, hepsi de yalancı. Fakat eskiden zannettiğim gibi değil, bir başka şekilde yalancı hepsi. Ne olursa olsun hepsi de yalancı! Aşk onların terennüm ettikleri şey değil..."

"Haklısın Anastasio! Aşkın terennüm edilemeyeceğini ben şimdi hissediyorum."

Tekrar bir sessizlik başladı, uzun süren bir sessizlik; el ele tutuşmuş, kaderlerindeki esrarı derinlerde arıyormuşçasına göz göze bakışarak bu sessizliği yaşadılar. Sonra titremeye başladılar.

"Titriyorsun Anastasio?"

"Ya sen, Eleuteria?"

"İkimiz de titriyoruz."

"Neden?"

"Saadetten."

"Evet, bu saadet korkunç bir şey; ben buna dayanabilecek miyim acaba?"

"Daha iyi ya! Bu demektir ki saadetimiz bizden daha kuvvetli."

Derme çatma bir otelin küflü bir odasına kapandılar. Ferdası günün tamamını, daha ertesi günün bir kısmını bu odada geçirdiler. Sağ mıdırlar, öldüler mi, dışarıya ses seda sızmıyordu. Sonunda otelci huylandı, vuruşlarına bir cevap alamayınca kapılarını kırıp odalarına girdi. Otelci onları yan yana, soğuk ve kar gibi beyaz, yatakta çıplak yatar buldu. Çağırdığı doktor intihar etmediklerini, kalp sektesinden öldüklerini söyledi.

"Nasıl, ikisi de mi?" diye haykırdı otelci.

"İkisi de!" diye cevap verdi doktor.

"Demek sarı..." Ve otelci, otelci kalbinin bulunduğunu tahmin ettiği sol göğsünü tuttu. Otelinin adı kötüye çıkmasın diye hadiseyi örtbas etmeye çalıştı ve her ihtimale karşı odayı tütsülemelerini emretti.

Her iki ölünün hüviyetleri tespit edilemedi. İkisini de mezarlığa götürdüler, nasıl buldularsa öyle, çıplak ve beraber, bir mezara gömdüler; üzerlerini toprakla örttüler. Bu topraktan otlar bitti, bu otlara yağmur düştü. Onları ölüme sürükleyen gökyüzü, mezarları başında ağlayan tek kişi oldu.

Aliseda otelcisi, bu inanılmaz olay karşısında çeşitli tahminler yürüttü: "Yaşadığımız şu hayatta neler olmuyor, neler!" dedi, sosyal sıhhi bir karakter taşıyan şu sonuca vardı: "Ah bu balayları! İki kalp hastasının evlenmesini yasak etmeli, yasak!"

SESSİZLİK MAĞARASI

Uzak bir krallığın ortasında büyük ve gür bir orman vardı; o her dem yeşil, sık yaprakların süsleri içinde daima pırıl pırıl, cins ağaçlarla dolu bir orman. Sonbahar onları hiçbir zaman sarıya boyamadığı için, bu yaprakların, ilkbaharlarda yeni bir açık yeşile bürünmelerine de hacet kalmıyordu. Toprağı örten çimenleri ısıtmaya, sık fidanlar arasından yol bulup da geçemiyordu güneş; ağaçların yaprakları bu derece iç içe girmişti. Vahşi hayvanlardan yana tehlikesiz olan bu ormanda sayısız dereler akardı. Bu derelerin yanı sıra, gelip geçenlerin açtıkları, hemen hepsi de bu derelerin istikametince giden birçok patikalar uzanır, bütün bu yollar ormanın ortasındaki bir alana çıkardı.

Bu ormana hiç yağmur yağdığını hatırlayan bulunmadığı gibi gayet yaygın, halkın hafızasında devamlı olarak yaşayan çok eski bir rivayete göre bu alanın hakikaten tek yağmur damlasıyla ıslandığı da olmamıştı. Hatta fırtına koptuğu zaman –o memlekette fırtına binde bir olur– bu esrarengiz alanın gökyüzü rahmetiyle ıslanmaması için, üzerindeki kara, korkunç bulutlarda birdenbire bir delik beliriyordu sanki... İşte bu alanın ortasında bir mağara vardı.

Bir kaya ağzıydı bu mağara, taştan bir oyuk. Dar,

çok dik fakat rahat bir patikadan gidiliyordu bu mağaraya. Patika kıvrıla kıvrıla aşağılara iniyor, mağaraya şöyle böyle iki yüz adım kala bir kavis çizerek dışarı fırlamış, kocaman bir kayayı dönüyor, sonra da derinlerde kayboluyordu.

Dönemecin ötesinde, uçurumun dibinde ne olduğunu kimse bilmediği gibi bilemezdi de! Bu yolu yürüyenlerden hiçbiri, ne bir daha geri gelmiş ne de akibetini tahmine yarayacak bir ipucu, bir nişan bırakmıştı. Çocuklar, gençler, güçlü kuvvetli erkekler bu patikadan aşağı inmişlerdi; kadınlar, ihtiyarlar, akıllılar, deliler, yaslılar, sevinçliler inmişlerdi; ama hiçbirinden içerde, mağarada ne olup ne bittiği hakkında bir ses, bir haber alınamamıştı. Dönemecin başladığı yeri geçer geçmez hepsi kayıplara karışmışlardı. Ne bir düşme gürültüsü ne bir feryat, ne bir inilti yahut ne de bir iç çekiş, onların başlarına gelenleri açığa vurmamış; mutlak, tam bir sessizlik içinde eriyip gitmişlerdi.

Fakat mağarayı kuşatan bu sessizlik, dindirilemez bir özleyişle oraya çekilen varlığı, mağaranın içine aldıktan sonra başlıyordu. Öteki mevsimlerde değil de bilhassa sonbaharda belli günlerde, hatta belli saatlerde, gün kavuşurken, mağaranın derinliklerinden doğru etrafa esrarengiz bir musiki yayılıyor; duyulan bu seslerden aynı zamanda uyuşturucu bir koku, bir başka âlemin soluğu yükseliyordu. Uzun bir kafile halinde yapılan bir Katolik ayininin uzaktan uzağa ilahileri duyuluyordu sanki; bir büyük insan kalabalığının uzatılarak söylenen, mahzun ve şikâyetli ilahileri! Bu uzak, makamlı sızlanışlar, gayet tatlı, yatıştırıcı bir melankoliyle doluydu şu var ki. Mağaranın dolaylarında durmadan kaynaşan topluluktan birçokları, bu esrarengiz musikiyi duydular mı onun büyüsüne kapıldıklarını hissediyor, uçurumdan aşağı iniyorlardı.

Mağaradaki sırrı çözmek maksadıyla birçok tecrü-

beler yapılmıştı. Adamın biri beline bir halat bağlatmış, aşağıya inince halatı çekerek yukardakilere bir işaret vermeyi düşünmüştü. Ama ne zaman bu tecrübe yapılmak istense sonunda yukarıya ucu bomboş sallanan halat çekiliyor, halatın nihayetinde ne deminki bağlı insan ne de ondan bir nişan bulunuyordu. Bir başka sefer birisi beline kalın bir demir kuşak perçinletti; çelik bir zincire kenetlenmişti kuşak; ama zincirle kuşağı yukarı çektikleri vakit kuşağın içinde kimseyi bulamadılar. Adamın böyle ansızın kuşaktan sıra kadem basıp gitmesi, hiç olacak şey miydi? Yine bir başka sefer adamın biri bir dostunun cesedini sırtlayarak uçuruma indi. –Mağaranın, ölüleri kabul edip etmeyeceğini anlamak istiyorlardı.– Fakat ceset ertesi gün, dönemecin başladığı yerde bulundu, cesedi götürenin ise yerinde yeller esiyordu; her zaman olduğu gibi bu defa da hiçbir haber alınamadı gidenden. Bu hadiseden sonra, mağaranın yalnız dirileri kabul ettiğine kimsenin şüphesi kalmadı.

Bir başka tecrübe daha yapıldı, mağaraya hayvanlar sürüldü. Fakat bu hayvanlar çok geçmeden geri geldiler. Pek ürkmüş, çok sarsılmışa benziyorlardı; yaşadıkları müddetçe bu hayvanların ne bir ses ettikleri ne de bağırdıkları görüldü. Aşağıdan dilsiz dönmüşlerdi. Mağaradan dönüp gelen bir hayvan ömrü boyunca artık havlamıyor, miyavlamıyor, böğürmüyor, bağırmıyor, gıdaklamıyordu. Bir kurbağanın, bir farenin, bir kertenkelenin, bir sinek veya sivrisineğin mağaraya girdiği görülmüş şey değildi kendiliğinden.

Sık sık bir başka tecrübeye daha başvurulmuştu. Birçok kimseler el ele tutuşmuş, mağaraya bu şekilde yaklaşmışlardı. O zaman da şöyle oluyordu: Birinci adam dönemece varıp da dönemeci geçince, sırada ikinci onun elini ne kadar sımsıkı tutarsa tutsun arkadaşından ansızın kopup ayrılıyor, sessizce uçurumda kaybolup gidi-

yordu. Bazan da tekmil o insan zinciri, uçurumda hep birden gözden siliniyordu.

Bu esrarengiz ve yankılı mağaraya her cinsten insan dalmıştı. Bir keresinde mağaradaki sırra mağlup olarak, bir aile babası, aşağıya inmişti. Az sonra oyuğun üzerine çocukları eğilmişler, "Baba, baba!" diye seslenmişler, sonra babaları gibi çocuklar da gözden nihan olmuşlardı. Fakat kralı ve bütün krallığı endişeye en çok sevk eden durum; bilhassa sık sık, nişanlı gençlerin, yeni evlilerin mağarada kayboluşlarıydı şüphesiz. Bu mağara, düğün seyahatine çıkmışlar için bilhassa rağbet gören bir hedefti aslında; ama asla dönüşü yoktu bu yolculuğun. Ve krallık çok genişti, on taneden az çocuklu aileler tek tüktü gerçi, fakat genç çiftlerin durmadan yitirilmesi, devleti idare edenleri bir hayli telaşa düşürüyordu.

Derin bir saygı ve çekinme duygusu, bu memleketin krallarını, mağarayı ziyaret yasağı çıkarmaktan, o güne kadar alıkoymuştu. Hatta bir seferinde şöyle olmuş, kralın biri mağaraya dalıp gitmiş, ondan sonra da bir ikincisi daha oraya yanaşmamıştı. Ama bu esrarengiz tılsım, zamanla öylesine büyüdü ki sonunda ister istemez mağaraya inen geçide, mağaraya yaklaşacak kimseyi aşağı bırakmamak için cebir kullanacak bir nöbetçi dikilmesine karar verildi. Ne çare ki bu tedbir daima, sonunda şeytana uyduğu için, nöbetçinin uçurumda kaybolmasıyla neticeleniyor, nöbetçilerle birlikte mağaradan içeri girilmesine mâni olmak isteyen başkaları da hep birden ortadan silinip gidiyorlardı.

İntihar edenlerin başına gelenler de garipti gayet. Aslına bakılırsa bu krallıkta kendi canına kendi kıyanların bulunmaması gerekirdi. Çünkü yaşamaktan iğrenen veya korkanlar, kendilerini öldürecekleri yerde uçuruma aşağı iniversinlerdi, kâfi. Fakat hiç de böyle değildi bu iş. Daha ziyade; bağrında esrarengiz mağarayı barındıran o

memlekette intiharların sayısı büyük bir yekûn tutuyor, bu intiharların çoğu da mağaraya inen geçidin hemen başında vuku buluyordu. Evet, hatta intihar edenlerin umumiyetle, mağaraya inmeye niyetlenip de sonradan netameli geçide birkaç adım kala dönmüş insanlar oldukları görülmüştü. Bir defasında çok azaplı, müzmin bir hastalık çeken, acılara artık dayanamaz hale gelen fakir bir adam, kendi canına kıymıştı. Geriye bir mektup bırakmış, mektubunda mağaraya inmemişse bunun, acılarının orda da devam edeceği korkusundan ileri geldiğini, ebedî ceza endişesiyle orada kendini öldürebilmek imkânını da bulamayacağını yazmıştı. Hükümet bu mağarayı ölüme mahkûm suçluların idamında kullanıyordu. İdam mahkûmlarını asacakları yerde mağaraya inmeye mecbur ediyorlar, mahkûmlar da bunu güle oynaya kabul ediyorlardı. Ama hepsine göre değildi bu. Öyleleri de vardı ki saygıyla karışık bir korkuya kapılıyorlar; geçit başına, mağaraya girmek istemedikleri takdirde, kendilerini ölümle tehdit eden bir sürü okçu konulmuş olmasına rağmen aşağı inmeyi reddediyorlardı. Birkaç kere böyle bir idam mahkûmunun cesedini geçit başından kaldırmaları gerekmiş, mahkûm mağaraya inmektense öldürülmeyi tercih etmişti.

Günün birinde bu krallığa; uzak, bilinmez bir yerden; hakkında varlığından başka bir şey bilinmeyen uzak bir diyardan, bir çocuğun yedeğinde yaşlı ve kör bir dilenci geldi. İhtiyar sadece, krallık halkının zerre kadar ne bildiği ne bir şey anladığı bir dille, kendi memleketinin diliyle konuşuyordu. Genç rehberiyle konuştuğu zamanlar, söyleştikleri laflar ne kadar kısa olursa olsun, hiç kimse bunlardan bir mana çıkaramıyor; çocuk ise krallığın konuştuğu dilde birkaç kelimeyi zorbela sökebiliyordu. Ara sıra ihtiyar kendi kendine bir şeyler terennüm ediyor; söylediklerinin, sonbahar akşamlarında mağara-

nın içinden yükselen, adeta uyuşturucu bir kokuyla, bir başka âlemin soluğuyla sarılı bulunan o uzak ve esrarlı seslere benzediği görülüyordu. Maria ve Martha'nın kardeşi Lazarus'un, Hazreti İsa tarafından diriltildikten sonra ikinci hayattaki işine koyulurken söylediği ilahiye benzer bir ilahi idi bu. İhtiyarın sesini duyar duymaz herkes duruyor, bu ilahiyi işitir işitmez ormana gitmek, alana varıp mağaraya dalmak için içlerinde şiddetli bir arzu duyuyorlardı.

Derken şöyle oldu: Kör dilenci çocuğun yedeğinde ormandan tarafa yürüdü, alana vardı, buradan da mağaraya giden yola saptı. Kalabalık bir insan yığını arasından kendine bir yol açarak, eli çocuğun elinde, ilerledi; ilahiler okuyarak uçuruma aşağı indi. Bir daha geri dönmedi çocuk; köre gelince kör tekrar gün ışığına çıktı. Yüzyıllardan beri geri dönen tek adamdı o. Görmek, hayret etmek için millet, etrafını almıştı. Mağaraya girmeden önce nasılsa öyle, yine kör olarak geri dönmüştü. Sözlerinden hiç kimse bir şey anlamıyordu. Ne ses ne jest ne de hali tavrı, mağarada neler gördüğü hakkında en ufak bir ipucu vermiyordu. Ormanın gür çalıları arasında kayboldu, bir daha da onun ne olduğunu kimsecikler öğrenemedi. Fakat dönüşü, bu ilk ve tek hadise, bir insanın mağaraya girip de geri gelişi; halkın hafızasında silinmez bir tesir bırakmıştı.

O krallıkta bütün hayat, mağarayı saran sırrın baskısı altındaydı tamamen. Tekmil sanat ve ilim, edebiyat, hükümet ve siyaset hep bu sırrın etrafında dönüyordu. Sonra, bu memleket halkının, başka memleketlerin halkı gibi ölmedikleri sanılmasın. Hayır, nüfusun çoğu tıpkı öbür memleketlerin insanları gibi ölüyorlardı; yani aynı hastalıklardan, acılardan, tesadüflerden ve tamamıyla aynı şekilde ölüyorlardı.

Mağaranın yakınlarında ve geçit başında her zaman

için bir yığın insan bulunuyordu; mağaranın esrarengiz büyüsüne yakalanmış olan bu insanlar bütün saatlerini, günlerini, aylarını, yıllarını, hatta içlerinden bazıları bütün ömürlerini mağarayı seyretmekle geçiriyorlardı. O uzak, yumuşak, melankolik koro, mağaranın derinlerinden yükselmeye başlayınca geçit başına, bu garip musiki ile birlikte musiki kadar garip o kokuyla mest olmak isteyen bir insan topluluğu birikiyordu. Bu zavallıların çoğu mağaraya girmeyi göze alamıyorlar, mağaranın gizlediği sırrın iştiyakı içinde mağara önünde sefil, perişan ölüyorlardı. Ormana yakın bir koruda sayısız barakalar, çadırlar görülüyor, o bedbaht büyülenmişler buralarda yaşıyorlardı. İçlerinden biri sonunda aşağı inmeye karar verdi mi geride kalanlar onu dehşet ve hasetle seyrediyor durmadan yenilenen aldanışlara rağmen ayrılış esnasında ona tekrar tekrar, "Aşağıda ne olduğunu bize bildir, seslendiğimiz zaman bize cevap ver!" diyorlardı. Ama aşağı inenlerden bir cevap aldıkları yoktu hiçbir zaman.

Krallıkta sayısız insanlar da vardı ki –hatta bu gibiler, çoğunluğu teşkil ediyorlardı– uçuruma asla yaklaşmamışlar, uçurumun bulunduğu ormana bile ayak basmamışlardı. Ama bunlar da o esrarengiz mağaranın büyüsüne kapılmaktan yana, ötekilerden geri mi kalıyorlardı sanki? Bazıları da vardı ki –onların sayısı da epeyce bir yekûn tutuyordu– bu mesele üzerinde bu derece durulmasına pek çok içerliyorlardı. Ama mağarayı belki de en fazla düşünenlerdi bunlar. Parmakla sayılacak kadar az da olsa, aslında mağara falan diye bir şey olmadığını iddia edenler de çıkıyordu. O krallıkta bütün felsefe, bütün sanat ve ilim, keza edebiyat; evvelce de söylediğimiz gibi, mağaradaki esrarla doygun hale gelmişti; bütün felsefe, ilim; bütün sanat, edebiyat; bu muammayı kesin olarak inkâra yeltendiği ölçüde onunla doluyordu. Bu esrar, üzerinde ne kadar az konuşulursa, meseleyi sükûtla

geçiştirmek isteyenlerin kafasını o derece fazla meşgul ediyordu.

Krallıktaki fikir adamları arasında –başka türlü olmasına imkân var mıydı?– mağaradaki esrar üzerine bir yığın hipotez ve teori yayılmıştı. Bazı kimseler de mühendislik sanatı yardımıyla bir tünel açarak mağaraya bir başka yoldan girmek tecrübesinde bulunulmasını teklif etmişlerdi; fakat ilk kazmayı vurmaya gönüllü bir işçi hiçbir zaman bulunamıyordu ki! Bir kralın vaktiyle duvar çekmelerini emrederek mağaranın geçidini kapatmak sevdasına düştüğü de söyleniyordu. Ama daha işe başlanır başlanmaz işçilerden bir kısmı işi yüzüstü bırakıp mağaraya inmiş, geri kalanlarsa çok geçmeden ölmüşlerdi. Bugün yapılan iş ertesi sabah bozulmuş, harap bir halde bulunmuş, böylelikle sonunda bu planın tatbikinden bütün bütüne vazgeçilmişti.

Mağaralı krallığa komşu milletler arasında bu mağaradaki esrar, daimi bir alay vesilesi oluyor, ama bu alaya tabii az çok bir korku da karışıyordu. Muammayı çözmek üzere krallığa gelen bütün yabancılar ya hiçbir netice alamıyorlar yahut da kendi yurtlarına dönüp gördüklerini anlatmak imkânından mahrum kalıyorlardı. Ya aynı şekilde onlar da mağaradaki garip büyüye kapılarak mağaraya iniyorlar veya daha ormana varmadan geri dönüp geliyorlardı. Ormana girip de hiç yağmur yüzü görmeyen o alana kadar ilerleyen bir yabancı, daima ve hiç şaşmadan uçurumun derinliklerinde buluyordu kendini; istisnasız bir kaideydi bu.

Ormana girmeyi göze alamayan yabancılarla –çünkü bu orman onları öylesine dehşete düşürüyordu– mağaraya ait bütün bildikleri, keza ormana ayak basmamışların anlatıp söylediklerinden ibaret kalan kimseler, kimi meseleyi ciddiye almaz davranıyor, kimisi de sembolik bir şekilde izaha yelteniyorlardı.

Şu var ki bu izahlar, yani bu sembolik ve alegorik izahlar; isterse ormanın bir parçası olsun, hiç değilse bir şeycik görmüş olanların öyle pek hoşuna gitmiyordu. Çünkü burada cidden bir sembol değil, aksine reel, gayet gerçek bir şeydi bahse konu olan.

Ne münasebet ne bir sembol ne bir alegori vardı bu işte. Burada müşahhas bir şekil içinde yahut alegorik bir kılığa bürünmüş mücerret bir fikir veya sosyolojik bir düşüncenin lafı olamazdı. Hayır...

* * *

Dün, 8 Eylül'de, yumuşaklık ve tatlılık dolu bu ayda Bask dağlarında dolaştım; aynı adı taşıyan ırmak boyunca yürüyerek Butron Şatosu'na kadar uzandım. Gorliz kıyılarını kuşatan kayalar arasından etrafı seyrettim, önümde genişleyen denize baktım. Sonra Bilbao'ya, Bilbao'ma döndüm, çocukluğumu geçirdiğim odada yatağa yattım. Uzun zaman uyuyamadım. Bir huzursuzluk içinde boyuna sağa sola dönüyor; birkaç gün sonra, genç yaşta ölen bedbaht heykeltıraş Nemesio Mogrobejo'nun mezarı başında irat edeceğim bir hitabede neler söyleyeceğimi düşünüyordum.

Mogrobejo'nun eserleri arasında, Kont Ugolino'nun çektiği ölüm azaplarını, Dante'nin *İlahi Komedya*'sında plastik bir şekilde tasvir ettiği gibi canlandıran bir de kabartma vardır. Rahatsız, defalarca sağa sola döndükten sonra *İlahi Komedya*'yı düşünerek uyumuşum.

Gece yarısı şiddetli bir gök gürültüsüyle uyandım, peşinden sağnak halinde bir yağmur başladı. Uykum dağıldığı vakit bu mağaradaki esrar hikâyesini buldum hayalimde. Tamamen ani, öncü bir hadise olmaksızın, izahsız, sembolsüz, bütün iç tezatlarıyla duruyordu. Bütünlüğü ve bütün teferruatıyla. Lambayı yaktım; yazmaya, birisi dikte ediyormuş gibi yazmaya başladım.

Dikte mi ediyordu... Kim? Bilmiyorum. Bu hikâye bana nerden geliyordu? Söylemesi kudretimin dışında. Benim bildiğim tek şey; onun bir sembol, bir alegori olmadığı, göründüğünden başka bir şey olduğudur. Bunu bana biri söyledi, fakat bilmiyorum kim olduğunu. Ve bu "biri"nin anlattığı şekilde ben de burda anlattım işte.

VAKİT NASIL GEÇİYOR

Eheu, fugaces, Postume,
Postume, Labuntur anni.[1]

Horatius, *Ode'ler* II, 14.

Vaktin böyle çabuk geçmesi, senelerin, ebedî geçmiş içinde pek hızlı kaybolup silinmesi; felsefe ve şiirde en sık rastlanan beylik bir konudur. Tıpkı biz hepimizin her sene, mevsimi gelmişse günlerin uzamaya ve eğer altı ay geçmiş de zıddı mevsime girmişsek kısalmaya yüz tuttuğunu –ah, ne şaşılacak şey!– keşfedişimiz gibi; bütün insanlar, senenin birinde ihtiyarlamaya başladıklarını fark ederler.

Vaktin, ne tutulur ne durdurulur, geçip gittiği ve bu akışı sırasında her şeye biçim verdiği, biçim değiştirttiği meselesi; yılın her günü için bir düşünmedir; ama sanki biz insanlar, eski yılın son ve yeni yılın ilk gününü yahut olaylardaki akışın şöylece alıp geliverdiği rasgele bir günü bu işe ayırmışa benzeriz. Fakat vakit, nasıl gelirse öyle gider, yani farkına varılmadan. Peki, bitsin şu mektep bilgiçlikleri.

1. (Lat.) Heyhat! Postumus, akıp geçiyor kaçak yıllar, Postumus! (Y.N.)

Biz, iki, sekiz yahut yirmi yıl önceki biz miyiz?
Şimdi, gelelim hikâyemize.

* * *

Juan ve Juana, kendilerine anlaşmak, yahut daha doğrusu, birine öteki gibi olmak imkânını veren uzun bir nişanlılık devresinden sonra evlendiler. Anlaşmak hele şurda dursun, çünkü sekiz gün geçmiş de hâlâ birbirini anlamamış iki nişanlı, sekiz yıl sonra da anlamaz. Zaman onların gözleri üzerine, biri ötekinin kusurunu görmesin; yahut daha iyisi, bu kusurlar, biri ötekine hayran gözlerde faziletler gibi görünsün diye, bir örtü örtmekle kalır –kalın bir ihtiras örtüsü–.

Juan ve Juana, uzun süren bir nişanlılık devresinden sonra evlendiler ve evlenmeleri, nişanlılığın bir devamı oldu.

İhtirasları, balaylarının ilk çalkanışları içinde, buhur gibi yanıyordu ve ellerinde ihtirasın külü ve ihtirastan çok çok değerli olan şey kaldı: Karıkocalığın temeli şefkat.

İsa'nın dediği gibi (Markos 10:8), karıkocanın yekvücut olması için bir zaman geçmelidir. Fakat karıkoca, şefkatlerinin taç giyme ânına ulaştıktan sonra, koca kendiliğinden tutuşup yanıyor bile olsa, kadının eti, erkeğin etini tutuşturmaz. Ve sonra, kadının eti kesilse, erkek, kendi eti kesiliyor acısını duyar. Ve evliliğin yüksek noktasına gelince bu, iki kişinin tamamen birbirleri içinde ömür sürmeleri ve bir tek hayatı birlikte yaşamalarıdır. Hatta aşk, sadece aşk, nihayet sanki ortadan silinir. İnsanın, karısına olan aşkı, insanın kendine duyduğu bir aşk haline geçer ve bu ne emir tanır ne nizam. Çünkü madem, "Yakınlarını, kendini sevdiğin gibi sev," denmiştir, öyle ise herkesin, emirsiz, nizamsız kendi kendini sevmesi de beklenebilir.

Juan ve Juana, karıkocalıklarında bu büyük samimiyete çabuk ulaştılar. Uzun süren nişanlılık devresi, onları buna hazırlamıştı. Ve zaman zaman şefkatin sıcaklığı arasından kızgınlığın, sevdanın alevleri yalazlıyordu.

Ve böyle günler geçti.

Ve günler, gebelik alametleri görünmeden geçtiği için Juan gizli gizli tedirgin oldu ve sıkıldı. Adam yerine koymadığı adamlardan da mı aşağı düşmeliydi? Ve Juan'ın bu görüşüne şaşmamalısınız; çünkü semitik kanın dolaştığı o memlekette erkeklik hakkında çok materyalist bir kavrayış hüküm sürüyordu. Ve gizli gizli, biri ötekine söylemeden, Juan ve Juana, evlilik ümitlerinin asıntıda kalmasının sebebini biri ötekinde görüyormuşçasına karşılıklı kuşkuya düştüler.

Nihayet günün birinde Juana, Juan'ın kulağına bir şeyler fısıldadı –yapayalnızdılar ama bu gibi işlerde gizli kapaklı davranılır– ve bunun üzerine Juan'la Juana'sını birleştiren kucaklaşma; o vakte kadarki bütün sarmaş dolaşların en candanı ve en hararetlisi oldu. Evliliğin zaferi, nihayet en üstün etsel gerçekleşmesini bulana kadar devam etti ve yeni bir hayat başladı.

Ve ilk oğlan doğdu, yeni haber, mucize. Aslı kadından gelen bir şeyin yaşayabileceği Juan için adeta imkânsız görünüyor ve çok zaman geceleyin eve geldiği vakitler, nefes aldığını işitmek için, beşikte uyuyan çocuğa kulağını yanaştırıyordu. Ve açık bir kitap önünde uzun saatler geçiriyor ve Juanito'ya meme veren karısına bakıyordu.

Yıllar geçti ve ikinci çocuk doğdu –bir kız– Juanita adını taktılar ve annesi Juana, doğururken, tıpkı ilk çocukta olduğu gibi acıdan titrediği halde, babası Juan'a bu iş artık öyle garip gelmedi.

Ve tekrar seneler geçti, bir başka çocuk doğdu ve sonra yeniden bir başkası ve sonra bir tane daha. Juan

ve Juana üzerinde çocuklar bereketleniyor, Juan şimdi sade birincinin doğum gününü biliyor; ötekilere gelince, dünya ışığını gördükleri ayı bile hatırlamıyordu. Juana, anneleri ise onları, çektiği acılara göre sayıyor ve günleri hiç unutmuyordu. Çünkü biz yaslı ve bedbaht günleri, sevinçli ve mesut günlerden daha iyi hafızamızda tutarız. Ömrümüzdeki hudut taşları, sevinçler değil yaslardır.

Ve seneler geçtikçe ve çocuklar doğdukça Juana, taze ve ince bir genç kadın olmaktan çıktı, sonbaharını bulmuş, adeta tıklım tıklım etli şişman bir kadın oldu, biçimi yuvarlaklaştı. Gençlik tazeliği solmuştu. Hâlâ güzeldi, ama artık zarif değildi. Ve güzelliği şimdi, gözlerden çok kalp için bir mana taşıyordu. Ümitlerin değil, hatıraların bir güzelliği olmuştu.

Ve Juana, kocasının karakterinin seneden seneye değiştiğini ve evliliklerindeki samimiyetin soğumaya yüz tuttuğunu sezdi. Karıkocalıklarının ilk yıllarında, şefkatin kıvılcımlı külü içinden vakit vakit yalazlayan o ihtiras alevleri gittikçe azaldı. Kala kala bir şefkat kaldı, işte o kadar.

Ve sade şefkat, hemen hemen minnettarlıkla karıştırılır; hatta dindarlığa bile dayanır. Ve kocasının öpüşleri Juana'ya kadını öpüşlerden ziyade, çocukların anasını öpüşler, kendisine böyle güzel ve iyi evlatlar vermiş olmaktan duyulan minnet öpüşleri ve belki de ömrün sona yaklaşması dolayısıyla mütedeyyin öpüşler gibi geliyordu. Fakat Juana'nın Juan'a olan ve minnet yahut şefkat taşıyan sevgisi gibi gerçek ve dürüst bir sevgi yoktur. Aşk ne minnet ne şefkat ister. Aşk, karşılık aşk ister, sevdiği için karşılık verilmesini ister, sebepler ne kadar asil olursa olsun sebepleri aramaz.

Lakin Juana'nın gözleri vardı ve bir yanında bir aynası ve öte yanında çocukları vardı. Kocasına inanıyor,

ona saygı besliyor, fakat en başta, her şeyi karşılayan bir şefkat duyuyordu.

Şu var ki Juan'ı düşünceli ve üzgün bulduğunu sanıyordu. Ve sade düşünceli ve üzgün olsa neyse, hem de heyecanlı. Damarlarındaki kan, yeni bir gençlikle, daha hızlı akıyora benziyor; sanki güz başlangıcı, yaz sonu Juan'ın içindeki, kış soğuklarında donacak son tomurcukları sürüyordu.

Juan, söylediğimiz gibi üzgündü; Juana'sı, burnunun dibinde ona bir şey söylerken Juan, sanki uzak şeyler düşünüyordu; Juan dalgındı. Juana, onu gözetlemeye, fakat kafasından çok kalbiyle peşini kollamaya karar verdi. Ve nihayet gözetlemesini zekâsıyla değil de kalbiyle yapan bir kadının keşfetmeye mecbur olduğu şeyi keşfetti: Juan âşıktı. Hiç şüphe yok.

Ve Juana aşkını ve şefkatini iki misline çıkardı ve onu, sanki görünmeyen bir kadın rakibe karşı korumak, sanki onu fena bir olaydan, kötü bir düşünceden esirgemek istiyormuş gibi kucakladı. Ve tazelenmiş ihtirasla yüklü bu kucaklamaların manasını yarı buçuk kavrayan Juan, sevilmesine engel çıkarmadı ve şefkat, minnet ve dindarlığı çoğalttı ve nihayet ihtirasın, o hiçbir zaman bütün bütün sönmeyen; fakat sönmüş denebilecek alevini yeni baştan parlatmaya muvaffak oldu. Ve Juan ile Juana arasında, her ikisinin bildiği, birbirlerine gizlice itiraf ettikleri bir sır vardı.

Ve Juana, Juan'ını daha ihtiyatlı gözlemeye, yeni sevgisinin konusunu aramaya koyuldu. Fakat bir şey bulmadı. Darıdünyada Juan'ı, Juana'dan başka kimi sevebilirdi ki?

Derken bir gün, kocasının en az tahmin ettiği ve hiç farkına varmadığı bir günde Juan'ı bir resim öperken gördü. Yaslı yaslı çekildi, kimin resmi olduğunu anlamaya karar verdi. O günden sonra sabırlı, sessiz ve kurnaz, sırlı resmin peşini kollamaya karar verdi.

Nihayet. Nihayet günlerden bir gün, o kadar ihtiyatlı, her zaman o kadar açık ve kendinden emin adam –acaba bilerek mi?– resmin bulunduğu cüzdanı meydanda bıraktı. Ve Juana titriyerek ve kalbi çarparak, merak ve şefkatle, korkup utanarak elini uzattı. Resim içindeydi. Evet, oydu, hatırasındakinin ta kendisi. O vakit, Juan hırsla öperken, resmin yalnız arkasını görmüştü, fakat arka, aynı arka... Aynı, o vakit gördüğü...

Bir an durdu, cüzdanı masanın üzerine bıraktı, kapıya koştu, bir müddet kulak kabarttı ve kilitledi. Sonra resmi kavradı, yüzünü çevirdi ve...

Juana donmuş kalmıştı; ilkin sarardı, sonra kıpkırmızı kesildi; büyük büyük yaşlar, gözlerinden resme doğru akıyordu. Ve resmin üzerini sildi ve onu öptü, öptü. Bu resim kendi resmiydi, kendisinin resmi, şu var ki... *eheu, fugaces, postume, postume, labuntur anni*... 23 yaşında iken çıkarılmış resmi, Juana'nın nişanlı bulunurlarken, düğünden birkaç ay önce Juan'ına hediye ettiği resim.

Ve resim, o geçmiş sevda çağlarını gözünün önüne getirdi, daha Juan'ın başında tek beyaz saç bulunmadığı ve kendisinin, bir çiçek tomurcuğu gibi ince ve taze olduğu zamanlar.

Juana, kendi kendisini kıskanıyor muydu? 45 yaşındaki Juana, öteki, 23 yaşındaki Juana'yı çekemiyor muydu? Hayır, kıskançlık değil, fakat kendine acıma ve acımayla beraber şefkat ve bununla beraber sevgi.

Ve resmi yanına aldı ve göğsüne sakladı.

Juan resmi bulamayınca tahminlere başladı ve rahatı kaçtı.

Bir kış gecesiydi, Juan ve Juana, ocağın ateşi önünde karşı karşıya ve yalnız oturuyorlardı. Çocuklar uyumuştu. Juan bir kitap okuyordu. Juana bir elişi işliyordu. Juana birden Juan'a şöyle dedi:

"Dinle, Juan, sana bir şey söyleyeceğim."

"Söyle, Juana, istediğini."

Sevdalılar gibi, karşılıklı, isim söyleşiyorlardı.

"Juan, bir sır saklıyorsun."

"Ben mi? Hayır."

"Juan, evet diyorum."

"Juana, hayır diyorum."

"Seni gözetledim, Juan. İnkâr etme!"

"Madem öyle, sırrı bana da aç."

Juana resmi çıkardı ve gözyaşlarından kısılmış bir sesle şöyle dedi:

"Gel, al ve öp onu, istersen öp onu, ama açıktan."

Juan kıpkırmızı kesildi ve şaşkınlığı birazcık geçince, resmi aldı, ateşe attı, Juana'ya yaklaştı, onu kollarına sardı, titreyen dizleri üstüne oturttu ve şefkatin bütün kuvvetinin, geçmişteki ihtirası yeni baştan tomurcuklandırdığı bir öpüşle ağzını uzun uzun, derinden öptü. Ve kendisine dokuz çocukla yirmi yıldan fazla saadet ve huzur akıtan hayat kaynağının tatlı yükünü dizleri üzerinde duyunca, "Ölü olan ve geçmişin malı olduğu için yakılması gereken resmi değil, seni, yalnız seni, hayatım, yaşayan ve bana hayat veren, yalnız seni," dedi.

Ve Juan'ın dizlerinde aşktan titreyen Juana, kendini bir kere daha 23 yaşında buldu. Şimdi artık yanmış ve yanarken ateşiyle onları ısıtmış resmin aksettirdiği yıllara doğru gittiğini duyuyordu.

Ve yeni baştan Juan ile Juana'nın evinde, derinden bir sempatinin sükûnu hüküm sürmeye başladı.

EŞEKARISI[1]

Ona, "Sizi, batıl şeylere sahiden inanmaz sanırdım," dedim.

"Neden? Eşekarısı hikâyesi yüzünden mi?" diye sordu.

Ve evet manasını taşıyan bir işaretim üzerine devam etti:

"Tutup da, bize en saçma gelen batıl inanışın son sebeplerini araştırsak, tesadüfü kolay kolay atamayacağımızı anlarız. Bunu itiraf etsem bile tesadüf denen şey yoktur. Tasavvur edin, eşekarısından tiksinmeyi çocuklarım benden öğrendi, bu nefret çocuklarımdan torunlarıma ve onlardan daha ilerisine geçip gidecek ve bir batıl inanma olacaktır. Oysa bu nefretin, içimde çok derin ve çok gerçek kökleri var.

"Hayır, dinleyin bakın..."

"Bunda şüpheniz olmasın! Ben uzak çocukluğunun hatıralarıyla geçinen aşağı yukarı sade çocukluğunun hatıralarıyla yaşayan insanlardan biriyim. Daha teşekkül etmemiş zihin, aldığı ilk taptaze intibalarla yatağını yapar, ruhumuzun gölünde yıkanan çiçeklerin fışkıracağı bereketli toprağı hazırlar."

1. Bu çeviri 15 Şubat 1943 tarihli *Varlık* dergisinde yayımlanmıştır. (Y.N.)

"Çocukluğum," diye devam etti, "çok mahzun geçti. Artık o zamanlar, içinde ölümün filizini taşıyan ihtiyar babamla hemen her gün sokağa çıkardım. Onu pek hatırlamıyorum; hafızamdaki hayali belirsiz ve rüya bulanıklığında. Hava kararırken beni yanına alır, beraber gezmeye giderdik, tek başımıza kırlarda dolaşırdık ve bu gezintilerin bana pek hüzün verdiği hâlâ aklımda."

"Babanızın sözlerini yahut onunla neler konuştuğunuzu hatırlamıyor musunuz?"

"Evet, evet, birkaçı silinmez harflerle hafızama yerleşti. Bana aydan, bulutlardan, bunların nasıl meydana geldiğinden, nasıl ekin ekildiğinden, hububatın nasıl büyüdüğünden, böceklerden, böceklerin yaşayış ve özelliklerinden bahsederdi. Bu bilgilerin, hatta unuttuklarımın en iç kültürümde en önemli bir parça olduğuna eminim. Unuttuklarım bile, sizi temin ederim, unutmanın derinliklerinden doğru düşüncemi canlandırıyor, çünkü unutma da, sükût ve karanlık gibi pozitif bir şeydir."

"Hiç değilse," diye sözünü kestim, "unutma, sükût ve karanlık, hatırlamaya, ses ve ışığa imkân veren şeylerdir."

"Babam durup dururken şiddetli ruh sarsıntıları geçirir, beni kollarına alır, öper, öpücüklere boğar ve her zaman sorardı: 'Gabriel, daima iyi bir insan olacak mısın?' Ve ben heyecanlıdan ziyade ürkmüş, cevap verirdim: 'Evet, baba!' Çok iyi hatırlıyorum, 'Daima iyi bir insan olacak mısın?' sorusu bana korku, evet, korku, sahiden korku verirdi. Bir seferinde de babam yanaklarımda ağlıyordu; ben de ağlamaya, sessiz sessiz ağlamaya, onunki gibi sessiz, ruhumun derinlerinden, maddi varlığımıza yüklenmiş bütün üzüntüleri, beşiğin bu tarafındaki bütün üzüntüleri çekip alan derin bir ağlamaya başladım... Kim bilir? Belki bunlar soydan gelen ıstıraplar..."

"Ne biçim teoriler!" dedim.

"Bunlar teori değil," diye cevap verdi. "Bunlar haki-

kat! Babam çabuk yorulur ve iki adımda bir otururdu. Bir akşam, güneş batmıştı, altın batıya bakarak yaklaşan ölümünü konuştu. Ve lafını her zamanki gibi, 'Daima iyi bir insan olacak mısın, Gabriel?' sorusuyla bitirdi. Soru, o vakte kadar bana böyle korku, böyle kutsal dehşet salmamıştı. Ona cevap verip vermediğim hatırımda değil.

"Söylediğinizden fazla şeyler hatırladığınızı görüyorum."

"Evet, onları düşünmeye başlamayayım yoksa. Bütün bu hatıralar, ömrümün sonraki intibalarına renk veren arka planı teşkil eder. Sonrakilerin hepsini, onların arasından görüyorum. Ama babam hakkında, onun dış durumu hakkında artık bildiğim bu kadar. Bir başka sefer 'peder'den bahsetti, Allah'a bu ismi veriyordu ve orada, açık kırlarda, ışıkla gecenin içiçe geçtiği alacakaranlıkta, bana 'Ey Pederimiz' duasını söyletti ve kelimeleri teker teker izah etti. 'İrade ettiğin olsun!' yakarışında durdu ve ne demek istendiğini açtıktan sonra, heyecanla beni kucakladı ve, 'Gabriel, daima iyi bir insan olacak mısın?' dedi."

Uzak hatıralarını toplamak ister gibi bir an sustu ve sonra devam etti:

"Hatırımda en iyi, onun son günü, ölüm günü, eşekarısının olduğu gün kaldı. Çok dermansızdı, her an çöküp kalıyordu ve bana bir şey anlatmaya başlayınca öyle aralıklı, öyle ah vahlı, yavaş söylüyordu ki bilinmez bir korkuya kapılıyordum. O akşam babam, devrilmiş bir ağaç kütüğüne oturmuştu ve derken, güneşin batışından sonra sarhoş gibi havada dolaşan, ona buna çarpıp sendeleyen, kana susamış eşekarılarından birisi, etrafımızda uçmaya başladı. Babam eliyle onu kovuyor, fakat her el hareketi ona yorgunluk veriyordu. Bana, 'Kov şunu!' dedi. Ve ben kasketimle kovdum. 'Bu gece ay yok, baba,' dedim, hâlâ hatırımda, her kelimeyi çiğneyerek ve kor-

kunç bir sükûnet içinde cevap verdi: 'Bir tane ay vardır, yavrum, ama gözükmez, bunun için onu göremezsin. Her zaman bir ay vardır. Ama onu bir orak şeklinde görüyorsan bu, güneş onu tamamen aydınlatmadığı içindir... Bir başka sefer hemen hemen gündüzün doğar...' Eşekarısı yine geldi ve babam onu kovmadı. 'Oğlum, fenalaşıyorum!' diye bağırdı. Susuyordum ve eşekarısı etrafımızda vızıldıyordu. Derken babam biraz eğildi ve ağzından bir parça kan sızdı. Korkudan donmuştum ve eşekarısı, vızlıyarak korkumun yanı sıra geliyordu. 'Ölüyorum,' dedi babam, 'Hoşça kal, Gabriel! Daima iyi bir insan olacak mısın?' Ona cevap bile veremedim. Babam ölü olarak yere düştü, kırlarda, gece vakti, onun taş kesilmiş vücuduyla bir başıma kaldım; ne düşündüm, ne hissettim, bugün bilmiyorum. Hatırladığım, yalnız eşekarısı, bana hep: 'Daima iyi bir insan olacak mısın, Gabriel?' deyip duruyora benzeyen ve sonunda babamın yüzüne konan korkunç eşekarısı."

"Şimdi hepsini anlıyorum," dedim. "Ama bu küçük, pek tabii, sevimli soru, nasıl oldu da size böyle korku verebildi?"

"Hangisi? Ah, babamın sorusu mu? Sonuncu sorusu mu? Kendisini ölüme hazırlarken bana sorduğu mu? Bilmiyorum. Fakat başka şey biliyorum. En büyük bir sertlikle şuuruma dönüp de, alacakaranlıkta sarhoş gibi dolaşıp duran eşekarılarının o gün bugün içime saldıkları korkunun sebebini aradıkça; bu korkuyu, babamın ölümünü hatırlamaktan değil, 'Daima iyi bir insan olacak mısın, Gabriel?' sorusunun bana ebedî bir keramet sorusu gibi görünmesinden doğmuş buluyorum. Soru, bana mezardan geliyora benziyor..."

"Yanılıyorsunuz sanırım. Ölüm idraki, hem de bir babanın, anlattığınız özel vaziyetler içinde ölmesinden alınan idrak, bir çocuk ruhunda, silinmez izler bırakır.

Bu ruh korkunç bir ilham, bütün bir ömür sürecek tehlikenin sızdığı bir kaynaktır."

"Olabilir, ama size, ölümü başkalarına göre sükûnet içinde düşündüğümü, kimi zaman alışmak için onu canlı bir varlık gibi tasavvur ettiğimi, gözümün önünde kendi ölümümü canlandırdığımı ve bu gibi imgelemelere tahammül ettiğimi temin ederim. Ama gelgelelim, akşamın alacakaranlığındaki sırlı melankoli ifritiyle gelen soruyu, babamın şu sıkıcı, 'Daima iyi bir insan olacak mısın?' sorusunu hatırlar hatırlamaz titremeye ve bir kavak yaprağı gibi sallanmaya başlıyorum. Çünkü söyleyin bana, daima iyi bir insan olacağımı bilebilir miyim?"

"İstemek şartıyla..."

"Ah! Herkes, her zaman, istedikten sonra! İyi olmak istendikten sonra! Daima iyi olacağımı bilir miyim? Acaba iyi olduğumu biliyor muyum?"

"Ama, canım!"

"Bu şaşkınlık sözünü bekliyordum. Aldığım cevap hep bu. Ama iyi olduğumu biliyor muyum?"

"Fakat, vicdanın sesi!.."

"Ya vicdan dilsizse?"

"Vicdan, fenalık ediyorsun diye seslenmedikten sonra, insan fenalık etmiyor demektir, çünkü maksat..."

"Maksat! Maksat! Maksatlarımızın ne olduğunu biliyor muyuz? İyi miyiz, fena mıyız, biliyor muyuz? İnanın bana, büyü yapıp ölümü çağıran eşekarısı, etrafımızda dolaştığı vakit bizi titreten soru budur. Bu soru olmasaydı kimse ölüme inanmazdı!"

"Garip teoriler!"

"Bunlar teori değil! Bunlar hakikat!"

İHTİYAR ŞAİRİ BİR ZİYARET[1]

Parlak gökyüzünden dostça düşen üzgün sessizlik altında, rahat bir öğle dinlenmesinde uyuklayan ihtiyar şehrin kucağından feragatli bir sükûn sızıyordu. Vakıf kiliseyi daire şeklinde çeviren tenha sokaklardan, düşüncelere dalmış yürüdüm, ihtiyar, bunca zamandır susmuş şairin oturduğunu söyledikleri bir sokakta, sokağın tek evinin kapı tokmağını çaldım. Dış kapı, boğuk boğuk ses verdi, uykulu, tenha sessizliği ikiye böldü ve gürültü, ufak sokağın iki yanını bir mezar gibi çeviren duvarlarda kırıldı: Sokağın bir yanı, bir manastırın bahçe duvarı, öte yanı başka bir manastırın kocaman duvarları.

Beni içeri aldılar ve duvarla kuşanmış ufak bir bahçeyi, şu küçük şehirlerde araya sıkıştırılıvermiş acınacak bahçe parçalarından birini geçerken bir çiçek tarhı sulayan bir ihtiyar gördüm. Yaklaştım. Benim epey tanıdığım şairdi.

"Hemen yukarıya geliyorum," dedi.

"Hayır! Sizi burada ziyaret edeyim! Olmaz mı?"

"Nasıl isterseniz... Rosa, iki iskemle getir!"

Renk renk binaların duvarları arasında daralıp kalmış bu tabiat parçasından sakin bir melankoli sızıyordu. İki veya üç ağaççık, bu duvarların himayesinde yükseliyor,

1. Bu çeviri 1 Ocak 1943 tarihli *Varlık* dergisinde de yayımlanmıştır. (Y.N.)

güneşi arıyor ve kuşlara sığınak oluyorlardı. Bir köşede, çeşmeye yakın bir incir ağacı, taş sırayı gölgeliyordu. Evin, bahçeye açılan balkonlu bir damaltı vardı. Mutfak artıkları, incir ağacına gübre oluyordu. Ev de, tabiat da harabeden farksızdı.

Orada, ötede manastırın, artık eğrileşmiş güneş ışıklarıyla yaldızlanan mağrur kulesi, bahçenin gördüğü gökyüzü parçasına üçgen şekli vermeye yarayan ağırbaşlı kule yükseliyordu. Birkaç tavuk toprağı gagalıyordu.

"Benim inziva köşesi ve tesellim," dedi ihtiyar.

"Siz hakiki tabiatı... açık havayı.. seviyorsunuz sanmıştım."

"Hayır. Bazan öğleden sonraları, sokağa da çıkmıyorum değil; ama hemen yine bu kafese girmek üzere, sıkışıp kalmış bu ormancığa, bana hasta bir orman hayvanı gibi gözüken, yurt acısıyla dolu bu esirlikte ruhumu okşayan ve sadık, ayaklarıma uzanan bu ormancığa, kilise kulesine bakışan ağaçlarımın arasına kapanmak üzere. Burada ağaçları ne sert bir rüzgâr sallar ne bir fırtına sarsar. Onlar burada duvarların gözcülüğü altında büyürler. Bu incir ağacını görüyor musunuz, benim evcil, uysal incir ağacımı, ne haşmet! Güneş ışıklarını tutar ve beni bu ışıklardan şefkatle sakınır. Yeşil yapraklarından doğru, yaldızlı kuleyi seyrederim ve ağaç da gür yapraklarıyla arşitektonik bir mucizedir. Bu ihtiyar duvarlar arasında çan seslerinin nasıl ölçülü dağıldığını hele bir duyun! Ve çınlayış daha gidip aydın mavilikte kaybolmadan önce bu, benim zavallı ağaçlarım seslerin eriyen yankısında yıkanıra benzer... Bu ev bana, önüne geçilmez yürüyüşün çekip aldığı, çocukluğumun evini hatırlatıyor. O evin de tıpkı böyle küçük bir bahçeciği vardı. Burada ruhum çocukluk hatıralarına dalıyor ve rüya yıllarında sonra tatlı uyanışıma tekrar kavuşuyorum..."

"Hiç dışarı çıkmak, yeniden dünyaya dönmek isteği beslemediniz mi... Şöhret sizi çekmedi mi?"

"Ne şöhreti?" diye uysal, sordu.

"Şöhret!.."

"Ah evet, şöhret! Genç bir muharrirle konuştuğumu unutmuşum, affedersiniz."

Bir ağaçtan bir tırtıl atmak için ayağa kalktı, batan güneşin yaldızladığı dik kuleye bir müddet baktı ve sonra devam etti:

"Bu bronz dillerin yankısı, eriyerek sakin ve aydın mavilikte kaybolunca onun tatlı, ölü ritminin sessizlikte yaşayıp gideceğine acaba inanmıyor musunuz? Evet, bu yankı, bir zaman mevcut olmuş bütün seslerin, ahenklerin yorgunluk aldıkları ve belki, ebedî şöhretin senfonisine başlamak için kendilerini diriltecek son çağrılışlarını bekledikleri sessizlik denizinde, sonsuzluk yatağında dinlenmeye çekilir. Evet, çanların sesi sessizlikte devam eder..."

Onu dinleyişimden daha dikkatle, güzel peygamberbaşına bakıyordum.

"Evet," diye devam etti. "Adım unutuldu, adeta kimse artık onu anmıyor. Ama belki tam şimdi unutulmanın ismime musallat olduğu şu sıra, milletimin ruhunda doğan benim ruhum, en canlı ve en tesirli şekilde çalışıyor. Bir fikir adamı veya sanatkâr dirilmişse, fakat eseri henüz milletinin ruhunda yatmayıp bu ruha yabancı ve zıt ise eser asıl sahibinin ismini taşımalıdır. Ama düşüncemiz, bizi kuşatan şeyler hakkındaki düşüncemiz geliştiği, duyuşumuz, milletimizin duyuşuyla birleştiği, onu tamamladığı, sesimiz, koroya uyduğu ve topluluğun senfonisini zenginleştirdiği takdirde sesimiz gitgide dibe çöker. Düşüncelerimiz herkesin malıdır; paramızın üstündeki tasvir silinmiş ve tasvirle beraber lejant da kaybolmuştur, olsun, para geçer, çünkü safi altındır. Kendinden en az bahsedilen muharrir, belki, çok vakit en büyük tesiri yapar."

"Belki..." diye başladım, ama o beni dinlemeyerek devam etti: "İsmim mi? Niçin ruhumu ismime feda edeyim?

İsmim etrafındaki gürültüyü uzatmak da niçin? Hayır! Ruhuma, ebediyetin sessizliğinde bir dinlenme yeri hazırlamaktan gayrısını istemiyorum. Çünkü, bir düşünün delikanlı, çokları, ruhlarını isimlerine, hakikati bir gölgeye feda ederler. Hayır, insanı boğmasını (ve bu sözleri söylerken elini göğsüne vurdu) istemiyorum. Ben, bu nefes alan, acı çeken, haz duyan ve yaşayan somut varlık, bu kimseye devredilemeyen varlığı, fikre, soyut bir ideale çevrilen varlıktan, bizi boyunduruğunda tutan dimağla kavranan varlıktan, kendimden doğan fikre devam etmem..."

"Somut dediğiniz varlık..."

"Gerçek olan biricik varlıktır, öbürü, hep bizi bin bir aynasıyla kuşatan dünyanın bizden alıp bize aksettirdiği bir gölge, bir reflekstir... Bizim gibi insanlar! Ruhumuzun en derin yerlerinde kök salan, içimizde temiz, uzak bir çocukluğun şarkısını söyleyen iç varlığımızla, başkalarının hakkımızda edindikleri fikirden başka bir şey olmayan, bizi ezen ve sonunda boğan, bu sonradan kazanılmış, üst üste yığılmış varlığın korkunç kavgasını hiç düşündünüz mü delikanlı?"

Söylediğime pişman olarak, onu daha unutturmadan, "Buna bencillik denebilir..." diye lafa karışmak cesaretini gösterdim.

"Bencillik mi?" diye sakin, cevap verdi. "Ah, elbet! Özgeciliği icat ettiğiniz için! Özgecilik! Ama özgecilik ahlakdışı ve insanlıkdışı! Düşünceme feda olmak; çünkü insanın kendini feda edeceği şey yalnız düşüncedir, düşüncem, iyi anlıyor musunuz, bütün yakınlarım, kendim de dahil, ilk önce kendim, bana yakının yakını olan kendim!"

Çoktandır unutulmuş, zamanın ötesinde kalmış bir hatıraya kapılmış gibiydi ve sonra devam etti:

"Ben başkalarını yemek istemiyorum! Onlar beni yiyebilirler! Bir kurban olmak ne güzel şey! Kendini ruhi gıda diye buyurun etmek... Yenilmek... Yabancı ruhlara

boşalmak! Paulus'un dediği gibi, her şey birleşince ve Allah her şeyde olunca günün birinde yeniden dirileceğiz..."

Aydınlık, artık sade kulenin tepesini yaldızlıyordu. Sessizlik ve sükûn koyulaşıyor gibiydi ve yalnız arada bir sıkışık bahçenin üçgen şeklindeki gökyüzü kesmesini dokuyan bir kırlangıcın cıvıltısıyla parçalanıyordu.

"Bakın, ah, kedinin ağaçtan doğru mutfak penceresine nasıl tırmandığına bakın! Orada fareleri yakalar, burada, ağaçlar arasında kuşcağızları! Ve vaktimi oyalıyor. Ne hayat, diyeceksiniz. Şuracıkta, ağaçlarıyla, hüzünlü incir ağaçlarıyla, kuşların konseriyle, kedisiyle, tavuklarıyla, çiçekleriyle... hatırasını ve üzüntüsünü beslemekte! Bildiğiniz o acıklı olaydan sonra hasta ruhumu, acıları dindiren sükûnda yıkayıp kurtarmak için köye çekildim. Ve ayrıca, şehir hayatının açtığı yaralardan, her gün şehrin yeni intibalarının üzerimize devrilmesi neticesinde ruhumuzun girdiği manasız danstan şifa bulmak istedim. Orada köyde uyumanın ne demek olduğunu anladım ve uyumayı bilmeyen kimse yaşamıyor demektir. Şehirde, bakışlar, kirli isteklerin, hırslı nefeslerin dumanı, entrika, yüze gülen gülümsemeler, selamlaşmalar, gecikmeler, sıkıntılı yaşayış... Bunlar hepsi bizi elektrikler! Bitmez tükenmez, hayatımızı galvanize eden ve sonunda bizi yıpratan önemsiz ağrılar ve farkına varılmayan hevesler serisi. Saatler tembel tembel geçerken, açık yalnızlıkta, açık ışıkta, açık havada temiz temiz banyo, duş yapmak için köye gittim. Orada ritmik, sakin, bütün vücudumla, sade, insanların şahsiyet dedikleri şeyin yeri olan beynimle değil, tekmil ruhumla düşünmek istedim."

Akşam duasına çağıran kilise çanının ahenkli sesi, sözünü kesti. Kendisini dinliyor görünen ağaçlarına baktı ve bir müddet sustu. Sükûtuna saygı gösterdim. Sonra sakin, dedi ki:

"Köyden buracığa geldim. Yapmacık, soyut varlıktan vazgeçtim. Beni kendi boşluğumun yalnızlığına gömen

bu varlığa giden yol üstünde Allah'ı aradım. Ama bu, hep reddedilen soyut bir fikir, soğuk, yaygın varlık olduğu için, ebediyetteki parıltısından, yine yaygın ve soğuk bir sisten, mantıklı, dilsiz, kör, sağır bir Allah'tan daha fazlası olan Allah'a hiç rastlamadım. Sonra acı çeken, ümit eden, haz duyan ve hasta kalpteki sarsılışların uyandırdığı şeye inanan zavallı faniye, kendime döndüm ve burada bu fakir bahçecikte, bu üzgün, susan dostlar arasında kendimi, bütün eski beylik konular üstünde bir kere daha düşünmekten ibaret en derin felsefeye verdim. Saadetin faniliği ve el çekme lüzumuna dair halkın malum düşünmelerinde yorulmak bilmeyen, iyi bir komşu, Bayan Paula'nın sözleri beni düşüncelere saldı. Ve bir başka sefer bir incir ağacının gölgesinde serçelerin ve karatavuk kuşlarının cıvıltıları arasında İncil'i okudum. Bu kitapta insanoğlu, somut, gerçek, yaşayan insanoğlu bana ıyan[1] olur ve İsa'yla konuşmada mantıklı bir delil olmadan kalp merdiveniyle İsa'nın babasına yükselirim..."

"Ne hayat!" diye mırıldandım.

Duydu ve dedi ki:

"Evet, insanların hayata dair birçok tefsirler meydana koyduklarını ve hayatı sevmek lazım dediklerini biliyorum. Ama hayat onların elinde sadece bir metres gibidir, zevce gibi değil. Hayat! Hayatı iyi biliyorum! Ben yaşarken, hayatın içinde, ölüyüm! Yaşamalı! Peki niçin?.. Mesele bu: Niçin?.. Bütün bunlar neden?.. Bana söylesenize: Bütün bunlar neden?.. Neden?.. Ruhumu bir ismin şerefsiz kürsüsüne kurban edemem! Neden?"

Alçalan gecede eve dönerken, tenha sokakların karanlık sessizliğinde çınlayan adımlarının çıkardığı seste, bu, görülmez bir yarasa gibi dalgalanarak uçan seste, "Bütün bunlar neden?" sorusunun yüzdüğünü görür gibi oldum.

1. "Iyan", "ayan" sözcüğünün alternatif imlası. "Aşikâr" anlamında. (Y.N.)

NEFRETTEN MERHAMETE[1]

Toribio'nun bu Madrid seyahati, korkunç bir yolculuk oldu; köyde kendisine bunca eziyet etmiş olan Campomanes'in kaba saba hali, aklından bir türlü çıkmıyordu. Campomanes! Toribio'nun sinirine dokunan tekmil her şey onda var! En çok nefret ettiği bütün adi sıfatları ona yüklüyor, onun kötü niyetine hainliğine bel bağlamamaktan büyük bir zevk alıyordu. Gözünü kırpmadan, "Hain mi? Kötü niyetli mi? Campomanes mi? Züppe, olup olacağı hödük bir züppe, ister ki..." diye söylenip duruyordu.

Eldivenlerini aldı ve giymek istedi. Düşündü: "Campomanes'in eldivenleri de böyle... Bir de fiyaka yapacağım!.." Ve giymedi.

Madrid'e geldi, beraberinde, yani kafasında, Campomanes'in kaba saba hayalini taşıyordu.

Aynı gün öğleden sonra, öteden beriden konuşuyorum derken kuruntularını ve Campomanes'i unutuverme isteğiyle eski kahvesine gitti. Kahveden içeri girdiği zaman dostları henüz görünürde yoktu. Yan masada tek başına bir adam oturmuş, cigara içiyordu. Toribio, onu gözden geçirdi ve Campomanes'i hatırladı.

1. Bu çeviri 1 Mayıs 1943 tarihli *Varlık* dergisinde de yayımlanmıştır. (Y.N.)

Sonra kendisinin ve masa komşusunun dostları geldi ve iki masanın her birinde, insana ve Allah'a ait bütün problemleri çözen küçük birer topluluk birikti.

Toribio, bu eski kahveye sonraları da uğradı. Aşağı yukarı her gün ilk olarak geliyor ve aşağı yukarı her gün, yan masada hep aynı komşuyu, yalnız başına ve cigarasıyla buluyordu. Ona karşı vahşi bir antipatiye kapıldı ve bu, yine vahşi bir nefrete çevriliverdi. Ne onu tanıyor ne de kimin nesi olduğunu, ne yaptığını ne konuştuğunu biliyordu. Hakkında bilip bildiği, bütün kalbiyle ondan nefret ediyordu, o kadar.

"Allahım," diyordu, "bu adam bana ne yapıştı!" Ve nefretini bir temele dayandırıp kendisini haklı göstermek için, farkında olmadan, bin bir küçük bahane buldu. "Ne de fiyakalı cigara içişi var! Ne de tepeden bakıyor! Suratı ne meymenetsiz! Ne malın gözü olduğunu giyinişinden anla! Bana nasıl da bakıyor... Benden iğreniyor... Anlaştık!" Ve hep bunlar palavraydı ve Toribio, ötekinin öyle fiyakacı, öyle hor hakir olmadığını, suratsızın biri denemeyeceğini, kendisine karşı nefret göstermediğini pekâlâ biliyordu. "İçeri girince selam da vermiyor!" Toribio da selam vermezdi.

Bu bahaneleri, sık sık bir hayli tekrarladıktan sonra, sonunda onlara inandı, bunları doğru diye kendine telkinledi ve masa komşusunun, kendisinden nefret ettiğine kanaat getirdi.

Kahveye giriyordu... "Orada! Bana nasıl da bakıyor! Benden nefret ediyor görülüyor işte, benden nefret ediyor!.."

Dostlarına, öteki hakkında kötü kötü konuşmaya başladı, birbirlerinden nefret ettiklerini söylüyor, alıp veriştikleri hiddetli bakışlar, yüksekten jestler üzerine bin bir küçük yalan uyduruyor ve anlattıklarının topuna birden nihayet kendi de inanıyordu.

Bütün bunlara karşı, komşu masada oturan bay, duygusuz kalıyordu. Belki Toribio'nun ruhunda olup biteni sezmişti, fakat berikinin yaptıklarına benzer bir şey yapmadı.

Günün birinde Toribio, kahveye biraz çakırkeyif geldi ve gözüne ilk çarpan şey olarak, komşusunun, kendi masasında, Toribio ve dostlarının masasında oturduğunu gördü.

"Masası boşken tutmuş, bizimkine oturmuş! Kavga arıyor!.. Ama bir kahvede masa ilk gelenin değil midir?.. Olsun olmasın. Kendi masası var ya. Niçin masasına oturmadı?.. Şimdi gider, bizim masaya otururum... Kavga mı arıyor? Başlasın bakalım... Tabii! Bir şey söyleyebilmek için hele yanına oturayım istiyor!.."

Toribio, aynı masaya, nefret ettiği komşusunun tam karşısına oturdu. Garson geldi ve Toribio'nun önünde duran fincanı aldı.

"Nasıl? Öteki masaya mı götüreceksin? Hayır, hayır! Kalsın burda!" Ve komşusuna baktı.

"Fakat hayır, bayım," diye garson cevap verdi, "bu fincan kullanıldı da. Bay Rafael'le oturan bir bay, kahve içti."

İsmi Rafael'miş! Ne sevimsiz isim!

Toribio, kahvesini içmeye başladı. Kalbi çarpıyor, ne olup ne bittiğini bilmiyordu. İşte fincan boşaldı ve bir yudumda bir kadeh konyak yuvarladı. Bir konyak daha ısmarladı, sonra âdeti olmadığı halde bir tane daha. Yüzü yanıyordu. Nihayet komşusuna döndü ve sordu:

"Masanız boşken bugün niçin bu masaya oturdunuz?"

Adam ona dikkatle baktı ve düşündü:

"Zavallı gencin kaçık olduğunu düşünmüştüm!" Ve cevap vermedi.

"Niçin bu masaya oturdunuz?"

"Böyle uygun düştü de onun için."

"Bu bizim masa, bilmiyor musunuz?"

Rafael, bir kabalıkla karşılamak üzereydi, ama düşündü: "İyilikle cevap vermem daha münasip! Zavallı herif!"

"Geldiğim zaman bu masada bir ahbap vardı, yanına oturdum."

Bu doğruydu.

"Ya niçin dostunuz gidince masamızdan kalkmadınız?"

Toribio, bir konyak daha ısmarladı. Rafael, bir deliye bakar gibi sıkıntıyla ona baktı ve cevap verdi:

"Sizinle olmak istedim de... Böyle çok içmeyiniz!"

"Size ne bundan?"

Rafael düşündü: "En akıllıcası, kalkıp gitmek!"

Kalktı ve Toribio'ya, "Rahat olunuz!" dedi.

Ve gitti.

O gün hep Toribio, müthiş heyecanlıydı. Tabii, dört konyak, ömründe birden fazlasını içmemişken!

Geceleyin halini düşündü ve ne kadar patavatsız hareket ettiğini anladı.

"Kendime hâkim olmalıyım!"

Ertesi gün kahveye gitti. Rafael orda oturuyordu! Ama bu sefer kendi masasında! Toribio, ona yaklaştı. Öteki düşündü: "İşte yine kaçık!"

Toribio, bin bir izahat verdi, Rafael'den özür diledi ve sonunda onu evine çağırdı. Bundan sonra dost, adeta canciğer dost oldular. Toribio, Rafael'e Campomanes'ten bahsetti.

Rafael, öyle altın yürekli ve öyle sempatikti ki!

Toribio, köyüne dönerken Rafael'den ayrıldığı için tasalandı.

Köyüne geldi ve rastladığı ilk adam, Campomanes oldu. Ama ne garip! Ona karşı kıl kadar olsun nefret duy-

madı, adeta sempati hissediyordu. "Talihsiz bir adam," diye düşündü.

Bundan sonra Campomanes'e karşı olan nefretinin nasıl merhamete çevrilmiş olabileceğini bir hayli düşündü.

Günün birinde Madrid'li dostlarından biriyle gezmeye çıkmışlardı, Campomanes'e rastladılar. Toribio, onu dostuna gösterdi; ve dostu, "Kime benziyor, biliyor musun?" dedi.

"Kime?"

"Rafael'e!"

Sahiden, tıpkısı! Şimdiye kadar farkında olmamıştı, yani tabii farkında olmuştu, ama şuuruna varamamıştı.

Artık Rafael'e olan nefreti anlaşıldı ve Rafael'le barıştıktan sonra Campomanes'e duyduğu nefretin niçin yok olduğu da anlaşıldı. "Ne tuhaf," dedi içinden, "nefretle sevginin gerçek sebebini şeytan bulsun çıkarsın!"

İnsan ruhunun şaşılacak kıvrımları olduğu doğrudur.

SUSİN'İN BAŞINA GELENLER[1]

Dadısı bir emirberin[2] şakalarına canlı jestlerle gülerken, yeşil ağaçlar ve cıvıldaşan kuşlar üzerinde kubbeleşen gökyüzünün temiz maviliği, kilden kaleler yapmakla meşgul Susin'i oyalıyordu.

Susin oturduğu topraktan kalktı. Kil bulaşmış ellerini yeni elbiseciğine sildi, eserine baktı ve mükemmel olduğunu gördü. Kalenin etrafını çeviren hendek içinde, huni şeklinde bir çukur hâsıl olmuştu. Doldurulması lazımdı ve Susin eteğini sıyırdı. Bu huni oyuk üzerine küçük abdestini yaptı. Sonra hatırına bir eşekarısı yahut herhangi bir hayvancağız bulmak ve ona yüzme öğretmek geldi.

Tarlaya göz gezdirdi ve uzakta, yerde parlayan bir şey gördü. Belki geceleyin yağan çiğle birlikte toprağa düşmüş bir yıldız; ne kadar da güzel parlıyordu. Ellerinin ve bedeninin marifeti olan küçük göl unutulmuştu ve Susin düşmüş yıldız istikametinde koştu. Fakat oraya yaklaşır yaklaşmaz yıldız birdenbire kayboldu. Ya toprak yutmuş, ya erimiş, yahut "kötü adam" onu almış, götür-

1. Bu çeviri 15 Ekim 1941 tarihli *Varlık* dergisinde yayımlanmıştır. (Y.N.)
2. Emir erl. (Y.N.)

müştü. Kendini aldatan ışığın parıldadığı yer bitişiğindeki ağaca yanaştı ve işte çakıltaşları gördü ve bunlar arasında küçük bir cam parçası.

Gün ne güzeldi! Susin ışığı gözleriyle içiyor ve mavi açık havayı bütün göğsüyle emiyordu. Hiç değilse burada ağaçlar vardı ya! Dünya buydu. Her saat, atlar, arabalar, koşumlu öküzler, köpekler, terbiyesiz çocuklar, polislerle dolu karanlık, tehlikeli sokak değil!

Birden Susin'in rengi attı, bacaklarının dermanı kesildi ve korku bir kemik gibi boğazına takıldı, kaldı. Bir köpek!.. Orada bir köpek duruyor ve müthiş açılmış gözleriyle kendisine bakıyordu. Kocaman, kara bir köpek! Koskocaman ve kapkara! Eğer Susin'in sokağında olsaydı avludan doğru değnekle korkuturdu. Ama çocukların değil de köpeklerin olan tarla ortasındaydı.

Köpek, Susin'den gözünü ayırmadı, durduğu yerden kalktı ve yanaştı. Susin ilkin öyle bir korkuya kapıldı ki kaçmayı düşünecek zaman bulamadı. Sonra bir parçacık kendini topladı ve koşmaya başladı. Fakat aksi şeytan, ayağı takıldı ve boylu boyuna yere yıkıldı. Düştü ama ağlamadı, hayır, kımıldamadan yerde yattı, kaldı. Ağlasın mıydı? Nasıl olur? Ya köpek duyarsa, belki o, ağlayan çocukları alıp götüren ve şimdi bir köpek kılığına girmiş, "umacı"ydı! Koca köpek Susin'e yanaştı ve kokladı. Susin güçbela nefes alabiliyordu. Yarı büzülü gözleriyle, köpeğin yavaş yavaş nasıl uzaklaştığını –göğsünde yürediği sevinçten tıp tıp atıyordu– ve çok, çok uzağında kara kuyruğunu kurumlu kurumlu nasıl salladığını seyretti.

Susin ayağa kalktı, etrafına bakındı ve uçsuz bucaksız tenhalık içinde kendini yalnız buldu. Güneş sarışın, kıvırcık saçlı başı üzerinde diken gibi yanıyor ve ağaçlar güneşi selamlıyorlardı. Ve şurada yakında gün ışığında bir su birikintisi parıldıyordu.

Kendi can eseri küçük gölü, gökten düşmüş yıldızı

nasıl unuttuysa köpeği de unuttu. Su birikintisine yaklaştı; suyun temiz, berrak sathı yaslı bir yüze benziyordu. Birazcık şenlendirmek lazımdı. Susin bir ufak taş aradı, suya attı ve su birikintisi, gülümsedi. Gülüş azar azar dağıldı, killi kıyılarda söndü. Suda halkalar ne güzeldi! Çamur dipten üste doğru yükselmeye ve su sathı bulanmaya başladı. Susin eline uzun bir dal aldı ve suyu kamçıladı. Nasıl da bulanıyordu!

Susin ayağa kalktı, ayacığının birini suya soktu ve çırpmaya koyuldu. Ne hoştu! Suyun yüzü nasıl gülüyor, kirlenişinden ve buna bedel Susin'i de kirletişinden ne kadar seviniyordu.

Küçük ayakkabılarından giren ve ayaklarını serinleten ıslaklığı duyunca bir kabahat işlediğini anladı ve başını geri çevirdi ve bir feryat salıverdi. Ayaklarını nereye saklayacağını bilmeksizin bir ağaca tırmandı. Ah, büyük çocuklar gibi tırmanarak, isterse eşekarılarının bulunduğu yer olsun, dallar arasına saklanabilseydi! Fakat bir baş vuruşuyla inek, ağacı da devirebilirdi.

Bu, dev gibi bir inekti. Vücudu adeta gökyüzünü kaplıyor, gölgesi uçsuz bucaksız, masal gibi, toprakta genişliyordu. İnek yavaş yavaş ağaca yanaştı ve kendini görmesin diye gözlerini kapayan ve neredeyse aşağı atlayıp, "Bir daha yapmam!" diye bağırmak üzere olan Susin'in korkusuyla eğlendi. İnek geldi ve uzaklaştı. Susin ağaçtan indi ve etrafına bakındı. Acaba neredeydi?

Kamında bir boşluk hissi duydu. Çünkü şiddetli intihaların[1] ömrü çabuklaştırdığı ve bedeni kuvvetten düşürdüğü ve salatalardaki ölü sümüklüböceklere bile yeniden can verdiği eski bir meseldir.

Derken Susin vaziyetinin farkına vardı. Şaşkın şaş-

1. Son. (Y.N.)

kın uzun yola, sık kestane ağaçlarına, ıssız toprağa ve mavi gökte sımsıkı duran güneşe baktı. Peki dadı?

Ara sıra bir adam geçiyordu, hemen hemen hiçbiri bay değil. Adamlar, halis adamlar! Hem de ne biçim! O kadar çirkinler ki! Hepsinde uzun sakal ve hiçbiri babaya benzemiyor. Biri Susin'e uzun uzun baktı ve birine uzun uzun bakan adamlar çok kötüdürler! Bunlar insanı torbaya sokanlardır. Kendini dünyada yalnız ve annelerine "ana" diyen fena çocuklara, büyük köpeklere, kocaman ineklere bırakılmış görünce müthiş bir korku duydu; onları dövecek baba da yoktu.

"Umacı"nın nefesi Susin'in küçümencik yüreğini taş gibi donduruyor; ağaçlardaki yaprak misali titriyordu. Umacı her yerde hazır ve nazırmış hissine kapılmıştı: Ağaçlar arkasında gizliydi, kayalar kenarında çömelmişti, toprağın içine saklanmıştı, hep ardı sıra gelmekteydi. Ağlamaya başladı ve gözyaşları arasından, sisli tarlalar üstünce bir adamın kendine doğru geldiğini gördü.

Bir adam... Ama, nasıl adam! Korku içinde dikkatle baktı ve küçücük ruhu, yüreğinin en uzak köşesine kaçtı. Bu adam değildi! Adamdan da daha fena! Bu bir polisti!

Polis ilkin köpeğin, sonra ineğin yaptığı gibi yaklaştıkça yaklaştı. Ama ötekiler gibi uzaklaşmadı da! Susin gözlerini o kadar büyük açmıştı ki pek az bir şeyler görebiliyordu. Bir elin elleri üstüne değdiğini duydu ve artık kendini mahvolmuş farz etti. Ağlayamıyordu bile.

"Ağlama, küçük ağlama, bir şey yapmam sana!"

Bu "umacı" ne de fena! Hele bir de polisçe alay ederse ne fena!

"Gel, benimle gel, babayı arayalım!"

Bir mucizedeymiş gibi, gökyüzü açıldı –mucizeydi de– polisin böyle yumuşak bir sesi olması, sesinde bu kadar hafif, okşayıcı bir ahenk bulunması cidden mucizeydi. Evet, bu polis babaya benziyordu. Eli acıtmıyordu

ve yürüyüşü, artık kendini yüksek bir şahsiyetin, iyi kalpli bir umacının himayesinde hisseden çocuğunkine uyuyordu.

"Söyle, küçük, kimin oğlusun?"

"Babamın."

"Baban kim?"

"Baba!"

"Ama nasıl baba, yavrum?"

"Annemin işte!"

Nizam ve hukuk bekçisi gülümsedi, o da karısının malıydı çünkü. Gelgelelim çocuğa babasının kim olduğu sorusu garip gelmişti. Sanki birden fazla baba varmış da!

"Nerede oturuyorsun?"

"Evde."

"Evin nerede?"

"Babada."

Polis istintaka[1] devamdan vazgeçti ve şaşkına döndü. Zira istintaksız hadiseye nüfuz edilir miydi hiç?

Susin'in gözleri, eski neşesine tekrar kavuşmuştu ve dadısının hain hain üzerine yürüdüğünü gördüğü sırada temiz, mavi açık havanın bütün lezzetini yeniden teneffüs etmekteydi. Bu, zerre kadar kuruntu değil, apaçık bir tehlikeydi! Çocuk iki elceğiziyle polisin pantolonuna sarıldı ve sarışın, kıvırcık saçlı başını onun bacakları arasına sakladı. Susin, küçülseydi, küçülseydi de bu mukaddes pantolonun ceplerinden birine kayıverseydi ne iyi olurdu.

Polisin sesi çok yumuşaktı:

"Korkma, bir şey yapmaz sana!"

Ve sonra biraz daha sert devam etti:

"Koyverin onu! Kabahati yoktur!"

Susin polisin ellerinden dadının kollarına geçti ve

1. Sorgu. (Y.N.)

dadı yanında uzaklaştığı sırada, himayekâr bakışlarla acaba beni takip ediyor mu diye polisten tarafa baktı. Fakat iyi kalpli "umacı"nın görüş sahasından çıkar çıkmaz, Susin, dadının tokadını kaba etinde hissetti:

"Bacaksız! Yanımdan ayrılma demedim mi?.. Öğretirim sana!.. Güzelce korkuttun beni!.. Çılgın gibi seni ararım, seni ararım, sense..."

Çocuk acı acı ağlıyordu. Bu "umacı" değildi ama berbat vuruşlardı. Ve Susin öyle ağladı ki nihayet dadısı telaşla onu öpmeye başladı:

"Çocuk olma! Hiçbir şey yok! Ağlama, Susin! Sus! Biliyorsun, baba ağlayan çocukları sevmez. Sus! Susarsan sana karamela alırım."

Susin, karamela yalamak sebebine sustu.

Çok geçmeden, Susin, kendini babasının evinde dört duvar arasında görünce ve babasının himayesinde kendini daha kuvvetli, daha emin hissedince, birden, bütün yaralar yeniden patlak verdiler ve Susin köpeğin dişini, ineğin boynuzunu ve dadının elini hissetti. Bir daha ağlamaya başladı. Kötü dadıyı azarlayan babanın sesi ne kadar tatlıydı! Sonra babası onu kollarına aldı ve Susin sıcak yanağını babasının göğsüne koydu, derken uyku geldi ve Susin'in bütün kaygılarını aldı, götürdü.

Yağmur ve fırtınadan sırsıklam olmuş bir halde emin bir limana ulaşmak ne kadar güzeldir değil mi?

"Yaman Adam"
Özgün adı: "Nada menos que todo un hombre", *La novela corta*, año 1, n. 28, Madrid: [s.n.=Tip. Antonio Palomino], 1916 = "Nada menos que todo un hombre" In: *Tres novelas ejemplares y un prólogo*, Madrid: Saenz hermanos, 1920, s. 103-184). Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno (çev.), O. Buek, "Ein ganzer Mann" In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, München: Meyer&Jessen, 1925, s. 97-166.

"İki Ana"
Özgün adı: "Dos madres" In: *Tres novelas ejemplares y un prólogo*, Madrid: Saenz hermanos, 1920, s. 29-80. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Buek "Zwei Mütter" In: *Die Höhle des Schweigens: Novellen*, Leipzig: Reclam, [1930], s. 3-44; ya da aynı çeviri, In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, München: Meyer&Jessen, 1925, s. 24-71.

"Lumbría Markizi"
Özgün adı: "El marqués de Lumbría" In: *Tres novelas ejemplares y un prólogo*, Madrid: Saenz hermanos, 1920, s. 81-102). Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Buek, "Der Marquis von Lumbría" In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, München: Meyer&Jessen, 1925, s. 72-96.

"Aşkın Hücumu"
Özgün adı: "El amor que asalta" In: *El espejo de la muerte: Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913, s. 41-48. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Jahns, "Die Liebe, die ihn überfiel" In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, München: Meyer&Jessen, 1925, s. 169-177.

"Sessizlik Mağarası"
Özgün adı: "La gruta del silencio", ancak baskısının referanslarına ulaşamadık. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Buek, "Die Höhle des Schweigens" In: *Die Höhle des Schweigens: Novellen*, Leipzig: Reclam, [1932], s. 45-55.

"Vakit Nasıl Geçiyor"
Özgün adı: "Al correr los años" In: *El espejo de la muerte: Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913, s. 115-124. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Jahns, "Wie die Zeit verflog" In: *Die Höhle des Schweigens: Novellen*, Leipzig: Reclam, [1932], s. 56-64; ya da aynı çeviri, In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, Münih: Meyer&Jessen, 1925, s. 191-200.

"Eşekarısı"
Özgün adı: "El abejorro" In: *El espejo de la muerte: Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913, s. 195-200. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Buek, "Die Hummel" In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, Münih: Meyer&Jessen, 1925, s. 224-230.

"İhtiyar Şairi Bir Ziyaret"
Özgün adı: "Una visita al viejo poeta", *La Ilustración Española y Americana*, Madrid, 8 setiembre 1899 = In: *El espejo de la muerte: Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913, s. 187-194. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Jahns, "Ein Besuch beim alten Dichter" In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, München: Meyer&Jessen, 1925, s. 215-223.

"Nefretten Merhamete"
Özgün adı: "Del odio á la piedad" In: *El espejo de la muerte: Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913, s. 165-170. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Jahns, "Vom Haß zum Mitleid" In: *Der Spiegel des Todes: Novellen*, München: Meyer&Jessen, 1925, s. 209-214.

"Susin'in Başına Gelenler"
Özgün adı: "Les tribulaciones de Susín" In: *El espejo de la muerte: Novelas cortas*, Madrid: Renacimiento, 1913, s. 69-76. Necatigil'in kaynağı: M. de Unamuno, (çev.) O. Jahns, "Susins Drangsale" In: *Die Höhle des Schweigens: Novellen*, Leipzig: Reclam, [1930], s. 65-71.

MIGUEL DE UNAMUNO

Miguel de Unamuno (29 Eylül 1864, Bilbao - 31 Aralık 1936, Salamanca) İspanyol düşünür, yazar. 98 kuşağının önde gelen temsilcilerinden olan sanatçı, roman, deneme, oyun ve şiir türünde eserler vermiştir. Hem monarşiye hem de faşizme karşı duran Unamuno, Salamanca Üniversitesi'nde üç kez rektörlük görevine getirilmiştir. Diktatör Franco tarafından rektörlükten uzaklaştırıldığı 1936 senesinin son gününde ev hapsinde ölmüştür.

KLASİKLER

Bazıları vardır, sevmedikleri halde sevilmek isterler; kendini feda eden kadından uçsuz bucaksız bir sevgi ve sadakat beklemekte haklı olduklarını sanırlar. Bazıları vardır, meşhur bir güzelle evlenirler; niçin? Onunla böbürlenmek, onu yanlarında bulundurmak, ehlileşmiş bir dişi aslan gezdirir gibi onu beraberlerinde gezdirmek ve, – İşte benim kraliçem! Bakın, bana ne kadar da itaatli, ne kadar bağlı, diyebilmek isterler de onun için. Hiç bu kafada bir insan, kraliçesini sevebilir mi?

Miguel de Unamuno'nun Behçet Necatigil tarafından çevrilen on hikâyesini bir araya getiren *Yaman Adam*, yazarın çok yönlü dünyasına açılan bir pencere niteliğinde. Aşk, felsefe, psikoloji, inanç, kadın erkek ilişkileri gibi konuların öne çıktığı bu öykülerde Unamuno'nun varoluşçu sorgulamaları da sıklıkla yer buluyor.

Kapak resmi: John William Waterhouse

can

10,5 TL
KDV DAHİL

ISBN: 978-975-07-3399-0

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi